EKA Muinsuskaitse ja konserveerimine

Tellija: Muinsuskaitseamet
Objekt: Purila mõisa peahoone (reg-nr 15346), Raplamaa, Rapla vald, Purila küla

PURILA MÕISA PEAHOONE UURINGUD

Eesti Kunstiakadeemia muinsuskaitse ja konserveerimise osakonna praktika

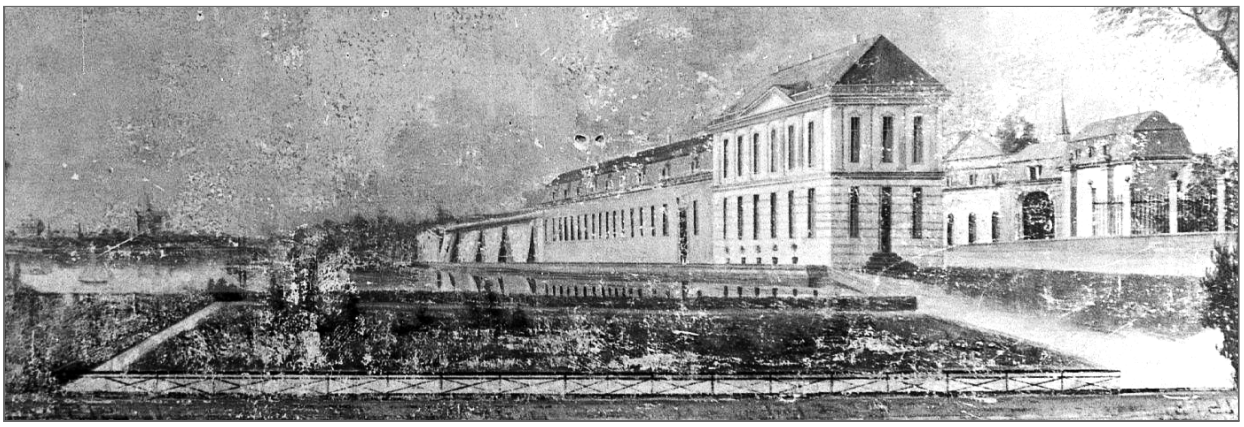

Koostajad: Liis-Marel Aak, Hanna Simona Allas, Berit Burman, Hilkka Hiiop, Tarmo Hook, Siiri-Liis Huttunen, Natali Kask, Maria Elisabeth Leemet, Getter Linter, Frank Lukk, Karola Mursu, Maris Mändel, Eliis Otti, Siiri Pank, Riina Lii Parve, Triin Reidla, Lea Tall, Hannes Vinnal, Markus Johann Väli, Varje Õunapuu

2021

SISUKORD

Ülevaade mõisa ajaloost ja ehitusloost **2**
Ajalugu ja omanikud 2
Arhitektuuriajalooline ülevaade 5

Uuringute eesmärk ja töökorraldus **12**
Varasemad uuringud 12
Uurimisküsimused 13
Uuringute toimumise aeg ja töökorraldus 14
Uuringute teostamise alad 14

Uuringute tulemused. I korrus **16**
RUUM 1. Trepikoda-vestibüül 17
RUUM 2. Söögisaal 25
RUUM 3 35
RUUM 4. Saal 38
RUUM 5 70
RUUM 6 83
RUUM 7. Ümarsalong 93
RUUM 9 121
RUUM 12 130

Uuringute tulemused. II korrus **137**
RUUM 14 140
RUUM 15 145
RUUM 16 152
RUUM 17 155
RUUM 18. II korruse saal 160
RUUM 19 164
RUUM 20 168
RUUM 21 171
RUUM 22 173
RUUM 23 179
RUUM 24 182
RUUM 25 187

Uuringute kokkuvõte **191**

LISA. Sondaažikaardid

Ülevaade mõisa ajaloost ja ehitusloost

Ajalugu ja omanikud

Purila mõis jääb ajaloolise jaotuse järgi Juuru kihelkonda Harjumaale, tänapäeval Rapla maakonda.

Purila (*Purilo*) on esmamainitud juba 1241. aastal koostatud Taani hindamisraamatus 6 adramaa suuruse külana.[1]

1513. aastal esineb Purila mõis aga esmakordselt kirjalikes allikates, mil läänimees Arnd Junge müüs mõisa koos veski, *Anaris*e küla (Taani hindamisraamatus mainitud küla kadus ürikutest ajavahemikul 1612–1637, peale seda tuntud Purila nime all[2]) ja kahe taluga 4 200 riia marga eest Pirita kloostrile.[3] Rapla maakonnast kuulusid Pirita kloostrile ka näiteks Alu, Pirgu ning Seli mõisad. 16. sajandi keskpaiku oli mõisal 1 veski, 30 adra-ja 9 vabatalupoega, mõisa aastast külvi hinnati 5 säilitisele ja 4 puudale.[4]

Peale kloostri hävitamist Liivi sõja ajal jäid tema valduses olnud maad esialgu kindla peremeheta, läänistati aga hiljem Rootsi valitsuse poolt ja jagati teenekatele vasallidele ja ohvitseridele.[5]

1574. a. (teistel andmetel juba 1568. aastal) omandas mõisa Eestimaa maanõunik ja tuntud väejuht Johan Kosküll, seda Rootsi kuninga Erik IV kingitusena. 1586. a. revisjoni järgi kuulus Purila majapidamisele 20 adramaad.[6]

---

[1] P. Johansen, Die Estlandliste des Liber Census Daniae I. Kopenhagen-Reval, 1933, lk 24.
[2] Muinsuskaitseameti arhiiv, ERA.T-76.1.11850: Kultuurimälestiste Riiklik Projekteerimise Instituut. Purila mõisa ajalooline õiend, Tallinn 1986, lk 6.
[3] F. G. von Bunge, R. von Toll, Est- und Livländische Brieflade. Eine Sammlung von Urkunden zur Livländische Geschichte Est- und Livlands. I Theil. Dänische und Ordenzeit. Reval, 1856, lk 451.
[4] Purila mõisa ajalooline õiend, lk 6.
[5] https://sites.google.com/site/hagudiraamatukogu/purila-kuela-ja-moisa-ajalugu
[6] EAA.854.7.118, Lehnbrief der Vormundschaftsregierung des Königs Karl XI von Schweden an Michel Engelhardt betreffend das Gut Purgel. Vidimierte Kopie, 1661; C. J. A. Paucker, Ehstlans Landgüter und deren Besitzer zur Zeit Schweden Herrschaft, I.Harrien. Reval, 1847, lk.24-25.

1611. a. andis Karl IX mõisa rittmeister Michel Engelhardile võlgade katteks majandada. 1613. a. kinnitas kuningas Gustav Adolf Purila mõisa eelpool nimetatud isiku valduseks. 1620. aastal maksis rittmeister Engelhard 120 taalrit renti 1 adramaa mõisapõldude ning 4 haritud ja 32 harimata adramaa talupõldude pealt.[7]

1652. aastal andis Karl XI rittmeister Engelhardile loa pantida Purila mõisa Norrköpingi õiguse järgi naabermõisa Maidla omanikule Berend Taubele. Mõis redutseeritakse, kuid jäätakse tertsiaalmõisana rendile Michael Engelhardi pojapojale Joachim Joann Engelhardtile. Viimase surma järel valdab mõisa tema lesk Ingeborg Dorothea, kes 1720. aastal albiellus Karl von Wrangelliga.[8]

Purila restitueeriti ooberstleitnant Casper Friedrich (Michaeli poeg) von Engelhardile, kes suri 1737. a pärijateta. Pärast ta poolõe Maria Helene surma sai Purila 1739. aastal Vene kroonumõisaks.[9]

1759. a restitueeriti hüvitusena Soomes asuva Tennola mõisa eest parun Friedrich Löwenile alloodina, kes müüs samal aastal edasi koos Röaga mõisaga Bernhard Johann von Helffreichile 9 000 rubla eest. Major Bernhard Johann Helffreich suri 1784. aastal. 1785. aasta kokkulepetega sai Kädva ja Purila omanikuks lahkunud majori poeg major Friedrich Gustav von Helffreich.[10]

1825. aastast on säilinud Friedrich Gustav von Helffreichi testament, millega ta pärandab Purila ja Kädva mõisad Juuru koos kogu inventariga oma armsale Fromholdile. Samuti kivist elumaja Toompeal, kinnistu nr 33.[11]

1858. aasta - Mahtra sõjast jääb Purila mõis puutumata, kuid kujunes üheks karistusekspeditsiooni keskuseks. Siia toodi kokku vangistatud talupojad enne Tallinna vanglasse saatmist.[12]

---

[7] Paucker, C.J. Ehstlans Landgüter und deren Besitzer zur Zeit Schweden Herrschaft, I.Harrien. Reval, 1847, lk 24-25.
[8] Rahvusarhiiv Tartus, EAA.3.1.452: Protokolle, 1722-1728; Rahvusarhiiv Tartus, EAA.1.2.842: Eestimaa verifikatsiooni raamat - Estländisches Verifikationsbuch (Kopie), 1691.
[9] Rahvusarhiiv Tartus, EAA.858.1.2132: Akte in Sachen des Oberst-Lieutenants Johann Adolph Freyherr von Wrangell wider den Majoren Johann von Helfreich wegen Vindication des Gutes Purgel, 1773-1774.
[10] Rahvusarhiiv Tartus, EAA.2840.1.9478: Purila mõis (Harjumaal), kinnistu nr. 229, 1792-1819.
[11] AM.67.1.17.
[12] Purila mõisa ajalooline õiend, lk 10.

1879. aastast majandavad Purila mõisa kaks naist - Fromhold von Helffreici pärijad Mathilde ja Molly von Helffreichid.[13] Helffreichide suguvõsa käes on mõis kuni aastani 1900. Suguvõsa valduses on olnud aegade jooksul Purila, Piiumetsa, Atla, Kädva, Aru, Koigi, Lohu, Röa, Oru, Aneküla, Mahtra, Rohu, Määri, Kärsa, Koordi, Rava, Ärina mõisad Eestimaal.[14]

1900. aastal omandab Purila mõisa Friedrich Hermann von Maydell (1875–1906), Maidla mõisniku noorem poeg. Tema pärijate käes on mõis kuni 1919. aasta maareformini.[15]

1905. aasta revolutsiooniga purustavad tööliste ja talupoegade relvastatud salgad Purila, Juuru, Maidla ja Hõreda mõisad.[16] Purila mõisa kahjustuste kohta puuduvad andmed. Tõenäoliselt piirduti siin lõhkumise ja majakraami laiali tassimisega.[17]

1925. aastal asutatakse mõisas erakoolina karjatalitajate kool, mis tegutses hoones 19 aastat.[18]

1933. aasta mais arvatakse Purila mõis rendimõisaks ning läheb riigimõisate järelevalve alla.[19]

1944. aastast kasutati mõisa peahoonet elukorteritena, samuti asus hoones sovhoosi kontor ja Mahtra sovhoosi Purila osakonna tööruumid ja söökla.[20]

1991. aastast seisab enamus mõisakompleksi kasutuseta.[21]

---

[13] Rahvusarhiiv Tartus, EAA.2840.1.716: Rüütlimõisate kinnistusraamat, 1896.
[14] O. M. von Stackelberg, Genealogisches Handbuch der baltischen Ritterschaften II. Görlitz, lk 59.
[15] Rahvusarhiiv Tartus, EAA.2840.1.720: Rüütlimõisate kinnistusraamat, 1900.
[16] T. Karjahärm, R. Pullat, Eesti revolutsioonitules 1905-1907. Tallinn, 1975, lk 135.
[17] A. Kliimand, 1905. a. verepulm Eestis, I Harjumaa. Paide, 1932, lk 47.
[18] A. Kennik, Kutsehariduse minevikust ja tänapäevast. Kogumikus Rapla rajoonis. Tallinn, 1976, lk 207.
[19] Maa hääl, “Riik suurmõisniku osas”, lk 3, 20.03.1933 (https://dea.digar.ee/article/maahaal/1933/03/20/22)
[20] Purila mõisa ajalooline õiend, lk 11.
[21] https://purila.ee/purila-mois-2/

Arhitektuuriajalooline ülevaade

Esimesed andmed mõisa hoonestuse kohta pärinevad 17. saj II poolest, **1686**. aastal koostatud inventaariumist. Tolleaegses kirjelduses on toodud järgmised hooned: härrastemaja, valitsejamaja koos saunaga, kaheruumiline ait vankrikuuriga, tall, loomalaut, 2 rehehoonet, vesiveski, pruulikoda, 2 kõrtsi. Kesksel kohal oli puust õlgkatuse ja mantelkorstnaga härrastemaja pikkusega 44 ¾ küünart ja laiusega 24 küünart (küünar = 0,54m), mille otsas paiknes pruulikoda. Mõisaansamblist põhjapool põldudel paiknesid 2 suurt rehehoonet. Ja nagu mainitud, kuulus Purila mõisale 2 kõrtsi, millest üks asus maantee ääres ja teine veski juures. Needki olid rehielamu tüüpi õlgkatusega ehitised. 17. sajandi lõpu rootsiaegsed puust õlgkatusega ehitised olid halvas seisukorras, mistõttu ilmselt 18. sajandiks säilisid ainult asukohad, millega mõningal määral arvestati hilisema hoonestuse rajamisel.[22]

Foto 1. Purila mõisa peahoone J. Vali erakogust, ümberpildistus O. Kõll 1986. Allikas: Purila mõisa ajalooline õiend.

[22] Purila mõisa ajalooline õiend, lk 12.

18. sajandi algul seoses Põhjasõja ja sellega kaasnenud epideemiate ning majandusliku kaosega ehitustegevus soikus. Alles sajandi keskpaiku hakkas elu normaliseeruma. **18. sajandi viimastest aastatest** pärineb kubermangurevidendi S. Dobermanni sulest Purila mõisa topograafiline kirjeldus, kus on ka hoonestuse kohta infot. Kirjelduses märgitakse, et härrastemaja, viljaküün ja karjahoovi ehitised on puust. Samal ajal loetletakse mõisasüdames terve rida kivihooneid - valitsejamaja, viinaköök, ait, hobusetall, 2 rehehoonet ja vesiveski. Tänaseks on nimetatud hooned ilmselt kõik ümber ehitatud.

Tänapäeval jälgitav mõisahoonestus on välja kujunenud **19. sajandi jooksul**, kuid tuumiku rajamisel kasutati arvatavasti varasemat planeeringut.[23]

Joonis 1. Purila mõisasüda ajaloolistel kaartidel. 1874., 1913. ja 1986. aastal.

Ajastule kohaselt kujundati 19. sajandil uue peahoone taha suured ehisaiad. Jõel oli paisjärv, ning üheks kompositsiooniliseks võtteks oli peahoone peegeldus paisjärves. Pargi keskmes oli hiiglasuur avatud esiväljak. On viiteid, et esiväljakut kasutati ratsutamiseks. Esiväljaku lõpetas parkmets, mida kasutati hobuste kopliks. Selline kompositsioon säilis 19. sajandi teise pooleni, mil endisest hobusekoplist kujundati iseseisev metsailmeline park.[24]

Peahoone ehitusaega on seostatud Helffreichide aadliperekonnaga kui väidetavalt toonase mõisaomaniku major **Friedrich von Helffreichi poja Fromholdi**

[23] Samas, lk 13-14.
[24] https://sites.google.com/site/hagudiraamatukogu/purila-kuela-ja-moisa-ajalugu

pulmadeks 1810. aastal valmis varaklassitsistlikus stiilis kaasaegne peahoone. Aastast 1835. aastal saab Fromholdist mõisa omanik.[25]

Foto 2. Purila mõisa peahoone koos õppuritega 1930. aastatel. Detail fotost. Näha on rõdu piirdevõres oletatavalt hoone valmimisajale viitav aastaarv 1804(?).

Härrastemaja väliskirjeldus

Härrastemaja hilisbarokilik / varaklassitsistlik kahekorruseline kivihoone on kaetud kõrge kelpkatusega. Katusekorrus on välja ehitatud 1920–30ndail aastail. Hoone esifassaadi külgedel on kitsad tugevalt eenduvad külgrisaliidid kaetud kolmnurkfrontoonidega, viiluvälju kaunistavad ümaraknad. Räästa- ja viilude karniisid on tugevalt eenduvad ja laialt profileeritud. Hoone ja tema risaliitide nurgad on kujundatud laiade liseenidega, mille pinnal on kitsad pritskrohvi ribad. Hoone tagafassaadis eenduvad seinaosad puuduvad. Hoonel on madal rustreeritud sokkel.[26]

[25] Samas
[26] Purila mõisa ajalooline õiend, lk 15.

Eriti rikkaliku kujunduse on saanud hoone aknad. Põhikorruseks on alumine korrus -siin on aknad kõrged ja 6-ruudulised, piiratud laia profileeritud krohviäärisega, mis on ülanurkadel kergelt laiendatud, aknalaua all aga soklini pikendatud. Aknalaud toetub laiale profileeritud servaga karniisile, risaliitide akende all on hammaslõige. Akende kohal on eenduvad ja profileeritud frontoonid. Seinapind frontooni all aknani on rustreeritud, milledel kõrges kaares lukukivi. Teise korruse aknad on 4-ruudulised, ümbritsetud profileeritud äärisega.[27]

Meisterliku ornamentikaga varaklassitsistlik välisuks paikneb esifassaadi keskteljel. Ukse kohal on algselt asunud väike rõdu. Ukseava on piiratud rusteeritud liseenidega ja raamitud profileeritud krohviäärisega. Valgmikuga, kõrge kahe poolega uks, mille pindade jaotus on üles ehitatud kahe kõrvuti asetseva pilastrina. Uksel paiknevad rosetid, lindid, pärjakesed; valgmikuosa on kujundatud chinoiserie motiividel.[28]

Peahoone otsafassaadidele on liidetud kaarava ja niššidega krohvitud ja algselt katusekividega kaetud kõrged kivimüürid, mida võib vaadelda kui klassitsistlikku **väravaehitis**t.

1930-ndatel on hoonet tublisti ümber ehitatud. Muudetud on ka rõdu konstruktsiooni ja sammastikku.[29]

Härrastemaja interjöör

Hoone keskteljel peaukse taga on avar vestibüül koos kolme korrust ühendava võimsa **paraadtrepiga**. Vestibüülist hargnevad kummalegi poole anfilaadselt toad. Siseuksed on klassitsistlikud kahepoolsed ja kolmeosalise tahveldusega, ääristatud profileeritud piirdelaudadega, mille ülanurkades on rosett guttulite reaga.[30]

[27] Samas, lk 15.
[28] Samas, lk 16.
[29] Samas, lk 16.
[30] Samas, lk 16.

Purila mõisa sisekujunduse väärtuslikumaks osaks on **grisaille seinamaaling**, mis avastati 1984.a. restaureerimistööde käigus alumise korruse põhjatiiba jääva toa seinal. Nõukogude perioodil asus maalinguga ruumis Mitsurini sohvoosi Purila osakonna söökla.[31]

Foto 3. Seinamaal 1985. aastal. Peale maalingu taasavastamist ja puhastustöid. Allikas: MK arhiiv.

[31] Samas, lk 16-17.

Huvipakkuv on alumise korruse lõunatiival asuv väike **ümmargune salong**. Selle põranda läbimõõt on 3,15m; seintes on ümarkaarsed nišid. 1986. aasta ajaloolises õiendis on nähtud vajadust uurida ruumi seinu võimalike maalingute osas.[32]

1986. a ajaloolises õiendis on öeldud, et endised klassitsistlikud ampiirstiilis **kahhelahjud** on hävinud. Veel 1970-ndate aastate mõisate ülevaade kirjeldab alumise korruse toas (ruum nr. 5) valget ampiirstiilis silindrilist kahhelahju, mille keskosa kaunistas rosettide ja akantusmotiividega kaarpetik, girlandid, drapeeringud ja antiiksed inimfiguurid.[33]

Teisele korrusele viib chinoiserie motiividega paraadtrepp. Trepp on ümberehitustega kõvasti kannatada saanud. Plaaniliselt on tajutav nii tubade anfilaadsüsteem kui ka saali paiknemine. Ustest on säilinud ühe poolega suhteliselt madalaid kahe tahveldisega uksi, mida raamistavad profileeritud piirdelauad roseti ja guttulireaga ülaosas.[34]

Purila mõisa ajaloolise õiendi järgi on 1986. aasta seisuga hoones säilinud järgmised ehitusaegsed detailid (ruumide nummerdus vastavalt õiendile)[35]:

- Välisuks koos sepiskäepideme ning lukuplaadiga;
- Ruum nr 1. Chinoiserie motiividega trepp;
- Ruum nr 2. Laekarniis, kolme tahvliga kahepoolsed uksed;
- Ruum nr 3. Laekarniis, kahe tahvliga ühepoolsed uksed;
- Ruum nr 4. Grisaille seinamaaling, laekarniis, kahepoolsed uksed;
- Ruum nr 5. Laekarniis, kahepoolsed uksed;
- Ruum nr 6. Laekarniis, kahepoolsed uksed, sisemised aknaluugid, laudparkett, ahju ülakarniis;
- Ruum nr 7. Laekarniis, sisemised aknaluugid, nišid seintes;
- Ruum nr 8. Ühepoolne uks;
- Ruum nr 9. Laekarniis, laudparkett, ahju ülakarniis;

[32] Samas, lk 17.
[33] Samas, lk 18.
[34] Samas, lk 18.
[35] Samas, lisa 1.

- Ruum nr 10. Laekarniis, ühepoolne uks;
- Ruum nr 12. Laekarniis, kahepoolne uks;
- Ruum nr 13. Trepivõre, ühepoolsed uksed;
- Ruum nr 14. Ühepoolsed uksed;
- Ruum nr 15. Ühepoolsed uksed;
- Ruum nr 18. Laekarniis;
- Ruum nr 23. Ühepoolsed uksed;
- Ruum nr 24. Ühepoolne uks, laekarniis;
- Ruum nr 25. Ühepoolsed uksed, laekarniis.

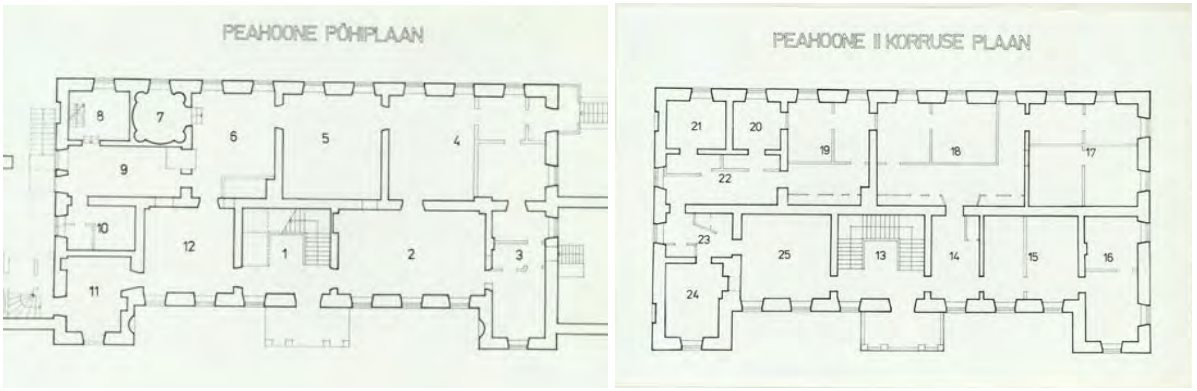

Joonis 2. Korruste plaanid ruumide nummerdusega. Allikas: Purila mõisa ajalooline õiend, lisa 2.

Uuringute eesmärk ja töökorraldus

Varasemad uuringud

Teadaolevalt varasemaid kogu hoonet haaravaid siseviimistluse uuringuid teostatud ei ole. 1985. aastal on Ingrid Pihelgas koostatud käsikirjalise aruande linnavaadet kujutava maalingu restaureerimistöödest.

Käesolevate uuringute alusmaterjalid:

1978 - Eesti NSV mõisate esialgne ülevaade. Rapla rajoon. Köide II - nr. 61-110. V. Ranniku. Tallinn 1978. A-66 (ERA.T-76.1.10267)

1979 - Mõisate inventariseerimine. Eesti NSV mõisaarh. riikliku kaitse alla võtmise ettepanekud-põhjendused. Köide VIII - Rapla rajoon. Maiste, J., Tilk, K. Tallinn 1979. A-326 (ERA.T-76.1.10532)

1980 - Purila mõis. Inventariseerimine (ERA.T-76.1.16292)

1985 - Ingrid Pihelga poolt koostatud käsikirjaline aruanne Purila saali linnavaadet kujutava maalingu restaureerimistöödest. Käsikirjaline aruanne (4 lehekülge) ja restaureerimistööde fotod on Muinsuskaitseameti arhiivis.

1986 - Purila mõisa ajalooline õiend (ERA.T-76.1.11850)

2004 - Raplamaa arhitektuurimälestiste tehnilise seisukorra ülevaatus. Purila mõis (Muinsuskaitseameti arhiiv, A-5803)

2015 - Ehitustehniline ülevaatus. Purila mõis (https://register.muinas.ee/file.php?filetype=monument.file&id=13096)

Uurimisküsimused

Plaanitavate siseviimistlusuuringutega suuremamahulisi maalingute avamisi ette ei nähtud. Eesmärgiks oli dokumenteerida võimalikult suurel määral säilinud väärtuslike siseviimistluskihtide ulatus ja maalingute kompositsioon. Selleks oli plaanis teostada väiksemaid sondaaže.

Olulisemad uurimisküsimused:

1. Peatrepp teisele korrusele - ehitusajaloolised ning viimistluse uuringud. Miks läheb paraadtrepp sellisel kujul kolmandale korrusele, mis võeti kasutusele alles hiljem? Kas trepimarssidel on olnud teine suund? Mh trepihalli lagede uuring.

2. Lõunapoolne I korruse hoonetiib - ebaselgus varasemate treppide asukohtade ning ruumiplaneeringu osas.

3. Põhjapoolne I korruse hoonetiib - ebaselgus varasemate treppide asukohtade ning ruumiplaneeringu osas.

4. Ruumi nr 4 seinamaalingu säilitamise küsimus. Seinamaaling on 80ndatel taasavatud, seejärel taas suletud ja seejärel oluliselt hävinud.

5. Ruumi nr 3, 4, 5, 6, 7, 9 ja 12 viimistlusuuring - viimistluskihtide dokumenteerimine, maalingute ulatuse väljaselgitamine.

6. Lõunapoolne II korruse hoonetiib - ebaselgus ruumiplaneeringu osas. Aknad ei paikne siseseinte suhtes loogiliselt. Teostada väiksemaid sondaaže, sh kaasata ehitusarheoloogiline uuring.

7. Lisaks nimetatud uurimisküsimustele dokumenteerida viimistluskihid kõigis teistes I ja II korruse ruumides.

Uurimisküsimused on numbritega tähistatud ka järgnevatel plaanidel (ill 15 ja 16).

Uuringute toimumise aeg ja töökorraldus

Uuringud viidi läbi Eesti Kunstiakadeemia tudengipraktikana (bakalaureuse II kursus ja magistrantuuri II kursus). Tööd *in situ* toimusid 15. august kuni 19. august 2021. Uuringute aruanne valmis tudengite kaasabil 2021. aasta sügisel. Uuringuid juhendasid Hilkka Hiiop (EKA), Villu Kadakas (TLÜ), Maris Mändel (EKA), Triin Reidla (EKA) ja Hannes Vinnal (TÜ ja EKA).

Uuringute teostamise alad

Uuringud haarasid üldiselt kogu hoonet. Hoone keldrikorrusel piirduti siiski peamiselt ehitusarheoloogiliste vaatlustega.

Joonistel (ill 15 ja 16) esinevate tingmärkide seletus:

- põrandasondaaž
- seinte viimistluskihtide dokumenteerimine
- laesondaaž
- ehitusarheoloogiline uuring - olemasolevate treppide ümberehitused või võimalik varasemate trepiasukohtade määramine
- ehitusarheoloogiline uuring - akna ja siseseinte paiknemise suhe
- sondaaž siseustel

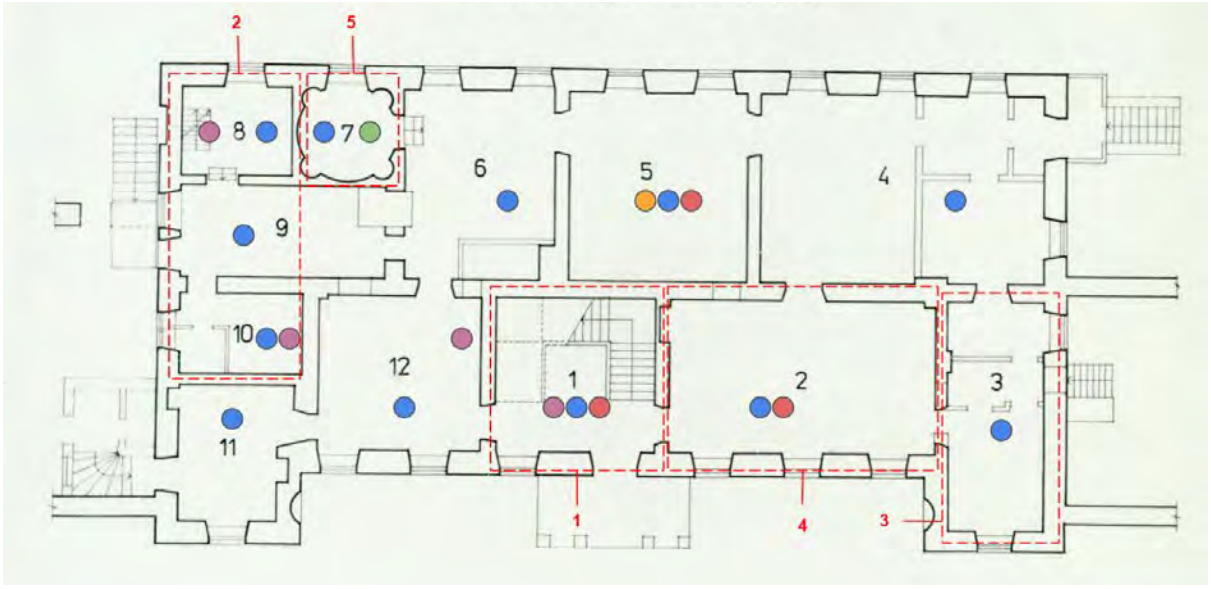

Joonis 3. Hoone põhiplaan koos uuritavate alade ning uurimisküsimuste tähistustega. 1. korrus.

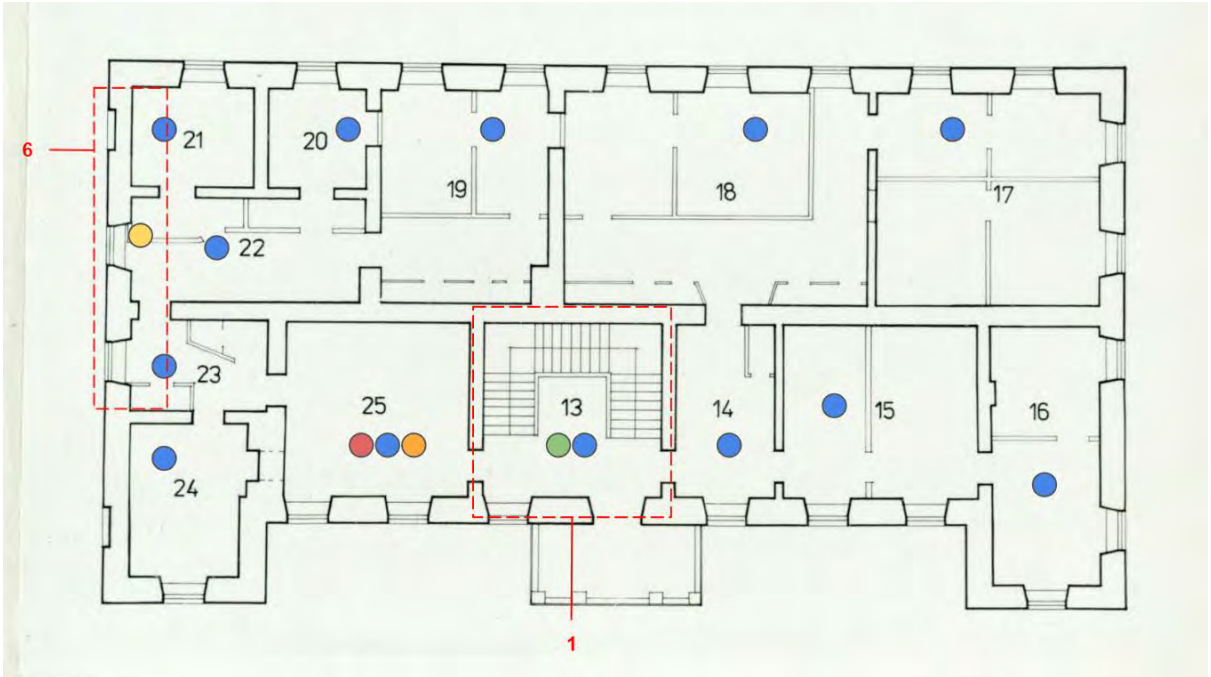

Joonis 4. Hoone põhiplaan koos uuritavate alade ning uurimisküsimuste tähistustega. 1. korrus.

Uuringute tulemused. I korrus

Purila mõisahoone esinduskorrus oli esimene korrus. Enamikes esimese korruse ruumides leidub rikkalikke mõisaaegseid dekoorielemente. Uuringute põhjal joonistub välja kaks selgelt eristuvat viimistlusetappi, mida lahutab üksteisest sadakond aastat ja mida võib hoone omanike järgi nimetada tinglikult Helffreichide ja Maydellide kihtideks.

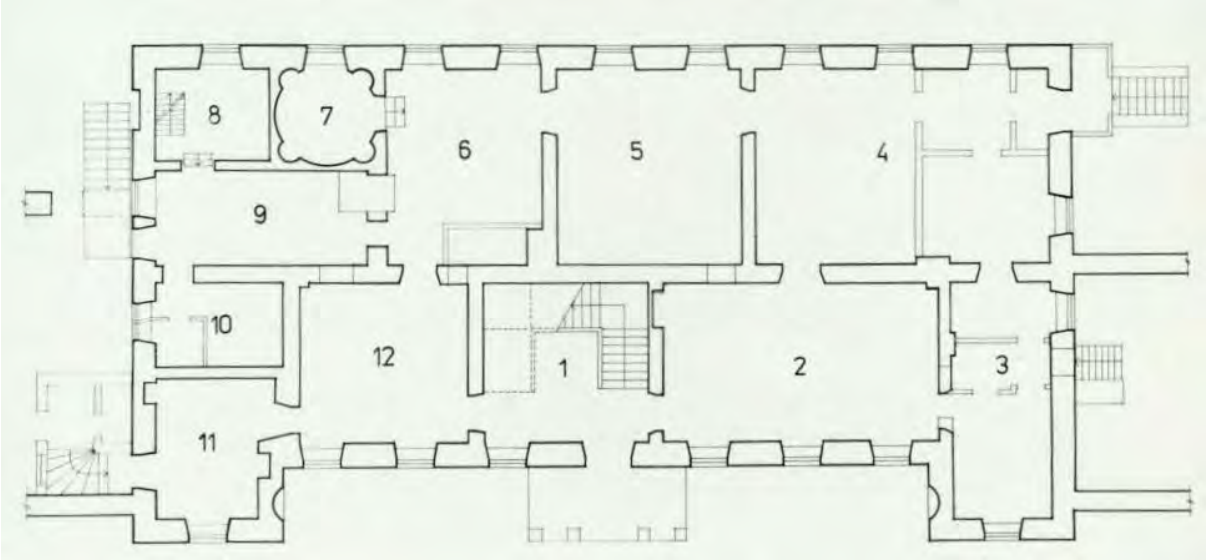

Joonis 5. Esimese korruse põhiplaan. Allikas: Purila mõisa ajalooline õiend, lisa 2.

Uuringute käigus ei vaadatud põhjalikumalt ruume 8, 10 ja 11. Esialgsel vaatlusel olid nendes ruumides vanamad viimitsluskihid fragmentselt säilinud ning keerukamad viimistluslahendused puudusid - tõenäoliselt oli tegemist pigem majandusruumidega.

RUUM 1. Trepikoda-vestibüül

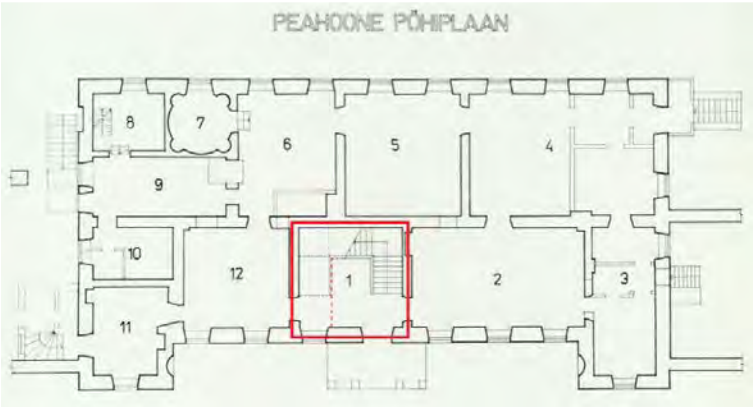

Ruumi üldiseloomustus

Trepikoja algset ruudukujulist põhiplaani on hilisema ehitusjärgu jooksul muudetud ristkülikukujuliseks, eraldades ruumi 1. korruse lõunapoolse külje (koos aknaga) vaheseinaga ning tekitades 12. ja 1. ruumi vahele kitsa lisaruumi. Nii seinad kui ka chinoiserie stiilis trepipiirded on praegu kaetud helesinise värviga. Trepikäsipuud on punased. Hilisemate värvikihtide alt koorub seintel välja kollane algne maalikiht kvaadermaalingutega.

Läbi kahe ja poole korruse kõrguv trepikoda mõjub kitsa ja suletuna, kuna hilisemal ajal on peauksest vasakule jäänud aknaga osa eraldatud vaheseinaga. Puittrepp teise korruse vahemademele algab peasissekäigule ebatüüpiliselt lähedalt, eriti arvestades asjaolu, et välisuks avaneb sissepoole. Ka trepi üldkonstruktsioon on problemaatiline. Osa balustritest on puudulikud või asendatud ning mõned trepi jätkukohad mõjuvad ebaloogiliselt. Lisaks tekitab küsimusi teiselt korruselt kolmandale viiv osa trepist, mis mõjub üllatavalt suursuguselt arvestades seda, et katusealune korrus võeti kasutusele peatrepi ehitamise järgsel ajal.

Uuringute eesmärk ruumis nr. 1 oli välja selgitada:

- Kas trepi praegune konstruktsioon on algne või on trepikoja üldilme hilisemate ümberehituste tagajärg. (Varasema trepi jäljed? 1. korruse vaheseina ehitusjärk?)

- Milline oli trepi ja trepikoja algne viimistlus ja milliseid viiteid trepi konstruktsiooni ja ehitusloogika kohta saab välja lugeda trepi viimistluskihtidest.

- Lisaks üritati ehitusarheoloogiliste uuringute käigus välja selgitada, kas peakorrusel, peatrepi all paikneva ajutiselt ehitatud põrandaosaga on kaetud kunagist keldritreppi, mis võiks kinnitada, kas maja põhjaosas peafassaadi poolsel küljel on paiknenud keldrid?

Viimistluskihid trepil

Uuringute käigus leiti trepikäsipuult (sh balustraadilt) neli viimistluskihti (sondaaž 1-N-T-1). Neist vanim on arvatavasti 20. sajandi algusest aaderduse aluskiht. Aaderdust ennast trepipiiretelt ei leitud, kuid sama värvi alustooniga aaderdus leiti trepikoja tamburist. Samasugust roosat aluskihti leiti ka trepikoja ustelt. Peauksel leidus ka aaderduskiht. Aaderdus võeti trepi käsipuult maha tõenäoliselt nõukogudeaegse remondi käigus. Kolm pealmist valdavalt sinistes toonides viimistluskihti on kõik arvatavasti nõukogudeaegsed.

Kuna terve trepi ulatuses (v.a. hilisemalt välja vahetatud osa balustraadist) viimistluskihid ühtisid, on järelikult terve trepp ehitatud samaaegselt, lükates seega ümber hüpoteesi, et kolmandale korrusele viiv osa on hilisem lisandus.

Uuringute käigus selgus:

- Vestibüüli seintel on alumises kihis kvaadermaaling kollasel taustal, mida on näha ka podesti serval (vt siseviimistluse alapeatükki).

- Trepikäsipuul ja postidel on alumises kihis roosakas aaderduse alune krundikiht. Aaderdus on ilmselt maha võetud nõukogudeaegse remondi käigus. Trepikoja ustel on hilisemate kihtide all aaderduse alune kiht säilinud ja sisemisel välisuksel on ka aaderdus.

- Vestibüüli kaheks jagav vahesein on sekundaarne, mida kinnitab seina ülaosa ulatumine trepipiirde alaosale, laekarniisi lõikamine ning viimistluskihtide vähesus võrreldes ruumi külgseintega.

Foto 4. Trepi käsipuu viimistluskihid.

Foto 5. Trepi üldvaade teiselt korruselt (foto: Peeter Säre).

Ruumi siseviimistlus

Kvaadermaaling, mis paikneb trepikoja seinte esimesel viimistluskihil on arvatavasti trepi algkujuga samaaegne, kuid maalingu kulgemine ei anna edasisi vihjeid trepi algse konstruktsiooni kohta. Kvaadermaalingu puudumine vaheseinal viitab sellele, et tegu on tõepoolest sekundaarse lisandusega. Seda teesi toetab ka asjaolu, et ruumi poolitava vaheseinaga kaob trepikoja põhimahust aken ainukese loodusliku valguse allikana.

Seinavaatel on erinevatest perioodidest säilinud viimistlused. 20. sajandi viimistluskihtide all on säilinud 19. sajandi lõpuaastast pärinevad dekoratiivmaalingud. Seina ornamenteerimisel on kasutatud kvaadreid.

Seina ülaosas, karniisil ja vahelaes on vähem viimistluskihte, kui seina alaosas. Siiski on ka seal leitav esimene kollakas viimistluskiht. Maalitud seina elemendid on

säilinud fragmentaarselt. Ajalooliste viimistluskihtide säilivus on kehvavõitu, värv pudeneb kergelt ja ei haaku aluspinnaga. Hilisemad kihid ning nende seisukord on hea.

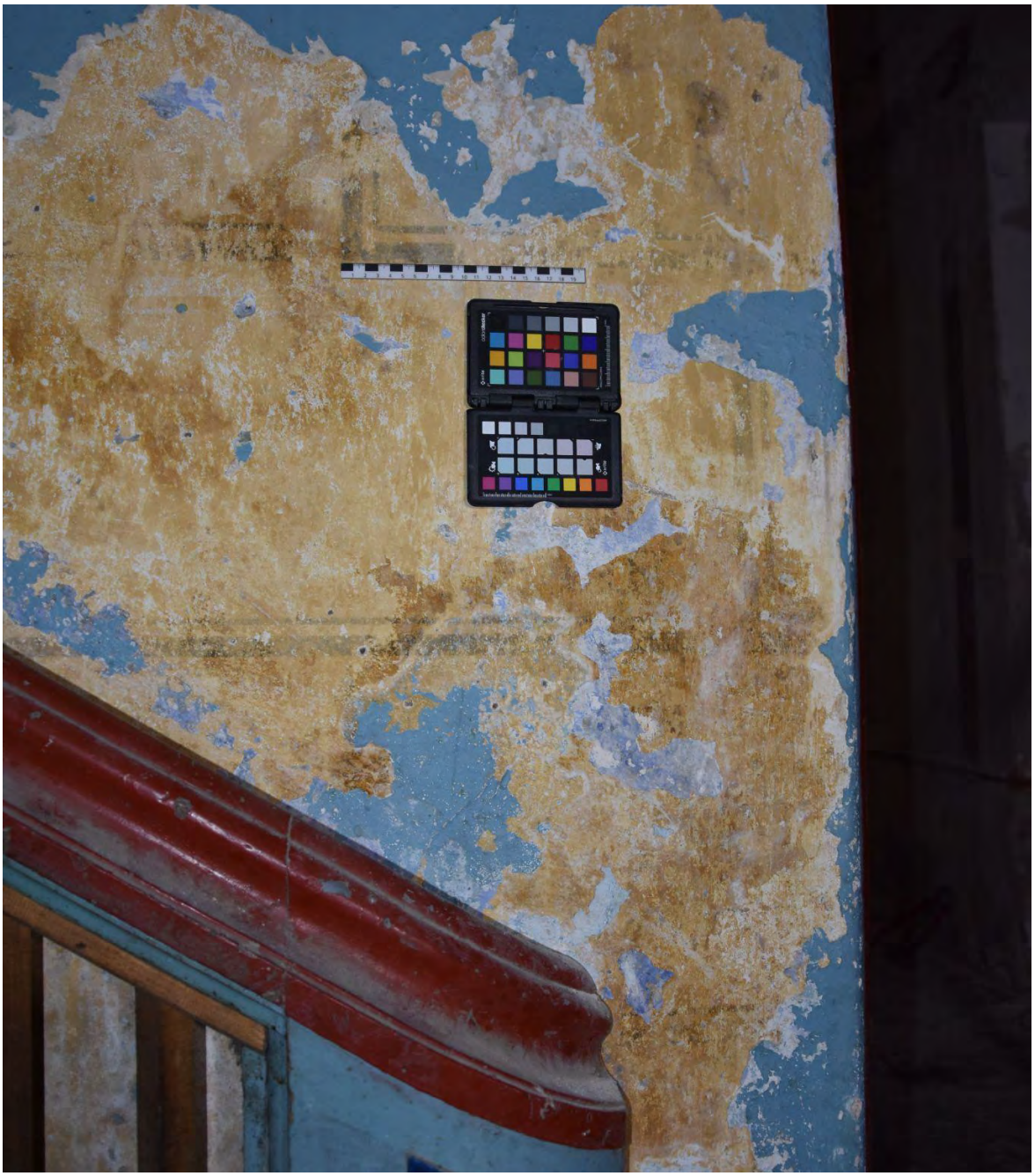

Foto 6. Trepikoja põhjaseina kvaadermaalingud.

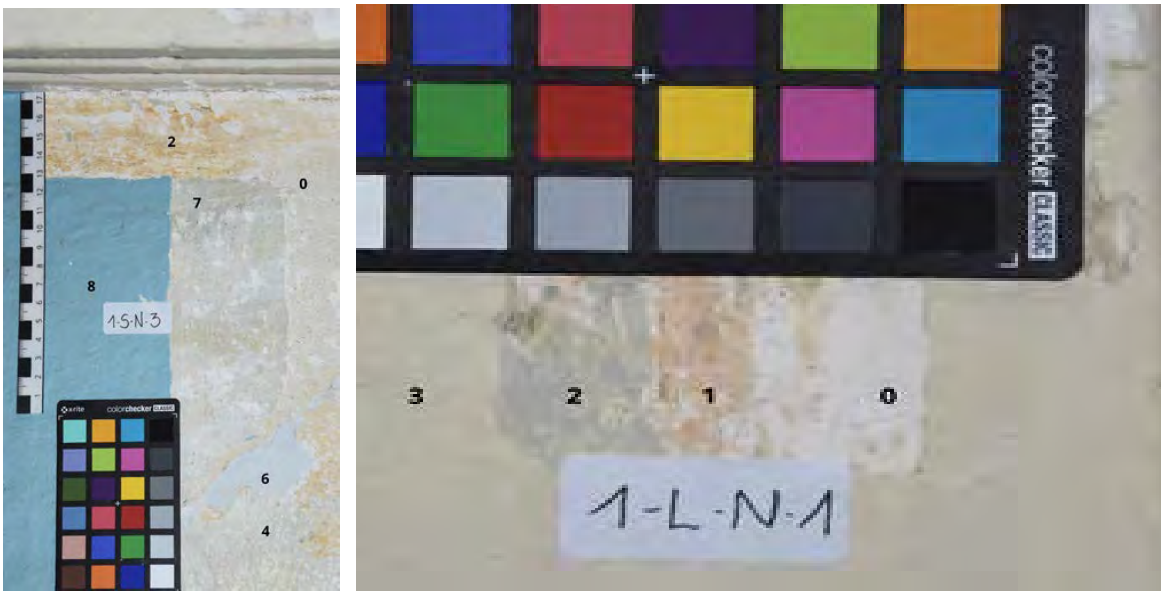

Fotod 7 ja 8. Trepikoja põhjaseina ülaosa ja vahelae viimistluskihid.

Ehitusarheoloogilised leiud

Trepialusel on lõunaseina taga, ruumis nr 12 asub keldritrepi lõpuosa, mis on teiselt poolt kinni müüritud. Põhjaseina taga paikneb söögisaali nr 2 seinakapp.

Peatrepi ehituslugu

Kuna trepiga seoses on palju aspekte, mis ei näi loogilised, uuriti eraldi ka trepi ehituslugu. Paraku ei suudetud esialgsete uuringute käigus seda lõplikult kirjeldada. Küll aga lükati ümber hüpotees, et esimese ja teise korruse vaheline trepp valmis varem kui teise ja kolmanda korruse vaheline, sest viimistluskihid neis kahes piirkonnas ühtivad.

Ühe hüpoteesina pakume, et trepp on hiljem ümber tõstetud. Esialgselt võis trepp alata vestibüüli kahest otsast ja joosta esimesel vahemademel kokku, või siis vastupidi, alata keskelt ja mademe kõrgusel hargneda.

Ehitusarheoloogiliste uuringute käigus kerkis üles ka teooria, et trepp keeras enne kolmandat korrust veel kord vasakule, kuid oma ebamugavuse tõttu keerati hiljem otse. See seletaks kolmandal korrusel põrandasse sisse kulunud teeradu.

Trepikäsipuu dateerimisel tuleks arvestada sellega, et samasugune balustraad esineb hoone läänetiivas palju väiksema mahuga trepil.

Peauks

Uuringute käigus õnnestus kindlaks teha kadunuks peetud peaukse asukoht. Uks asub ühe OÜ Cosmix juhatuseliikme juures Kohilas.

Foto 9. Purila mõisa peahoone uks 1999. aastal. Allikas: mois.ee.

Konserveerimisettepanekud

Trepikoja tulevikku silmas pidades on üks võimalus läheneda tema restaureerimisele rekonstrueerivalt, taastades kohati puudulikult säilinud kvaadermaalingu ning valides ühe viimistluskihtidest järeldatava ajajärgu, mille stiililise kontseptsiooni järgi oleks võimalus taastada ka trepi ning uste viimistlust. Väärtushinnangu poolelt tooks erilise kihistusena välja kvaadermaalingu seintel ning oletatava aaderduse, mis kordub nii trepil kui ka välis- ja siseustel. See sisaldaks näiteks trepi aaderduse (millest säilinud vaid aluskiht) taastamist tuginedes ustelt leitud aaderduse jälgedele ning ka hävinenud trepipiirde elementide asendamist.

Teiseks võimaluseks oleks konserveeriv lähenemine, mis võiks sisaldada küll väärtuslikemate kihtide välja puhastamist, kuid millele toetudes tuleks hoiduda interpretatsioonile toetuvate täienduste lisamisest, nagu seda oleks aaderduse rekonstruktsioon.

RUUM 2. Söögisaal

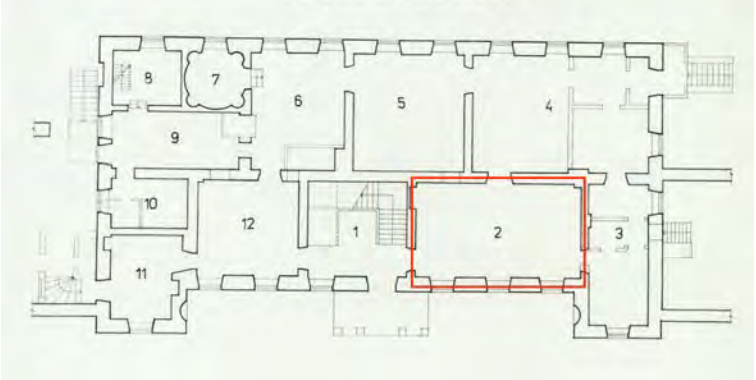

Ruumi üldiseloomustus

Ruum oli eeldatavasti algselt söögisaal, mida läbis anfilaad ning keskne uks kõrvaleolevasse ruumi nr 5. Nõukogude ajal on seoses plaanimuudatusega lõhutud ava ka ruumi nr 5 ning muudetud ava ruumi nr 3. Ustest on algsed avatäited säilinud trepikoja ning saali ustel ning seinakapil. Seintel on näha mitmeid kihistusi, nende hulgas ka osaliselt säilinud seinamaaling sammaste ja marmoreeritud paneelidega.

Osaliselt on säilinud vana, viimases kihis punakaspruuniks värvitud laudpõrand. See kujutab endast umbes meetrilaiuses piki seinu jooksvaid laudu, mis raamistavad diagonaalis keskele koonduvat kalasabamustrit. Ruumi edelanurgas asus 20. sajandi alguses (Eesti Vabariigi ajal) luuk, kust kulges järsk trepp keldrisse. Ruum on hiljem jagatud mitmeteks väiksemateks ruumideks, arvatavasti Nõukogude ajal.

Foto 10. Purila karjatalitajate kooli õpilased lõunastamas 1936. aastal (ruum nr 2).

Foto 11. Ruumi nr 2 üldvaade.

Viimistluskihid

Vanim viimistluskiht on klassitsistlik seinamaal, mis koosneb marmoreeritud paneelidest ja kapiteelidega tumedatest sammastest ning selle ülemises servas jookseb tume friis. Friisile on šablooniga maalitud taimemotiividega ornamendid. Muster oli loetav vaid ühes kohas, kust sellelt võeti ka kontaktkoopia. Seinamaaling on kohati väga hästi välja loetav, kohati aga suuresti hävinenud, näiteks alumises servas. Kõige paremini on see kihistus loetav idaseinas, kus uuringute käigus seda ka välja puhastati.

1. 19. sajandi algusesse dateeritav seinamaaling.
2. Tapeet (säilinud fragmentaarselt)
3. Kollane värvikiht (NCS 1030-Y20R)
4. Punase trafaretiga beež-roosakas viimistluskiht, seina ülaosa on helesinine (arv. 20. sajandi algusest) (NCS 2020-Y20R, NCR 5040-Y80R)
5. Tumebeež värvikiht (NCS 3020-Y30R)
6. Valge värvikiht.
7. Helebeež värvikiht (NCS 0907-Y50R).
8. Sinise ja punasega rullmuster, bordüüriks oranž triip, bordüüri kohal helesinine, ühine järgmise kihiga (NCS 2040-R80B + NCS 4040-Y60R+ NCS 6020-R80B + NCS 3030-Y30R).
9. Hall lillemustriga trafarett (nõukogude perioodist) (NCS 3500-N + 6020-R50B).
10. Valge värvikiht.
11. Põhjaseinal on lisaks säilinud mitmeid nõukogudeaegseid tapeedi-, ajaleht- ja värvikihte.

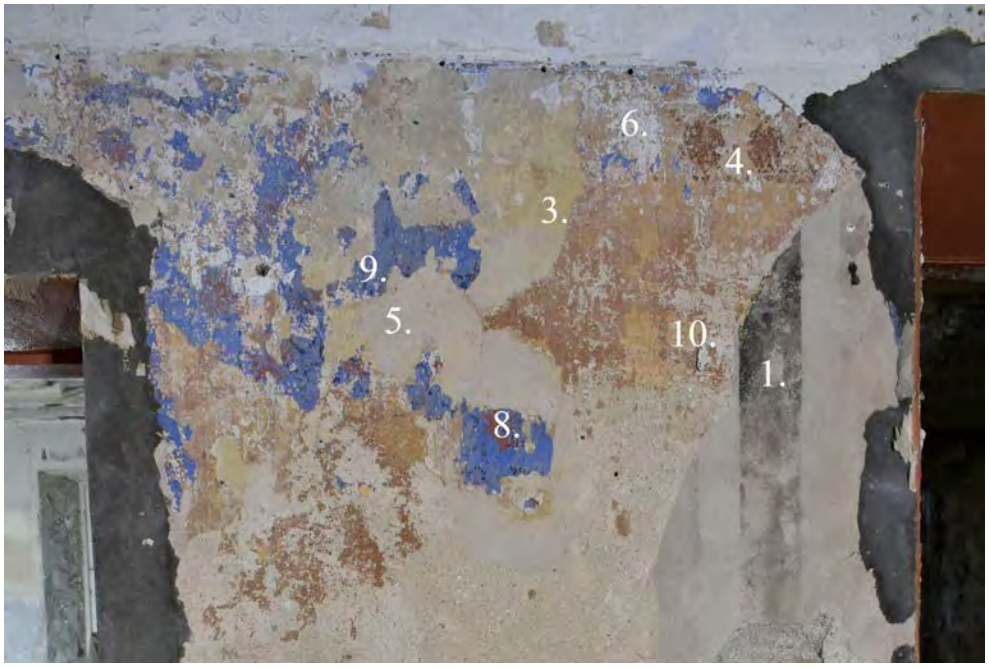

Foto 12. Kihistused lääneseinal.

Foto 13. Kihistused lõunaseinal.

Foto 14. Fragmentaarselt säilinud tapeet (2. kihistus).

Foto 15. Lehestikust moodustuv kapiteel.

Fotod 16 ja 17. Esimese viimistluskihi laekarniisi-aluse bordüüri maaling.

Foto 18. Akendevaheline esimese viimistluskihi seinatahveldis ruumis 2.

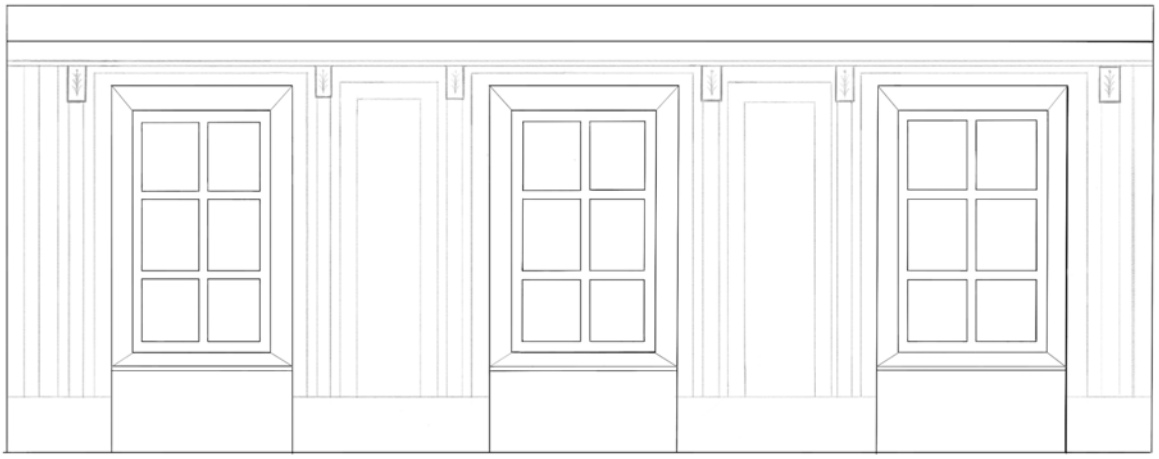

Joonis 6. Seinamaalingu rekonstruktsioon idaseinal (joonis Maria Leemet).

Seinte seisukord

Seintel on nähtaval kihistusi kõigist perioodidest. Vanim kihistus on kõige paremini paljandunud idaseinas, kuid osaliselt on seda ka teistel seintel näha. Ülejäänud kihistused on säilinud pudedalt ning irduvad kergesti. Seintel esineb palju krohvi- ja tsementparandusi.

Seinte konserveerimisettepanekud

Kuna ulatuslikke kadusid esineb kõigis kihistustes, tuleb antud ruumi interjööri konserveerides teha teatavaid kompromisse. Siiski on hilisemad kihid säilinud fragmentaalsemalt ning pudedalt, seega tasuks avada ja eksponeerida 19. sajandi algusest pärinev esimene kiht sammastest ja paneelidest koosnevate maalingutega. Sellisel juhul osutuvad raskusteks hilisemad krohviparandused, mis on piirkonniti ulatuslikud ning millel pole maalingut. Siiski annab uuringute käigus saadud informatsioon aluse markeerida 19.sajandi alguse paneelistik terve ruumi ulatuses.

Lagi

Uuringute käigus paljandusid lae mitmed hilisemad ehitusetapid. Laetaladele on kinnitatud naelte ja traadiga vitstest alus, millel on koguni 2 eraldi krohvikihti. Esimene krohvikiht valge viimistlusega on säilinud vaid ruumi äärtes teise krohvikihi all. Algselt võisid ruumis olla peegelvõlvid nagu mõndades teisteski mõisahoone ruumides. Kunagisele peegelvõlvitud laele viitab karniisi alla ulatuv krohvikiht *(F.2.12)*.

Teine krohvikiht seostub ruumi uue karniisiga. Karniisi ja lae peal on esimeseks kihiks helesinine, mis on ka viimaseks kihiks kohas, kuhu ehitati vahesein. Edasi on beež ning pealmised valged viimistluskihid.

TEP-plaaditud parandused pärinevad nõukogude ajast.

Foto 19. Lagi lähivaates.

Foto 20. Karniis lähivaates, nool osutab krohvi üleminekukohale - karniisi krohv on hilisem.

Põranda seisukord

Põrand on kohati säilinud võrdlemisi hästi, kuid suur osa sellest on kaetud vineerplaatidega, mille all on laudis pehkinud. Samuti on laudis hävinenud seal, kus ruumi jaotav sein paiknes. Põrandalt on välja loetav algne laudadest moodustuv muster. Viimane tuvastatav värvikiht on punakaspruun, kuid selles esineb värvikadusid.

Foto 21. Laudpõrand ruumis nr 2.

RUUM 3

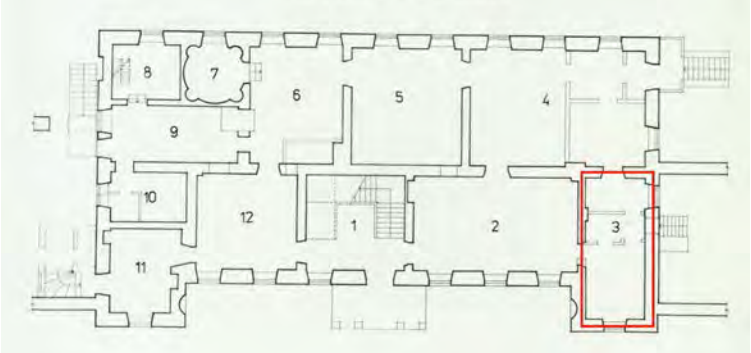

Ruumi üldiseloomustus

Ruum, mida käesolevas uurimuses käsitleti ühena, oli tõenäoliselt algusest peale liigendatud, kuid vaheseinte asukohti on aja jooksul muudetud. Algselt jaotas ruumi kaheks paekivimüür ning välisseina äärde jäi väike kamber, mis täitis tõenäoliselt käimla ülesandeid. Teine tõenäoline algse käimla koht on säilinud sümmeetriliselt peaaegu täpselt sama koha peal teisel otsafassaadil (ruum 11).

Algsed viimistluskihid on nendes ruumides halvasti säilinud. Esimene viimistluskiht mõlemas toapooles on õrnalt aimatava tahveldise jäljega hall kiht. Esifasaadile avanavat aknaava ääristas eeldatavasti taimemotiiviga ehisvöö, millest on säilinud mõned fragmendid.

Fotod 22 ja 23. Ruum nr 3 üldvaated.

Kui esimene viimistluskiht oli kahel ruumil väga sarnane, siis teises viimistluskihis lahknes viimistluste laad. Peafassaadile avaneva aknaga ruumis on fragmentidena säilinud tapeedikiht. Teises, maja sisse jäävas ruumiosas on hallika esimese viimistluskihi peal kahe erineva punaka tooniga viimistluskiht. Punaka seinapinnaga kuulub kokku karniisi all joosnud mustriline bordüür, mille kunagine motiivistik on vaevu aimatav.

Foto 24. Karniisi all olnud punastes toonides bordüürimaalingule viitavad fragmendid ruumi idaosas.

Järgnev, helesinine monokroomne värvikiht on mõlemal toapoolel sama. See seostub praegu näha olevate stukkkarniisidega, mis ei ole agsed. Võimalik, et see kihistus pärineb 20. sajandi Maydellide perioodist (samast ajast võiks pärineda võimas kontraforss otsaseinal kõnealuse ruumi kohal, mis peatas otsaseina väljavajumise).

Anfilaadi teljel oleva ukse asendit on nõukogude ajal muudetud, samuti on hilisemalt lisandunud praegune vahesein kahe toa vahel. Nõukogude ajal on tuba seest vooderdatud TEP plaadiga, samuti on osa lage plommitud TEP ning muu

ehitusplaadiga. Laekarniisi kummaline aste võib olla selgitatav trepiga teisele korrusel, sest vastavas kohas teisel korrusel on näha plommitud põrandat.

Fotod 25 ja 26. Ruumi seinad on osaliselt kaetud TEP-plaadiga.

RUUM 4. Saal

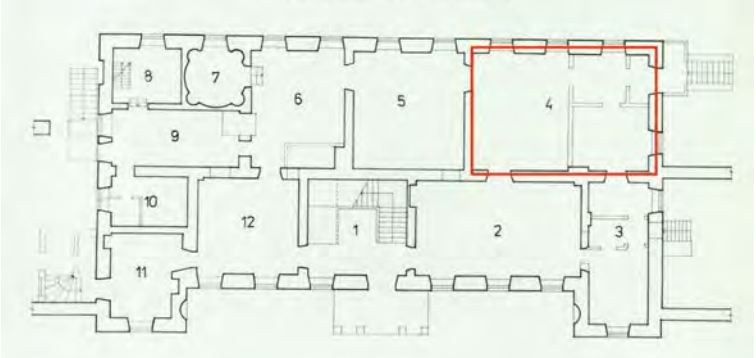

Ruumi üldiseloomustus

Rikkalike maalingutega ruum asub maja loodenurgas ning on hoone esinduskorruse kõige suurem ruum. Ruumil on 3 suurt akent läänekülgel ning 1 aken põhjakülgel. Hilisemal ajal hoonesse sisenemiseks kasutatav uks põhjakülgel on algselt olnud samuti aken. Ruumist avanevad kahepoolsed kõrged uksed kolme ruumi. Ruumi rikkaliku dekoreeringu järgi võiks arvata, et ruum on kasutusel olnud esindussaalina. Väga ebatavaline on mõisa peasaali paiknemine hoone nurgas.

Foto 27. Vaade lõunaseinale

Foto 28. Vaade idaseinale

Foto 29. Vaade põhjaseinale

Foto 30. Vaade lääneseinale

Seinad

Ruumi seinad on kaetud pruuni ja rohelise õlivärvi kihiga, mis koorub suures ulatuses ning on osaliselt seintelt maha varisenud. Õlivärvi kihtide all on näha fragmente kahest erinevast maalingukihist, mille jälgi võib näha kõigil seintel. Uuringute käigus oli võimalik eristada kaks selgepiirilist mõisaaegset viimistlusetappi, millest esimene on tõenäoliselt ehitusaegne (perioodist 1800–1810) ning teine on seostatav omanikevahetusega 1900. aastal või 1905. aasta revolutsiooni järgsete remonditöödega.

Esimesse maalingukihti (tõenäoliselt ehitusaegne) kuulub ruumi lõunaseinas olev suur seinamaaling, mis kujutab linnavaadet ja maastiku. Selle kihi juurde kuulub ümber terve ruumi perimeetri seinte alaosas kulgev sepisbalustraadi motiiv ja seinapindu liigendav sammastik. Linnavaate mõlemal poolel paiknenud sambad ning seina alaosas olnud balustraadimaaling jättis ruumis viibijale mulje justkui viibiks vaataja lodžal ja vaataks sammaste vahelt kaugusesse, kus paistavad ehitiste grupid ja loodusmaastikud. Milline oli maalingute motiivistik teistel seintel, ei ole võimalik enam kindlaks teha. Üksikud maalingu fragmendid põhja- ja idaseinal lasevad aimata samuti arhitektuurseid elemente.

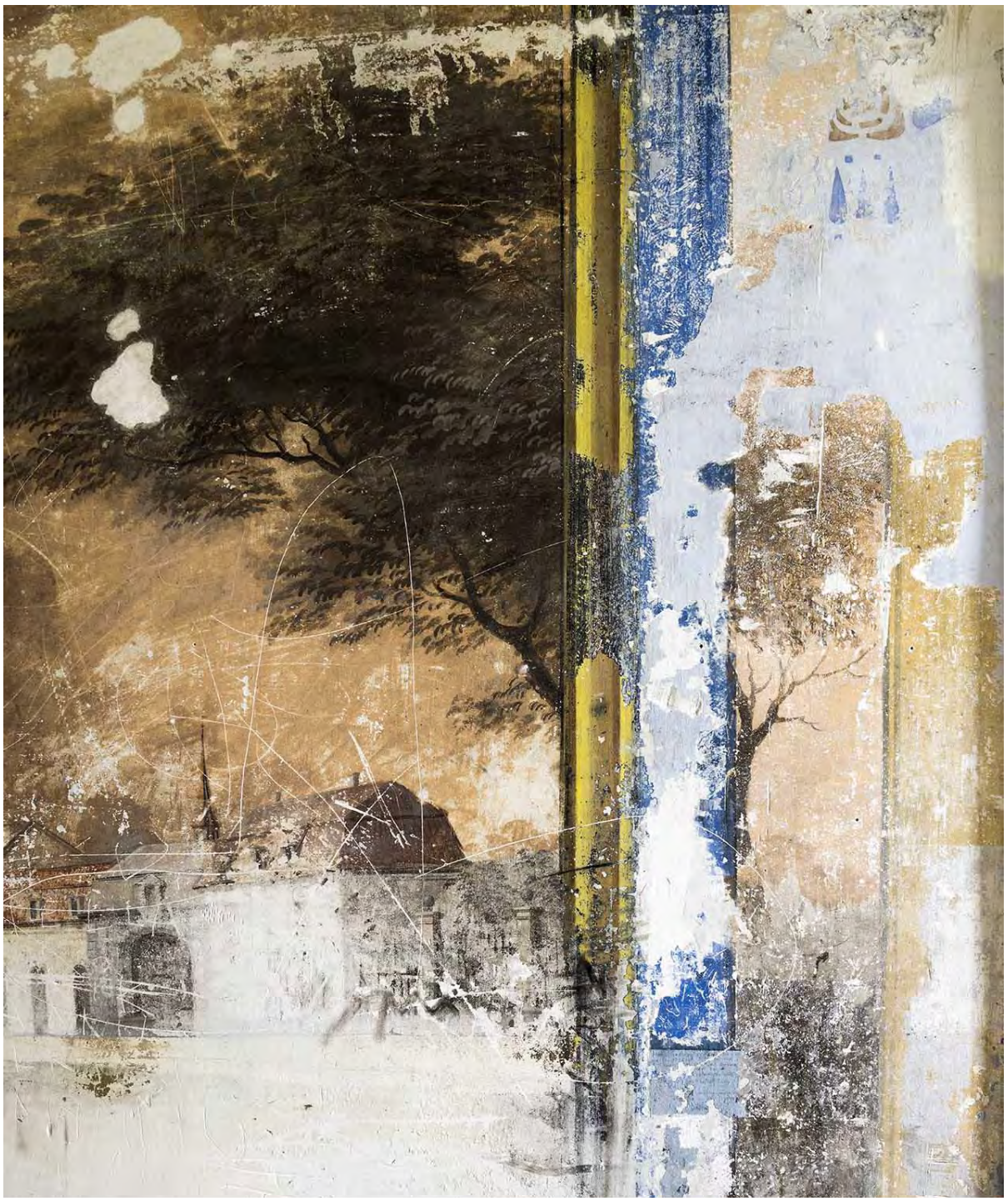

Foto 31. Linnavaate paremas servas näha olev sinise tüvesega sammas, selle peal kollakaspruun raamistus ning hilisem helesinine värvikiht, foto P. Säre.

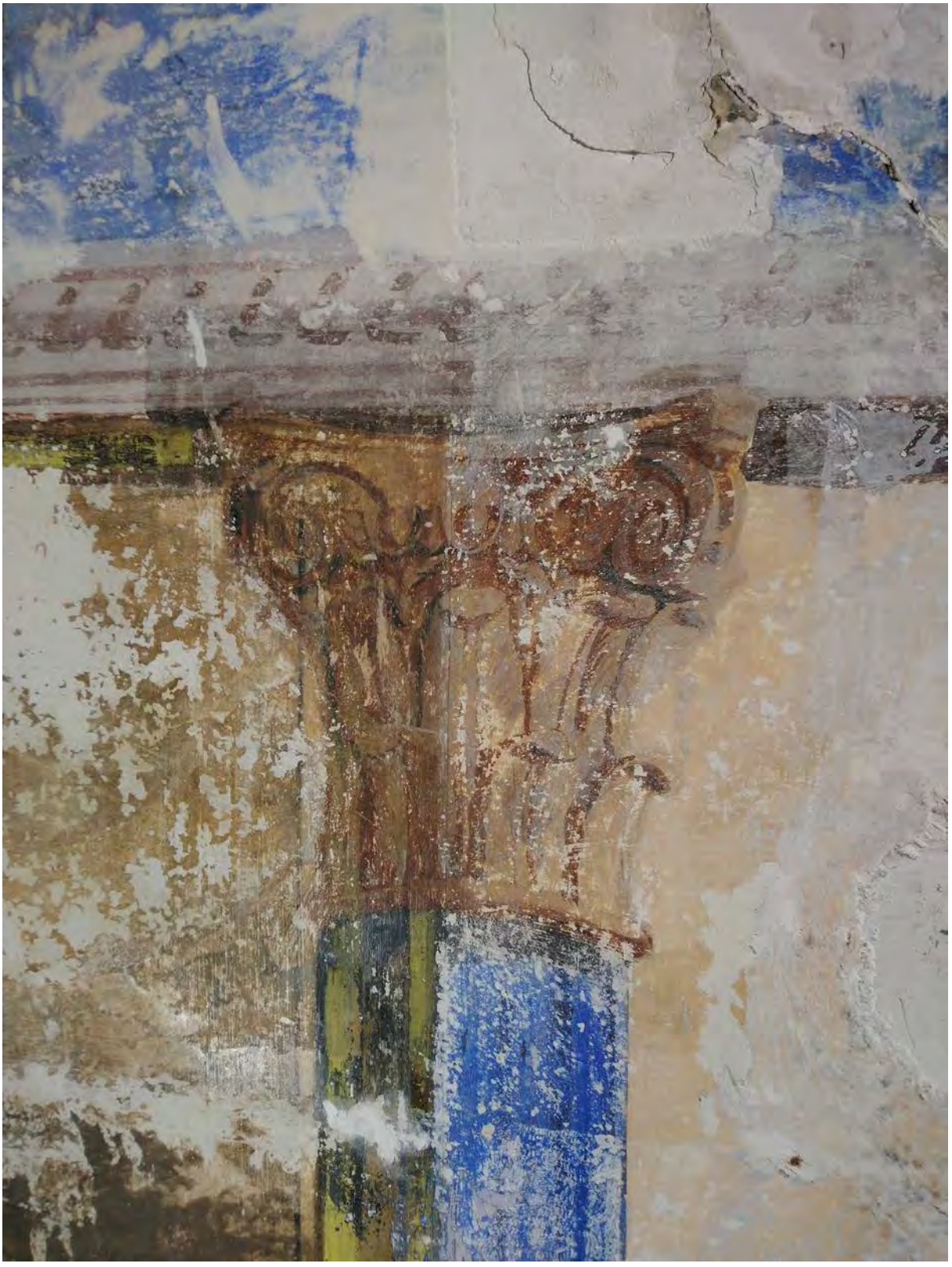

Foto 32. Samba kapiteel lõunaseina maalingutahvlil (nn linnavaade).

Üksikute säilinud fragmentide ja ruumi tervikloogika järgi võiks oletada, et kogu ruum on olnud kaetud analoogiliste, sammaste vahelt avanevate vaadetega. Selline seinamaalingute programm oli (vara)klassitsismi perioodil väga populaarne ja tõenäoliselt laialt levinud. Selliseid illusoorse rõdult või lodžalt maastikule avaneva vaatega maalinguid on leitud Liigvallast, Kiltsist ja Maidlast (Juuru), kus need pärinevad 1790. aastatest.

Foto 33. Purila maalinguga sarnane kompositsioon Sviacki (valgevene Свяцк) mõisas, tänapäeval Valgevene. 18. sajandi lõpp (allikas: https://pl.wikipedia.org/wiki/%C5%9Awiack).

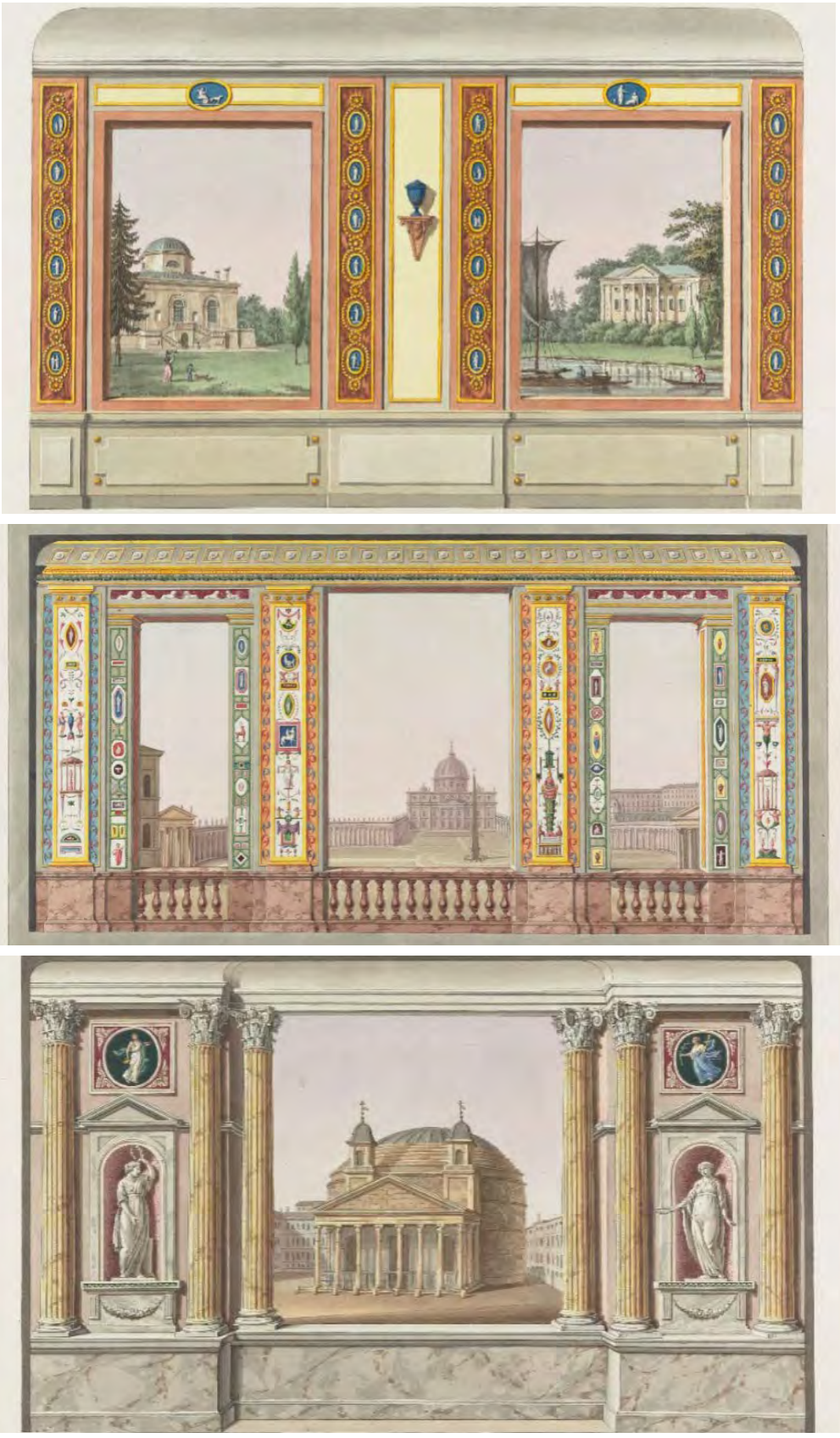

Joonised 7 kuni 9. Purila saali maalingute eeskujudena tulevad kõne alla näiteks Leipzigis 1797. aastal ilmunud menukas ruumikujunduslik gravüürisari - *Darstellung und Geschichte des Geschmacks der vorzüglichsten Völker.*

Balustraadi motiivi on säilinud väga fragmentselt. See on aimatav veel põhjaseinas uksest vasakul ja paremal, ruumi lääneseina põhjapoolses osas ning aia mustrit on näha ka idaseina põhjapoolsest uksest paremal.

Foto 34. Aiamotiivi ülaosa, foto P.Säre

Foto 35. Aiamotiivi alaosa

Fotod 36 ja 37. Aiamotiivi rekonstruktsioon.

Foto 38. Seinamaalingu arhitektuurne fragment põhjaseina ülaosas. Vasakul on näha maalinguvälju liigendanud samba korintose kapiteel.

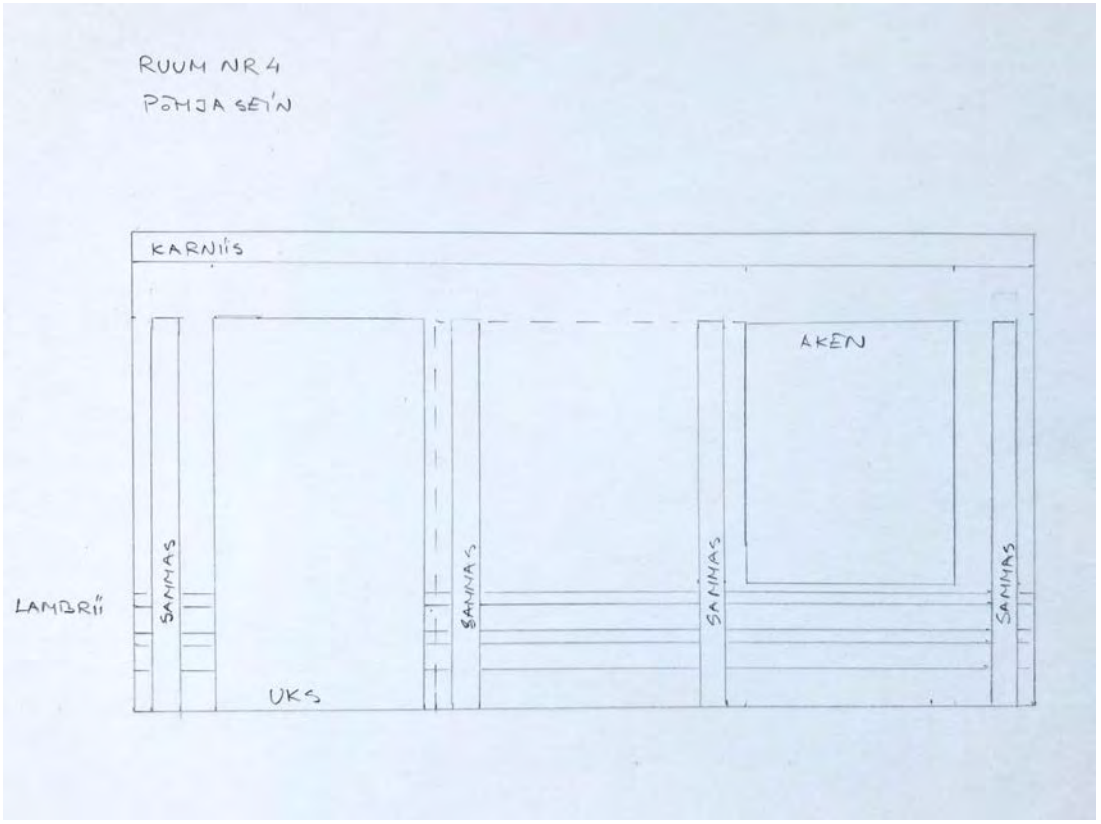

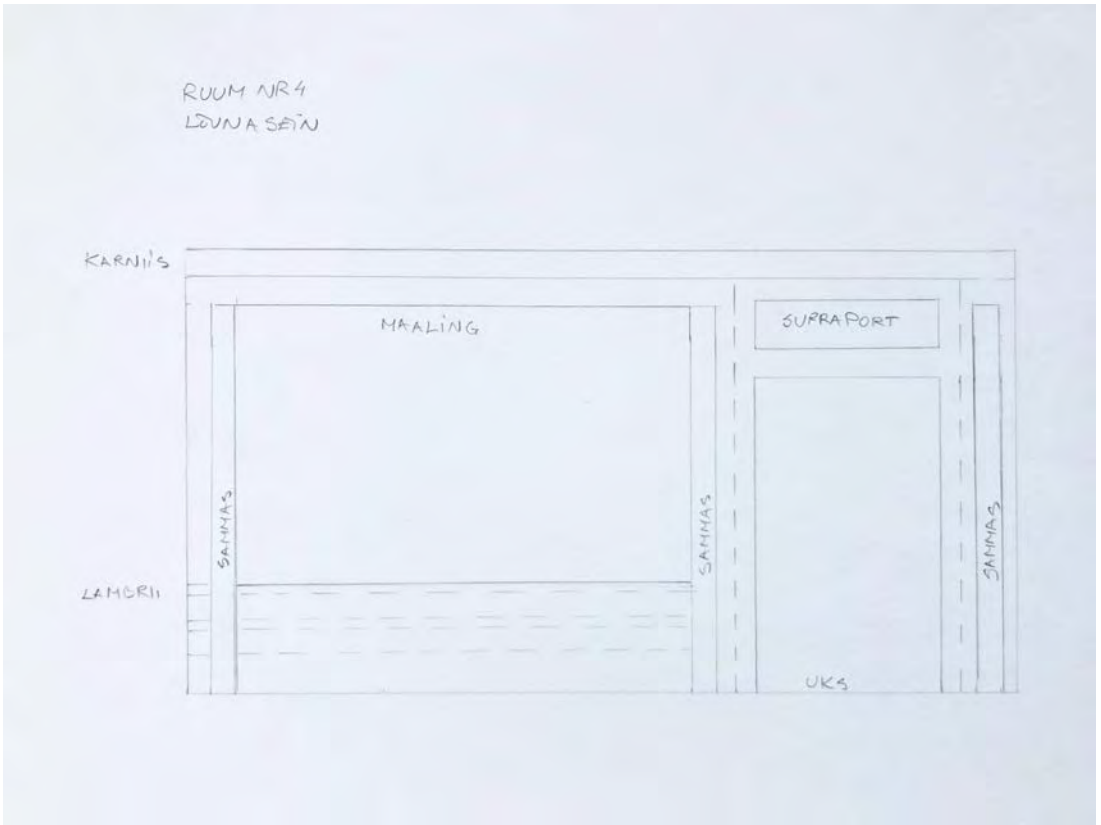

Joonised 10 ja 11. Osalised rekonstruktsioonid seinamaalingute jaotusest seintel.

Ruumil on kaks kahepoolset kolme tahvliga kõrget ust idaseinas ja üks samasugune uks lõunaseinas. Idaseina põhjapoolse ukse kohal on näha jälgi supraporte maalingust, idaseina lõunapoolse ukse kohal tehtud sondaaziga maalingu jälgi ei leitud. Ruumi lõunaseina ukse kohal avati supraporte maaling peaaegu kogu ulatuses. See kordab motiivi, mis on tuntud Hõreda mõisahoone ovaalsaali taga olnud nelinurkse ruumi friisi maalingutahvlil kujutatud maalingust. Esialgu jääb lahtiseks, kas selle alusel võib ka Purila maalingud omistada Hamburgist pärit Tallinna meistrile Paridom Jacob Neusile (1764/66–1829). Tema käekirjale viitavad Purilas ka mitmed teised detailid, eriti aga ümarsalongi (ruum 7) kuplimaaling.

Foto 39. Supraport lõunaseina ukse kohal, foto P. Säre.

Fotod 40 ja 41. Üleval: supraportemaaling Purila mõisa saali lõunaseina ukse kohal. All: sama motiiv Hõreda mõisa ruudukujulisest saalist (ERA.T–76.1.10616).

Foto 42. Supraport idaseina põhjapoolse ukse kohal. Maalingu tõenäoliselt antiigi-teemaline figuraalkompositsioon on vaid üksikute joonte kaudu aimatav.

Teises maalingukihis, mis pärineb tõenäoliselt Maydellide ajast 20. sajandi algusest, on linnavaatele ümber maalitud kollases-pruunikas toonis raamistus, millega püütakse jätta muljet seinal olevast tahvelmaalist (analoogne lahendus ruumis 7). Maali kõrval olev vaba seinapind ning ülejäänud seinad on kaetud helesinise (toon NCS S1510-R80B) liimvärvi ning trafarettmaalinguga. Trafarett kujutab punastest (toon NCS S4040-Y60R) lilledest ja sinistest (toon NCS S3040-R80B) kujunditest mustrit. Trafarett maalinguga koos on seina alaosas lisatud sinine umbes 3 cm laiune lambriijoon.

Hiljem on traferettmaalingu kiht kaetud eri aegadel lubivärvi ja mitme kihi õlivärviga.

Trafarettmaaling on säilinud väikesel osal seinapinnast lääneseina keskmise ja põhjapoolse akna vahel ning põhjapoolsest aknast paremal. Trafarettmaalingu punane ja tumedam sinine pigment on seintelt kergesti eralduv ning lääneseinal, aladel, kust võeti maalingu kontaktkoopia kinnitati see akrüüldispersiooni Medium für Konsolidierung (MFK) 5% vesilahusega.

Foto 43. Trafarettmaaling lääneseinal.

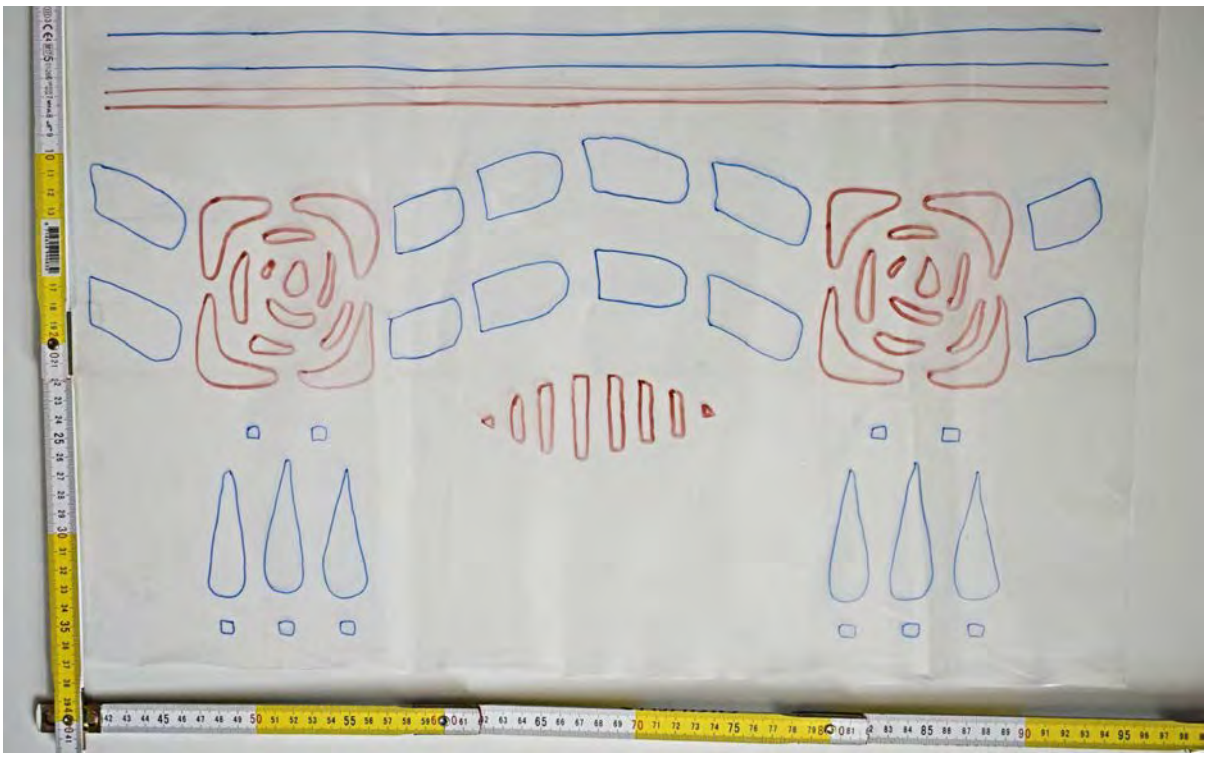

Foto 44. Trafarettmaalingu kontaktkoopia.

Purila “linnavaate” avastamislugu ja säilivus

Varaseim dateeritud info Purila maalingu kohta pärineb 1939. aastast. Sellest ajast pärineval fotol on see säilinud peaaegu kahjustamata kujul. Umbes samast ajast pärineb teinegi foto, millel maalingu ees poseerib Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsi juhatus. Selleks ajaks oli maaliväli ümbritsetud kollastes ja pruunides toonides raamistuse ning sinises tonaalsuses seinavärviga, millele on tõmmatud kõrge lambrii joon ning ukse kõrgusel kulgev trafarett-ornament. Ilmselt pärineb see dekoorilahendus juba Maydellide ajast 20. sajandi alguses. Tõenäoliselt olid selleks ajaks ruumi teised seinamaalingud sedavõrd kahjustatud, et neid polnud uues koosluses põhjust eksponeerida.

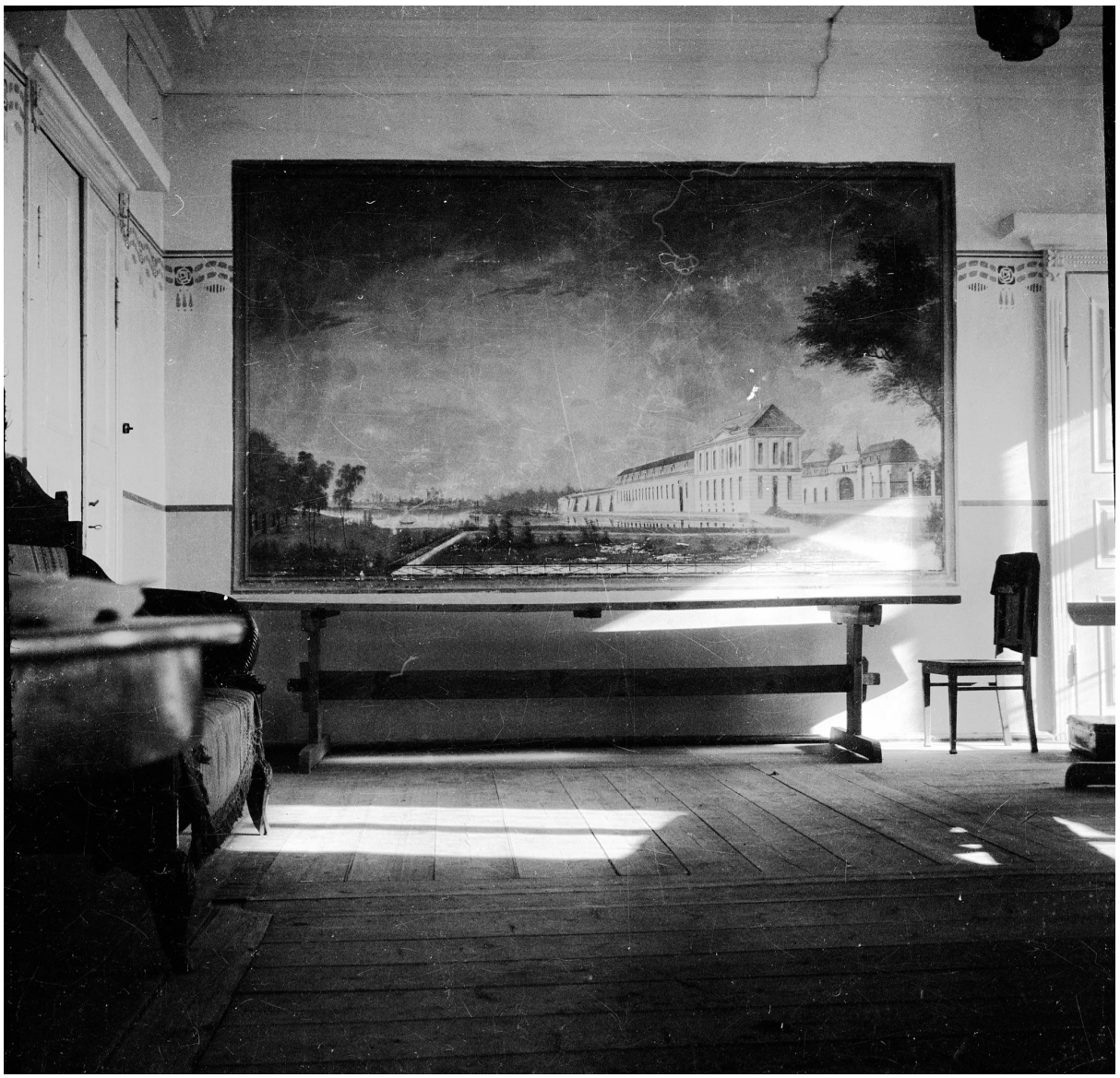

Foto 45. 1939. aastal on maaling veel peaaegu kahjustusteta säilinud. Siiski on selleks ajaks pildiväli ümbritsetud maalitud raamistusega, seinapinnad trafarett mustriga ning maalinguvälja ümbritsevaid sambaid näha ei ole.

Foto 46. Purila maaling 1930. aastatel. Eesti Maakarja Kasvatajate Seltsi juhatus (Allikas: ERM Fk 1762:556).

Maalingu restaureerimise ajast (1985) pärinevas aruandes on kirjas, et “remondi tõttu suletud (kaetud) **27.mail 1943. aastal**.” Väljavõte käsikirjalisest aruandest (vt lähemalt all): *Kiri seinal: Pilt kujutab Purila mõisniku maja Tallinnas. Remondi tõttu suletud (kaetud) 27.mail 1943. aastal. Maaler (Hagudist?)*

1985. aasta – maaling taasavastati remonditööde käigus. Sellekohane kiri on siiani säilinud maallivälja paremal küljel sekundaarse värvikihi peal. Teisal on (taas)avastamise ajaks peetud juba 1984. aastat (vaata allpool).

20.02.1985 aastast on säilinud Fredi Tompsi allkirjastatud kiri, kus seisab: “ 15. veebruaril 1985 toimus Purila mõisahoones avatud seinamaalingu ülevaatus. Ilmnes, et tegemist on väärika maalinguga, mis nõuab restaureerimist ja edasist hoolt.”

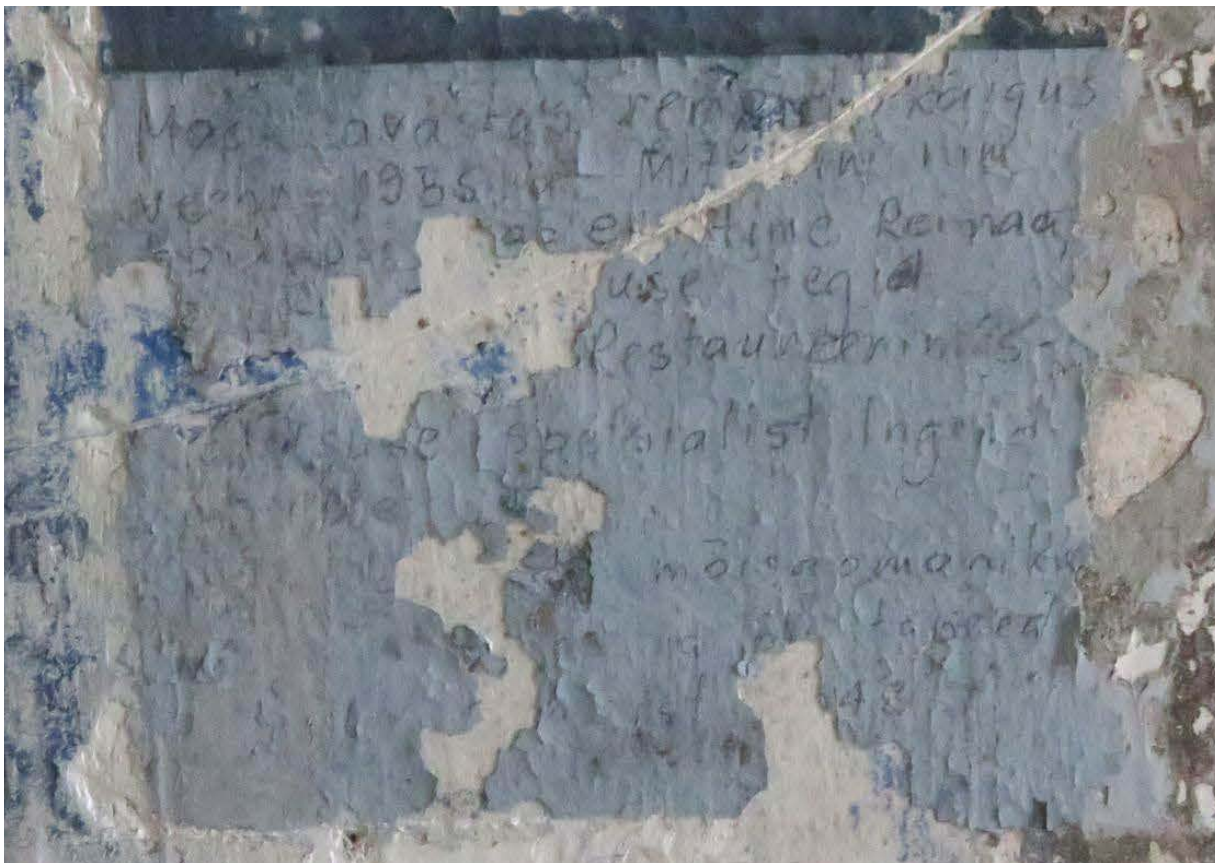

Foto 47. Tekst linnavaate parempoolses alumises nurgas: "Maali avastas remondi käigus … 1985 … Mitšurini nim. sohvoosi ... Reimaa … tegid … . Restaureerimisvalitsuse spetsialist Ingrid (Pihelgas) … mõisaomaniku … tapeediga".

1986 aastal koostatud Purila mõisa ajaloolises õiendis mainitakse, et "grisaille tehnikas seinamaalingud on avastatud 1984 tehtud remonttööde käigus alumise korruse põhjatiiba jääva toa seinal. (…) Maalingud konserveeriti restauraatorite poolt. Kahjustuste ärahoidmiseks (selles ruumis on praegu Mitšurini sovhoosi Purila osakonna söökla) **kaeti ajutiselt vaheseinaga."**[36]

Maalingu ees põrandal säilinud liistu järgi otsustades oli maaling kaetud õhukese plaatmaterjaliga nii, et maalingu ja kaitseseina vahele jäi ca 5cm-ne õhuvahe.

Leiust ja restaureerimistöödest on säilinud käsikirjaline aruanne ning üksikud fotod, mille põhjal on võimalik tuvastada, et maaling oli kaetud ajalehtede- ja

[36] Purila mõisa ajalooline õiend. Maia Ernesaks. 1986. ERA.T-76.1.1185. Lk 17

tapeedikihtidega.[37] Fotode järgi võib öelda, et maaling on avamise järgselt säilinud pea puutumatus seisukorras võrreldes 1939. aasta situatsiooniga.

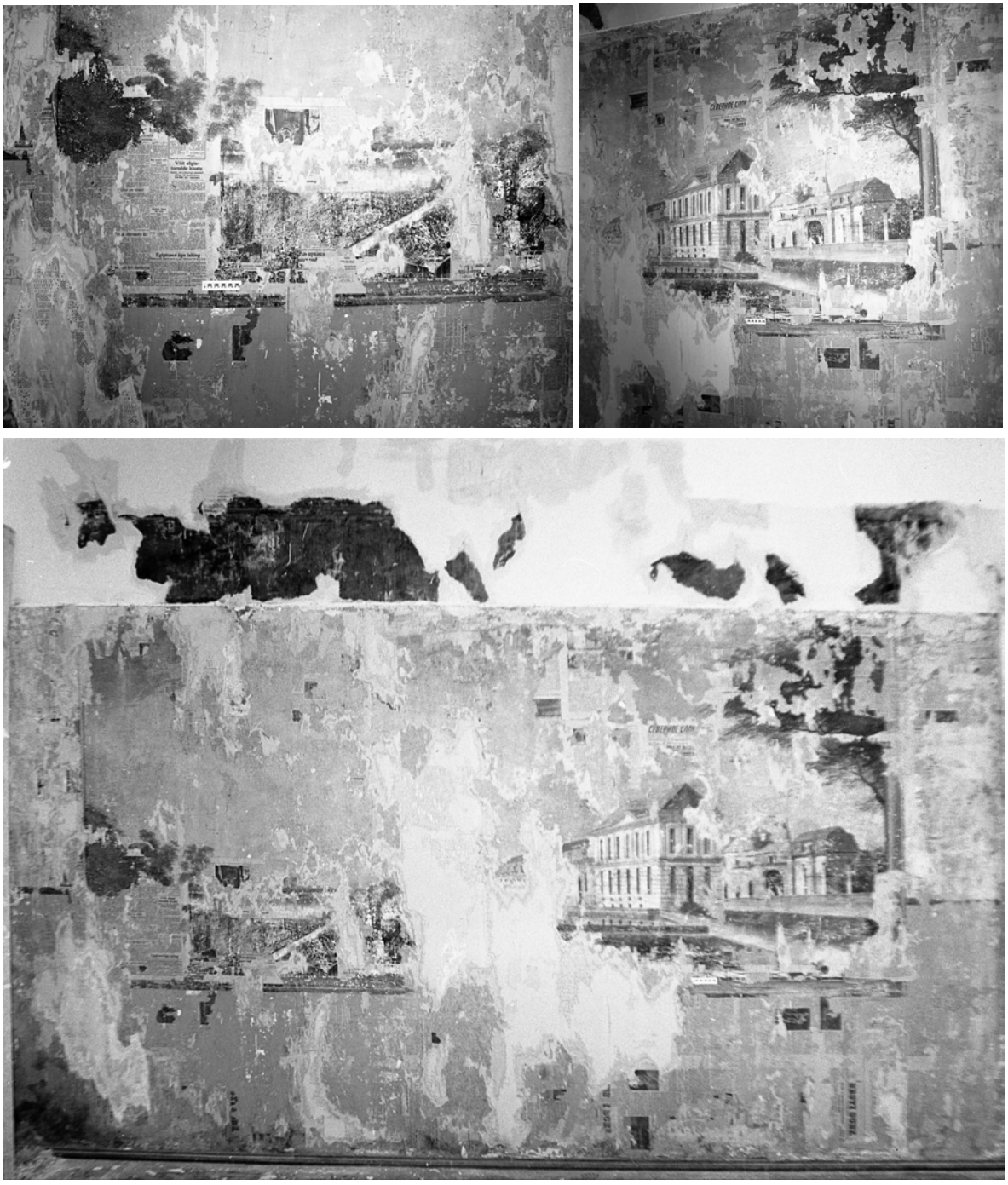

Fotod 48 kuni 50. Maaling avamise käigus. Restaureerimistööd viidi läbi 25.märts-20.aprill 1985.

[37] Käsikirjaline aruanne (4 lehekülge) ja restaureerimistööde fotod on Muinsuskaitseameti arhiivis.

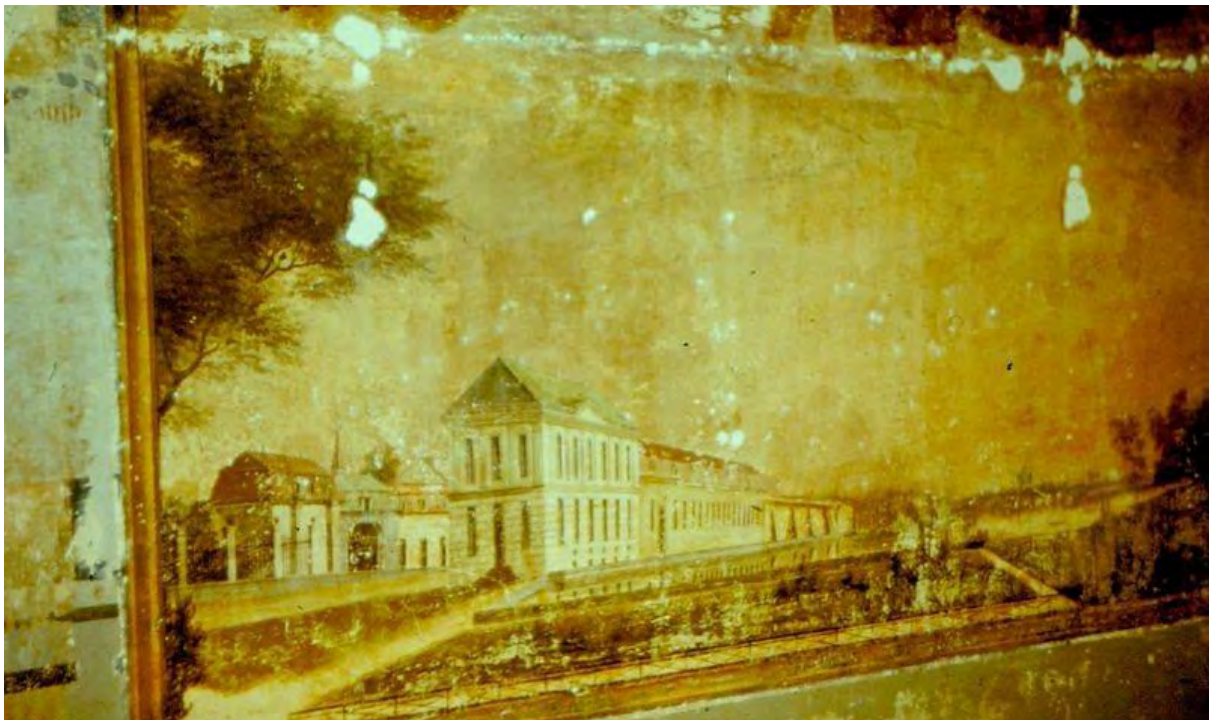

Fotod 51 ja 52. Maaling avamise käigus. Restaureerimistööd viidi läbi 25.märts - 20.aprill 1985. Värvifoto on peegelpildis.

Väljavõte käsikirjalisest aruandest, mis kajastab 1985. aastal maalinguga ette võetud restaureerimistöid (kaust Muinsuskaitseameti arhiivist, info Kadri Taelalt, teksti tõenäoline autor on Ingrid Pihelgas):

Tehtud tööd:

1. Makulatuuri ja tapeedi (5 kihti) eemaldamine seinamaalingult (alumine osa kõrgusega 1.81 m) mehhaaniliselt skalpelliga (pealmised kihid kuivalt, alumised eelnevalt ettevaatlikult veega niisutades). Liimiterade puhastamine pinnalt.

2. Maalingu ülemisel osal (kõrgusega 0.49 m) hilisemate värvikihtide (lateks-, õli-, liimvärv) ja pahtelduste eemaldamine peitliga kihtide kaupa. Maalingut katva halli liimvärvi eemaldamine meh. teel skalpelliga (7-12 cm laiuselt ka alumisel osal) - vajab veel täiendavat puhastamist. Oksooli eemaldamine maalingult lahusega (koostis: pineen, isopropüülpiiritus, atsetoon vahekorras 1:1:1)

3. Hilisemate krohviparanduste eemaldamine, puupunnide ja naelte väljatõmbamine.

Krohviparandused

koostis:	*lubjataigen*	*1*
	liiv (puhast. sõelutud)	*1*
	tsement	*0,5*
	vesi	

4. Krohviparanduste katmine liimikriidi krundiga (PVA liim + kriit)

1987. aastal ajakirjas “Kunst” ilmunud artiklis on Juhan Maiste ja Krista Kodres pidanud Purila maalinguid eelkõige biidermeieriajastu harrastuskunstiks - “See oli aeg, mil pea igaüks, kel võimeid, võis võtta pintsli (...)”. Nad kirjutavad, et konkreetse vihje kujutatu sidumiseks kohaliku situatsiooniga annab maalingul leitud väike pliiatsikiri, mis väidab, et kujutatud on mõisaomaniku kodu Tallinnas. Purila omanikule kuulus kunagi omaette majavaldus Linnuse tn.10 (tänane Toom-Rüütli tn., ümberehitus 1810. aastal).[38] Kujutatud pargiansamblit on kaudselt võrreldud Helffreichidele kuulunud Vihulaga. 1980. aastate restaureerimisdokumentatsioonist selgub, et kõnealune kiri pärines 1943. aastast, mil maaling tapeetidega kinni kaeti.

[38] Juhan Maiste, Krista Kodres. Purilast Inglisteni, Kunst 70/2, 1987, lk 41-47.

Fotod 53 ja 54. Linnavaatega maaling 2009. aastal. Allikas: Facebook, foto Kaire Keskküla

Millal linnavaatega maaling uuesti avati, pole täpselt tuvastatav. Tõenäoliselt toimus see peale omanikevahetust, kui nõukogude perioodi vaheseinad hoonest välja viidi. Raplamaa arhitektuurimälestiste tehnilise seisukorra ülevaatus Purila mõisas **oktoobris 2003** suure saali maalingut ei mainita. Võib arvata, et see ei olnud ka tookord nähtaval. Varaseim seni teadaolev fotoseeria taasavatud maalingust pärineb **2009. aastast**. Siis ilmub see ka sotsiaalmeedia kanalitesse. Siin näib maaling olevat veel suhteliselt hästi säilinud võrreldes kümmekond aastat hilisema situatsiooniga.

Foto 55. Maaling 2019. aastal. Foto Ainar Luik.

Fotod 56 ja 57. Seinamaal 2021. aasta augustis uuringute käigus. Foto: P. Säre.

Aknapõsed

Ruumi lääneseinas on 3 akent, mille aknapõsed on olnud samuti maalingutega kaetud. Hilisemal ajal on maalingud kaetud mitme kihi lubivõõba ja õlivärviga. Keskmise akna lõunapoolsel aknapõsel tehtud sondaazil tuli nähtavale maaling, millel on eristatav ristkülikukujulise raamistuse keskel sinine romb ja sellel kollane inimfiguur. Kuna värv koorub maalingult ebaühlaselt – sinine pulbristunud pigment figuuri ümber koorub koos hilisemate värvikihtidega, samas kui värv, millega on maalitud figuur, hoiab hilisemad värvikihid kinni – jätavad figuurid siluettmaalingu mulje. Lähemal uurimisel selgus, et need on olnud siiski peenelt modelleeritud kolmemõõtmelisuse efekti taotlevad grisaille-maalingud.

Sarnase maalingu fragmente on näha ka keskmise akna põhjapoolsel aknapõsel ja lõunapoolse akna mõlemal aknapõsel. Ruumi põhjapoolse akna aknapõskedel maalingute jälgi näha ei ole. Aknapõskede maalitud ehispaneelid on tsentris asuva suhteliselt väikese figuraalmaalinguga rombi ümber olnud täidetud väänleva taimemotiiviga (sellest on säilinud vaid üksikud fragmendid).

Lõunapoolse keskmise akna põse ülaosas oli näha väike tükike saksakeelse tekstiga makulatuuri, mis on katnud maalingut ja millele peale on kantud lubivärv. See võib viidata asjaolule, et kogu ruum oli mingil perioodil kaetud tapeetidega.

Foto 58 ja 59. Vasakul - lääneseina keskmise akna vasakpoolne aknapõsk; paremal - vasakpoolne aknapõsk.

Foto 60. Lääneseina keskmise akna vasakpoolne aknapõsk.

Foto 61. Lääneseina keskmise akna parempoolne aknapõsk.

Foto 62. Maalingu fragment lääneseina lõunapoolse akna vasakpoolse põse alaosas. Näha on maalitud tahveldise siseala kaunistanud väänlamotiivi.

Lagi ja laekarniisid

Ruumi lagi on kaetud lahtise ja kooruva värvi kihiga, mille all on fragmentselt nähtavad maalingute jäljed, mis kuuluvad tõenäoliselt esimese ehk ehitusaegse viimistluskihi juurde.

Ruumi laes on näha kaks lühtri riputamise kohta. Lae põhjapoolses osas on säilinud riputuskonks ja lõunapoolses osas auk, kus varem on olnud samuti lühtri riputuskonks. Laes allesoleva konksu ümber tehtud sondaažis võib näha, et riputuskohta raamistas sinises toonis rombikujuline ala. Võib arvata, et teise lühtri riputuskonksu ümber on samuti selline vormistus. Lae loode- ja edelanurkades on eristatavad sarnased sinise värvi jäänustega kolmnurksed alad. Lae loodenurgas eristatavast kolmnurksest sinisest alast jooksevad piki lae põhjaserva laiad triibud - eristada saab kollakat ja sinakat triipu, teised värvitoonid ei ole eristatavad. Tõenäoliselt on need säilinud osad kunagisest geometriliselt liigendatud

laemaalingust. Lahtise värvi eemaldamine laest võib anda võimaluse leida rohkem maalingu fragmente, mille alusel saaks parema ettekujutuse varasemast maalingust.

Lae servas on karniis, millel on samuti näha maalingu jälgi. Põhjaseina karniisil on võimalik eristada punaka ja roheka maalingu fragmente ja idaseina põhjapoolse ukse kohal karniisil samuti tumedama tooniga maalingu jälgi. Leitud maalingu fragmentide järgi võib arvata, et tegemist on sarnase karniisimaalinguga nagu ruumis nr 5 ja 7, mis kujutavad akantuslehti.

Foto 63. Lagi ruumi põhjaosas. Näha on laelühtri kinnituskonks ja seda raamistanud rombikujuline maalinguväli (tähistatud mustade ringidega).

Foto 64. Laemaalingu jäljed ruumi põhjaosas.

Foto 65. Maalingu jäljed karniisil põhjaseinas.

Foto 66. Maalingu jäljed idaseina põhjapoolse ukse kohal.

Põrand

Suurem osa põrandast on kaetud papiga, osaliselt on põrandalauad puudu ja näha laagid. Ruumi loodenurgas näha mõisaaegsed põrandalauad - lai laud, millega risti ca 1m kaugusel seinast jookseb väiksematest klotsidest muster.

Foto 67. Klotsimuster põrandal toa loodeosas.

Uuringute käigus läbi viidud konserveerimistööd

2021. aasta uuringute käigus viidi läbi linnavaate fragmentide avariikonserveerimine. Maalingukiht oli äärmiselt pulbristunud ning kaetud tolmukihiga. Maaling puhastati ülima ettevaatlikkusega (pehmete pintslitega) ning kinnitati u 5% akrüüldispersiooni MFK vesilahusega. Lisaks juba avatud maalingualale puhastati (osaliselt) mehaaniliselt välja ka linnavaate jätk sambast paremale poole.

Ukse kohal paiknev supraporte maaling avati mehaaniliselt (skalpellide ja mikrohaamritega). Selle avamist peeti oluliseks, kuna see annab olulise vihje Purila maalingute kunstiajalooliseks sidumiseks Hõreda mõisa maalingutega.

Kuna ukse kohal paiknev maalinguväli oli enne ülevärvimisi kaetud õhukese halli pahtli(?)kihiga, osutus selle avamine äärmiselt aeganõudvaks ja keerukaks protsessiks. Tulevaste konserveerimistööde käigus peaks maalingule läbi viima täiendava peenpuhastuse.

Hinnang ruumi viimistluse säilivusele ja konserveerimisettepanekud

Maalingud terve ruumi ulatuses säilinud väga fragmentselt, v.a linnavaade lõunaseinal ning lõunapoolse ukse kohal asuv supraporte maaling. Kuna tegemist on sedavõrd väärtusliku ruumilise tervikuga, peaks nii laes, aknapõskedel kui seintel algse maalingukihi maksimaalses ulatuses ülima ettevaatlikkusega avama. Avamise situatsioonist tulenevalt peaks tegema otsuse, mil viisil ruumi tervik taastada.

RUUM 5

Ruumi seintel võib eristada kolme vanemat viimistlust ning laes ühte väärtuslikku kihistust, milleks on osaliselt säilinud esimese viimistluskihi maaling.

Foto 68. Ruumi nr 5 üldvaade lõunasse.

Fotod 69. Ruumi nr 5 üldvaated põhja suunas.

Lagi

Esimene kiht. Laekarniis on dekoreeritud 19. sajandi algusele iseloomulikult – ülal on akantunselehe, keskel pärli- ja all munavöö motiiv, mis on teostatud trafarettmaali tehnikas. Lae nurkades ja perimeetril tuvastati karniisidekooriga samasse kihistusse kuuluv laemaaling. Maaling on säilinud kuni 25 cm laiuselt servast keskme suunas. Maalingu raamistuse moodustavad kaks erineva laiusmõõduga hallis toonis joont. Lae nurkades on aimatavad medaljonid vm ümarvormid, mida raamistavad eelkirjeldatud hallid jooned. Lae keskel, lühtri konksu ümbruses on ca 7 cm diameetriga säilinud rosetimaalingu fragmendid – mustal taustal punane maaling. Esimese maalingukihi fragmentide seisukord laes ja karniisil on rahuldav – pigment on kohti kaotanud sideaine ja vajab kinnitamist. Lae keskosas on maaling suures mahus hävinud, kuid säilinud osad on suhteliselt hästi kinni (va aluspinna krohvikahjustustega pindadel).

Foto 70. Kolmeastmelist karniisi kaunistavad akantuselehe, pärli- ning munavöö maalingud.

Foto 71. Laemaalingu säilinud fragment lae kirdenurgas.

Foto 72. Üsik fragment lae keskosas säilinud laemaalingust lühtri riputuskonksu ümber.

Teine kiht. Laekarniisil on teises kihis maalitud pärlivöö peale punase värviga kolmnurkne trafarettmuster ning munavöö on kaetud rohelist tooni trafarettmaalinguga, püüdega korrata algset munavöö mustrit. Teise kihi trafaretid on äärmiselt ebapüsivad ja säilinud vaid tänu hilisematele/ pealmistele värvikihtidele. Lae keskpaik on kogu ulatuses, va lühtrikonksu ümbrus, hilisemalt krohvitud – esialgse vaatluse põhjal lubitsementkrohviga. Maaling on krohvikihi all hävinud.

Foto 73. Sekundaarsed polükroomsed ülemaalingud laekarniisil. Algne lahendus oli ruumilist efekti loov grisaille-maaling (näha foto ülaservas).

Foto 74. Sekundaarsed rohelise värviga ülemaalingud karniisil.

Karniisi keskmine aste põhjapoolses laeservas on kirdenurgast lääne suunas ca 3 meetri ulatuses asendatud lubitsementkrohviga. Oletuslikult on kahjustused tekkinud idaseinas asuva ukseava rajamisega, mis ei kuulu kokku mõisa ehitusaegse planeeringuga. Lõunaseinas asuva karniisi alumine aste on samuti

asendatud osaliselt lubitsementkrohviga.

Hilisemad viis viimistluskihti nii laes, kui ka karniisil on olnud valged. Nendeks on alumistes kihtides kaks lubivärvi kihti, mida on hilisemalt kaetud kolmel korral õlivärviga.

Seinad

Esimene kiht - Karniisi all friisi tsoonis on maalitud musta värvi taustale (ca 25-30 cm laiune bordüür) punasega taimornamendid. Friisiosa alla on maalitud hallides toonides illusoorne seinakarniis, mis kujutab lehe motiivi. Ülejäänud seinaosa on esimeses kihis värvitud taevasiniseks. Seinte alumisse tsooni on maalitud hammasvööga lõppev lambriiosa, mis ulatub ca 40 cm kõrguseni põrandast.

Foto 75. Friisi tumedal taustal punased lillornamendid.

Fotod 76 ja 77. Lae friisimaalingut kaunistav lehemuster (vasakul) ja hammaskarniisi mustriga madala lambriimaaling ruumi lõunaseinal (paremal).

Uste kohale on maalitud lünetid, mis kujutavad punasefiguurilist maalingut mustal taustal sarnaselt Vana-Kreeka kunstis tuntud vaasimaalidele. Lünetid on ümbritsetud hallides toonides kvaadermaalinguga, mis omakorda külgnevad punastes toonides maalitud vaasimotiivi ja taimornamendiga.

Põhjapoolse ukse kohal asuv lünett kujutab muusasid. Suuremas mahus on säilinud parempoolne figuur, kelle käes eristub selgelt teatrimask. Vasakul paiknenud figuurist on säilinud vaid alumine osa – sh selgelt eristuv välja sirutatud jala motiiv, mida on näha ka parempoolsel figuuril ning mis annab alust arvata, et figuurid on paiknenud üksteise suhtes sümmeetriliselt. Lünett on vähemalt osaliselt hilisemal perioodil kaetud pruuni värviga.

Foto 78. Põhjapoolse ukse kohal paiknev lünett.

Foto 79. Põhjapoolse ukse kohal paiknev lünett, detail (foto P. Säre).

Foto 80. Lõunapoolse ukse kohal paiknev lünett.

Lõunapoolse lüneti säilinud osal on kujutatud istuvat figuuri, kes hoiab käes saua. Lüneti keskel ja tõenäoliselt kahe sümmeetriliselt paikneva figuuri vahel on kujutatud medaljoni laadset objekti. Sarnaselt põhjapoolsele lünetile on paremini säilinud parempoolne figuur. Fragmentselt on säilinud vasaku lünetipoole alumine osa. Ülemine osa on hävinud ning täidetud lubitsementmördiga.

Mõlema lüneti hävinud osade krohvikaod on parandatud sama mördiga, mida on kasutatud lae ja kraniisi krohviparandustes.

Teine kiht - sügavam helesinine viimistluskiht, mis on kantud otse esimese kihi maalingu peale on säilinud seinte kesk ja ülaosas. Värvikiht on väga pude ning vajab kinnitamist. Lünetid on sarnaselt muule seinaosale kaetud valdavalt helesinise lubivärviga – va ülemine friisiosas ca 10 cm ulatuses, mis võib olla kaetud sarnaselt laele valge lubivärviga.

Kolmas kiht - helesinist sekundaarset värvikihti katab saksakeelse raamatu lehtedest makulatuur, millel on hallides toonides, sinise aktsendiga tapeet. Suusõnalisele infole tuginedes on teada, et MTÜ Ajalooliste Tapeetide Kogu

juhatuse liige Viljar Vissel on mainitud tapeedist võtnud näidistüki, et seda kogu arhiivis säilitada. Ese on MTÜ Eesti Ajalooliste Tapeetide Kogu valduses.

Verfahren in Betreff der T

§. 29.

[illegible] glattes Haar haben, [illegible] Diese sind daher zur [illegible] derselben nicht geeignet. [illegible] in Pferde, Esel, Hornvieh, Schweine und Ziegen. Diese können daher [illegible] eingelassen werden. Nur wenn die Cholera ganz [illegible] herrschen sollte, und die Thiere demnach seit ihrem Abgange aus der [illegible] Gegend nur eine kurze Zeit (nicht über einen Tag) auf dem Marsche gewe[illegible] sollten, ist es erforderlich, sie vor ihrem Eintritte in das diesseitige Gebiet [illegible] zu welchem Behufe die bei den Contumaz-Anstalten angelegte [illegible] zu benützen ist.

§. 30.

Wollenvieh [illegible] ist wegen seines langhaarigen, wolligen Felles zur Aufnahme von Contagien und zu deren Verschleppung geeigneter. Dasselbe [illegible] Weiteres eingelassen werden, wenn aus den mitgebrachten Gesundheits-Attesten [illegible], daß es aus einer ganz gesunden Gegend kommt, und nur durch eine solche getrieben ist.

Kommt es dagegen aus einer verdächtigen oder wirklich inficirten Gegend, so ist dasselbe eine oder mehrere Male zu schwemmen, erforderlichen Falls einen oder [illegible] Tage aufzuhalten, und bei besonders großer Gefahr, wegen ganz in der [illegible] schender Krankheit, nicht anders, als nachdem es kurz zuvor geschoren [illegible] Die nähere Bestimmung hierüber richtet sich nach der Zeit, [illegible] Vieh auf dem Marsche gew[illegible] und ist hierüber in jeden [illegible] Arztes erf[illegible]

Foto 81. Ruumi nr 5 makulatuur.

Foto 82. Ruumist nr 5 eemaldatud tapeedifragment (foto Viljar Vissel).

Aknapaledel on sarnaselt muu ruumiga esmaseks tooniks sinine lubivärv, teine kreemvalge lubivärv, kolmandaks ja neljandaks kihiks valge lubivärv, viimane kattev kiht moodustub valgest õlivärv. Aknapaled on maalileidudeta.

Ruumi **uksed** on värvitud korduvalt ning sondaaži kohaselt kuues eri toonis (vt sondaažikaart nr 5-U N-1). Uste kohal asetseval sirgfrontoonil äärmiselt ebapüsiv trafarett, frontooni all ruudukeste sees nurgarosetid.

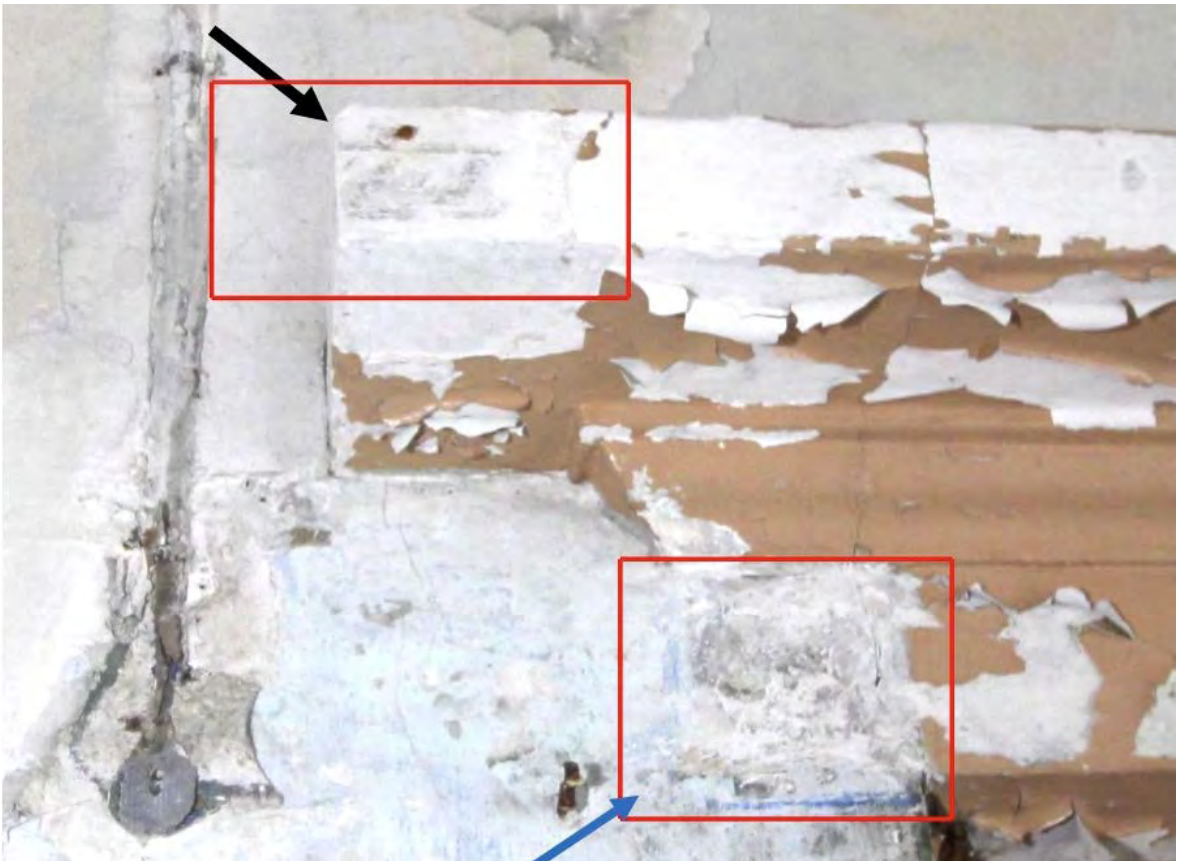

Foto 83. Üksik trafarettmustri fragment (ülal) ja nurgarosett (all) lõunapoolsel tiibukse sirgfrontoonil.

Ahi ei ole säilinud, põranda jäljendi ja truubi asukoha järgi paiknes ruumi kagunurgas. 1986. aasta ajaloolises õiendis ahju enam ei mainita. Tõenäoliselt oli see selleks ajaks juba kaduma läinud.

Foto 84. Hävinenud kahhelahi Purila mõisas (ruum nr 5).

Restaureerimisettepanekud

Ruumi ajalooliste viimistuskihtide eksponeerimise valikul tasub kaaluda asjalolu, et kõige selgemini eristatavad ja huvitavamad on I kihi maalingud, mis lisavad mõisa sisekujundusele suurt väärtust. Võimalused ja ettepanekud konserveerimiseks on järgmised:

- laekarniisil olevad trafarettmaalingud on suures mahus säilinud ja eksponeeritavad. Maalingute avamine on kohati suhteliselt kerge, kuna pealmised

viimistluskihid on aluspinnast lahti, kuid esineb ka raskemini avatavaid piirkondi. Karniisil tuleks kaaluda ka II kihistuse trafarettmaalingute eksponeerimist kõige paremini säilinud osas;

- laemaaling on suures mahus kahjuks hävinud, kuid laesondaašina on see eksponeeritav lae kirdenurgas. Laekujunduse algupärane skeem ei ole teada, mistõttu saab soovi korral taastada vaid originaali säilinud osadest lähtuva kujunduse ja värvigamma;

- intensiivsetes puna-mustades toonides lünettide ja friisiosa bordüüri taastamisel tuleb kompositsioonilise terviklikkuse huvides arvestada, et varasemalt on need moodustanud terviklahenduse laerosetiga, mis on kahjuks hävinud. Friisimaaling on alumiste värvikihtide all enamasti säilinud, kuid kohati raskesti avatav, sest kõrge õhuniiskusega sisekliima on maalingu aluspinna muutnud pehmeks. Samuti vajab maalingukiht kinnitamist;

- seinte tumehalli lambriijaotust lõpetav hammasvöömaaling on säilinid frangmentselt lõunaseina ahjupoolses otsas. Uuringute käigus tehtud avangut on võimalik pisut laiendada. Maalikiht on habras ja vajab kinnitamist;

- algselt ruumi seinu katnud intensiivne taevasinine toon on varasemaid julgetes toonides kaunistuselemente hästi tasakaalustanud, mistõttu nimetatud tooni kasutamine võimalikul restaureerimisel on abiks ruumi üldilme harmoonia taastamisel. Seinapindade originaalvärv on kogu ruumi ulatuses alumistes tsoonides hävinud ning säilinud tsoonides pude ja vajab kinnitamist. Ülemistes tsoonides on esimese kihi seinavärv kaetud pealmiste viimistluskihtidega ning monokroomse pinna avamine võib olla liialt ajamahukas töö.

RUUM 6

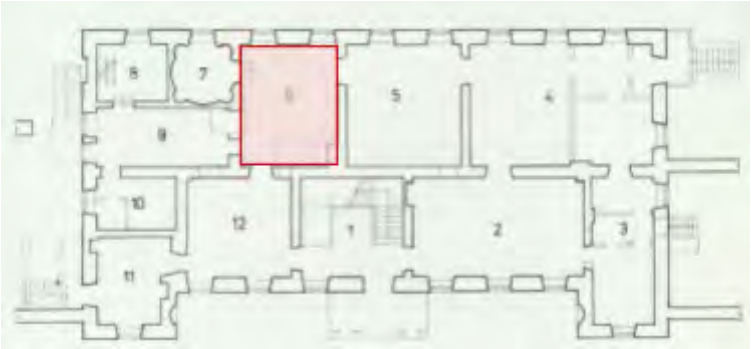

Ruumi üldiseloomustus

Ruumile on iseloomulikud heledates toonides maalitud ja trafarettmustritega kaunistatud seinad. Ruumi kõige paremini säilinud viimistluskiht on 19. sajandi lõpust või 20. sajandi algusest pärinev juugendstiilis trafarettmuster, mis kordub kõigil seintel. Samuti ehib natuke teistmoodi natuuriga juugendlik trafarettmuster karniisialust seinaosa ja on arvatavasti varasem. Päris kindlalt seda väita ei saa, sest kahe erineva mustri vahelist selget vahekihti ei olnud võimalik tuvastada, kuid mustrite massiivsus ja mõnevõrra erinev iseloom lubavad oletada, et need eksisteerisid eraldi viimistluskihtidena ja mitte samal ajal koos. Kuigi ehitusaegne viimistluskiht karniisi all on maalingutega friisi alumises osas hästi säilinud, on põhimuster ise fragmentaarne ja ei võimalda täpset rekonstruktsiooni. Värvikihtide vahel tapeete ei ole. Millalgi 20. sajandi teisel poolel on seinad kaetud ajalehtede ja mitme tapeedikihiga. Ruumi soojendanud valge ahi pole säilinud.

Lagi

Lagi on algselt olnud hõbehalli tooni ning hiljem korduvalt valge värviga üle värvitud. Lühtri ümber on hallile maalitud laerosett lillevaniku motiividega, kus võib eristada rohelisi lehti ja punaseid õisi (tõenäoliselt nelgid). Laeroseti maaling kuulub nii

stratigraafiliselt kui motiivistiku poolest kokku seina ülaservas ja supraportedel olnud taimemotiiv-maalingutega.

Foto 85. Purila mõisa ruum nr 6 maalitud laerosett.

Foto 86. Purila mõisa ruum nr 6 laemaalingu detail.

Põrand

Põrandat katab laudparkett, mis keskel moodustab rombikujulise mustri. Äärtes paiknevad lauad umbes ühe meetri laiuselt seinaga paralleelselt. Täiendavaid uuringuid ajaloolisele põrandale ei teostatud.

Foto 87. Purila mõisa ruum nr 6 põrand.

Ahi

Ahi pole säilinud, kuid selle asukoht ruumi lõunaseinas on näha.

Foto 89. Purila mõisa ruum nr 6 lõunasein.

Seinad

Viimistluskihtides esinevad nii 19. sajandi esimese poole kui ka hilisema aja trafarettmaalingud ning alates 20. sajandi keskpaigast pärinevad tapeedid.

Foto 90. Purila mõisa ruum nr 6 põhjasein.

Seinapindade viimistluskihtide stratigraafia

I viimistluskiht pärineb tõenäoliselt mõisa ehitamise ajast 19. sajandi esimesel poolel. Sellesse kuulub tumesinise ja punase värviga helesinisele taustale teostatud muster, mis kaunistab portena kõigi seinte karniisialust osa. Maaling on kohati raskesti loetav ja mustri korduse dokumenteerimine keeruline. Siiski võib laemustri järgi oletada, et ka seintel jooksev ornament kujutab nelgi varsi ja õisi, ent mitte selle lehti. Lehemustrit on raske tuvastada, aga see meenutab krüsanteemi oma. Taimemustri all kulgeb pealtnäha antiigipärane ühendatud T-tähtedega sarnanev mustrivööt, kuid samasugune motiiv esineb Owen Jones'i 1865. a mustriraamatus hoopis ühel Hiina portselanimaalil. Nii põhja- kui ka lõunaseina ukse kohal asub tumelilla maalitud ovaalne medaljon, aga sellel kujutatu ei ole säilinud (uuringute käigus avati osaliselt vaid põhjaukse supraportemaaling). Uksepealsele seinast eenduvale laiale lamefrontoonile tehtud sondaaž näitas, et selle ääri ehib valgel

taustal tumesinine lainjas muster. Lääneseina allosas on säilinud helehall 50 cm kõrgune lambrii, millele on maalitud eri laiusega tumehallid ja valged jooned.

Foto 91. Ruum nr 6 I viimistluskihi muster lõunaseina karniisi all.

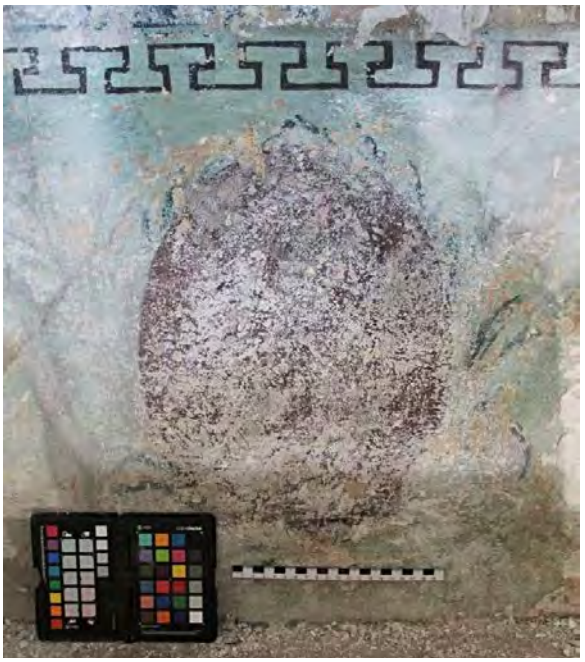

Foto 92. Ruum nr 6 I viimistluskihi põhjaseina ovaal.

Foto 93. Ruum nr 6 I viimistluskihi lääneseina lambrii.

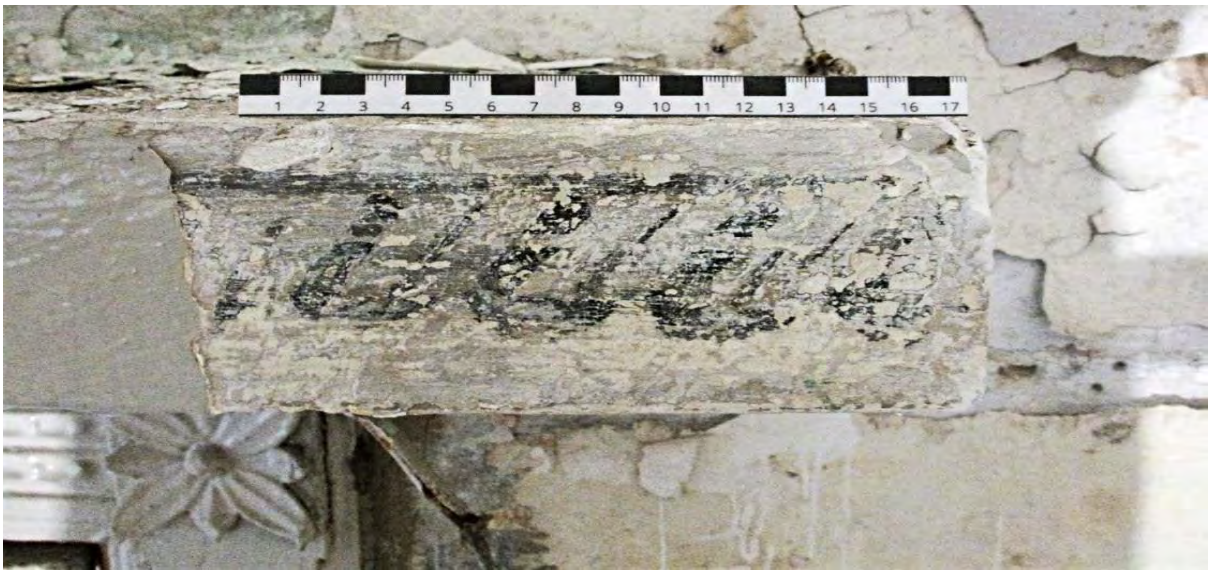

Foto 94. Ruum nr 6 I viimistluskihi põhjaseina ukse eenduva piirdelaua muster.

II viimistluskiht pärineb tõenäoliselt 19. sajandi teisest poolest või 20. sajandi algusest. Sellesse kuulub karniisi all paiknev kollasel taustal (praegu kollakaspruun) valge juugendlik trafarettmuster, mis kordub kõigil seintel. Mustri säilivus eri kohtades on erinev, võimaldades dokumenteerida mustri korduse.

Foto 95. Ruum nr 6 II viimistluskihi põhjaseina trafarettmuster.

Foto 96. ruum nr 6 II viimistluskihi põhjaseina trafarettmustri detail.

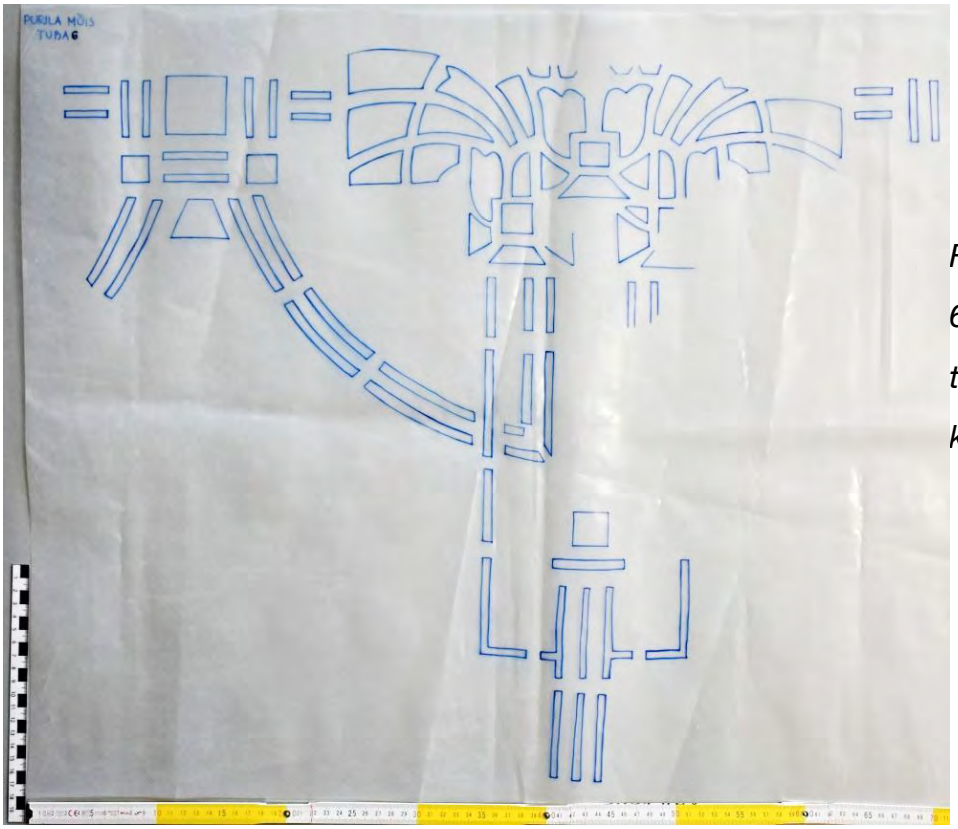

Foto 97. Ruum nr 6 II viimistluskihi trafarettmustri kontaktkoopia.

III viimistluskiht pärineb tõenäoliselt 19. sajandi teisest poolest või 20. sajandi algusest. Sellesse kuulub seina ülapoolses keskosas paiknev rohelise ja valgega helesinisele taustale maalitud juugendstiilis trafarettmuster, mis kordub kõigil seintel. Seina ülaosa on olnud valge. Mustri säilivus eri kohtades on erinev, võimaldades dokumenteerida mustri korduse.

Foto 98. Ruum nr 6 III viimistluskihi põhjaseina trafarettmuster.

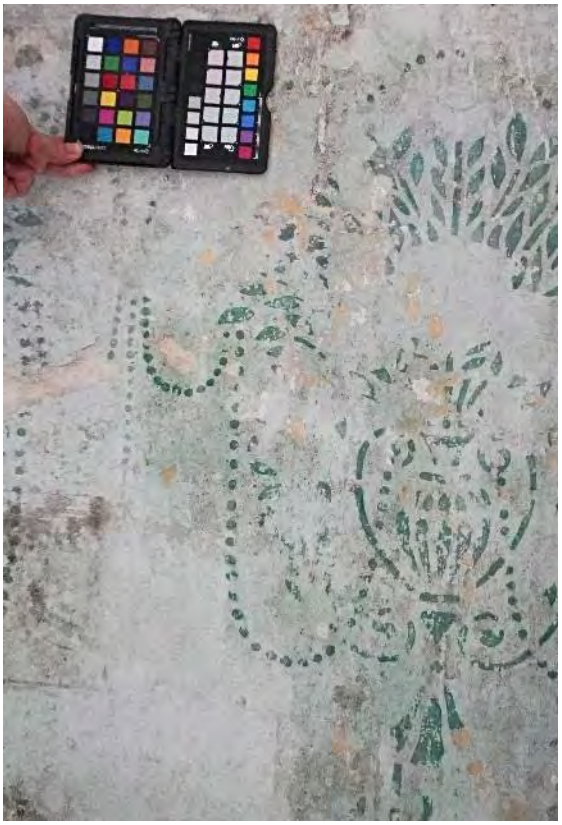

Fotod 99 ja 100. Ruum nr 6 III viimistluskihi põhjaseina trafarettmustri detailid.

Foto 101. Ruum nr 6 III viimistluskihi trafarettmustri kontaktkoopia.

Hilisemad viimistluskihid: eelnevalt kirjeldatud mõisaaegseid viimistluskihte katavad nõukogudeaegsed ajalehed, mille peale on pandud mitu kihti tapeeti. Ei ole täpselt teada, millal seinad ajalehtedega kaeti, sest väljaannetelt tuvastatud aastaarvud jäävad ajavahemikku 1942–1982. Seinte ülaosa katab mitu kihti valget värvi. Idaseinas on aga näha, et seal ulatus vähemalt üks tapeedikiht kuni karniisini.

Maalinute seisukord: seinte viimistluskihid on säilinud fragmentidena ja nende värv väga pude. Pigmendi kinnitamiseks kanti välja puhastatud maalingualadele 5%-list MFK lahust. Üldine olukord on avariiline, kuid II ja III viimistluskihi trafarettmustrit on võimalik peaaegu täpselt taasluua. Igal juhul on soovitatav säilitada (ja eksponeerida) näitealad kõigist kolmest väärtuslikust viimistlusjärgust.

RUUM 7. Ümarsalong

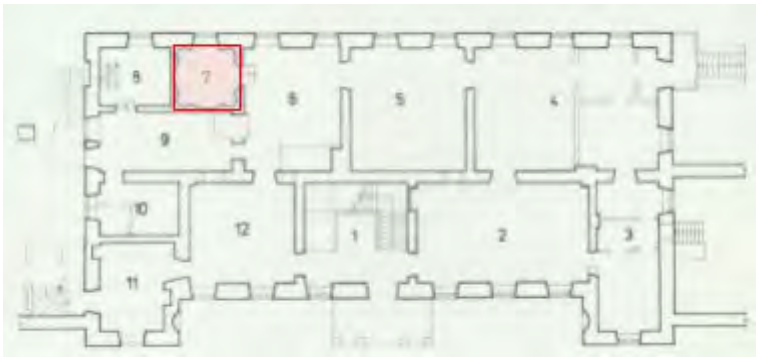

Lagi. Tasapinnalist lage katab *trompe-l'oeil* stiilis maaling, mida on hiljem korduvalt üle lubjatud.

Seinad. Seinapinda katab 19. sajandist pärit rokokoolik värvikiht, mille peal on paiguti säilinud kaks kuni kolm hilisemat viimistluskihti. 20. sajandi teisel poolel kaeti ruumi seinapind korduvalt tapeediga.

Põrand. Puidust põrandale on puitplokkide abiga loodud kaks eri suuruses rombikujulist kujundit. Põrandalt on tuvastatud vähemalt viis värvikihti.

Ruumi üldiseloomustus

Purila mõisa härrastemaja interjööri üldprojekti rikastab ringikujulise põhiplaaniga väiksemapoolne ruum, mis lõpetab neljandat (saal), viiendat ja kuuendat (salongid) ruumi läbiva anfilaadi ning mida valgustab hoone läänepoolses seinas olev aken. Toa esialgne funktsioon pole teada, kuid ruumi tagasihoidlikud mõõtmed (läbimõõt 3,3m, kõrgus 3,7m) ning intensiivselt värvikirevad seinad annavad alust eeldada, et tegemist polnud vaba aja veetmiseks ja/või külaliste vastuvõtmiseks mõeldud salongiga. Härrastemaja ülejäänud ruumidest selgelt eristuv põhiplaan ning seintes olevad neli nišši viivad mõtted selleni, et tegemist võis mingit laadi spirituaalselt olulise ruumiga; seal võidi hoiustada Helffreichide perekonna jaoks olulisi mälestusesemeid või (näiteks) reisidelt kaasa toodud objekte. 20. sajandi II poolel Mitšurini nimelise sovhoosi Purila osakonnas (mille töötajate elu- ja tööruumid asusid muuhulgas ka kohalikus mõisas) töötanud naisterahvas teadis aga rääkida, et Nõukogude perioodil asus antud ruumis pearaamatupidaja kontor.

Foto 102. Ruumi üldvaade.

Foto 103. Vaade ruumi kahepoolsetele ja kolmeosalise tahveldusega ustele.

Foto 104. Vaade ruumi idapoolsele seinaosale (vasakul pool on ahi).

Foto 105. Vaade ruumi lõunapoolsele seinaosale.

Lagi

Ruumis paljandus valgete lubivärvi kihtide alt kuplit imiteeriv *trompe-l'oeil* stiilis laemaaling. Maalingule annavad efektset kuplilisust ringilaadselt paiknevad kassetid, mis rida-realt (väljastpoolt sissepoole liikudes) mõõtmetelt väiksemaks muutuvad: nii on kunstnik jätnud mulje, et lagi pole mitte tasapinnaline, vaid kõrgustesse tõusev.

Foto 106. Lae üldvaade. Ringikujulise lae maaling kujutab kassettlaega kuplit.

Kassettide sees on kujutatud *grisaille*-tehnikas (tugeva kontuurjoone kõrvale on kantud heledam varjujoon) ning hallikas-kollakates toonides maalitud rosette, mis seetõttu punakal taustal samuti ruumilisena mõjuvad. Välimise ringi kassettide sees olevad rosetid on suuremad ja keerukama väljanägemisega, kuid mida ring keskme poole, seda lihtsakoelisemaks rosettide kontuur ja väiksemaks nende suurus

muutub. Kupli keskel olev kujutis on lubivärvi kihtide alt avatud paigus liialt tuhmunud, et sellelt mõnda konkreetset kujutatud objekti/motiivi tuvastada.

Antud ruumi lagi sarnaneb nii temaatikalt kui ka kunstilise käekirja poolest Hõreda ning Vääna mõisates leiduvate lagedega.

Laemaalingu seisukord: Laemaalingu pigment on hästi kinnitunud ja hilisemad lubivärvikihid (kokku kolm) on kergesti eemaldatavad. Uuringute käigus välja puhastatud aladele kanti õhuke kiht 5%-list MFK lahust.

Foto 107. Vaade uuringute käigus avatud maalinguosale.

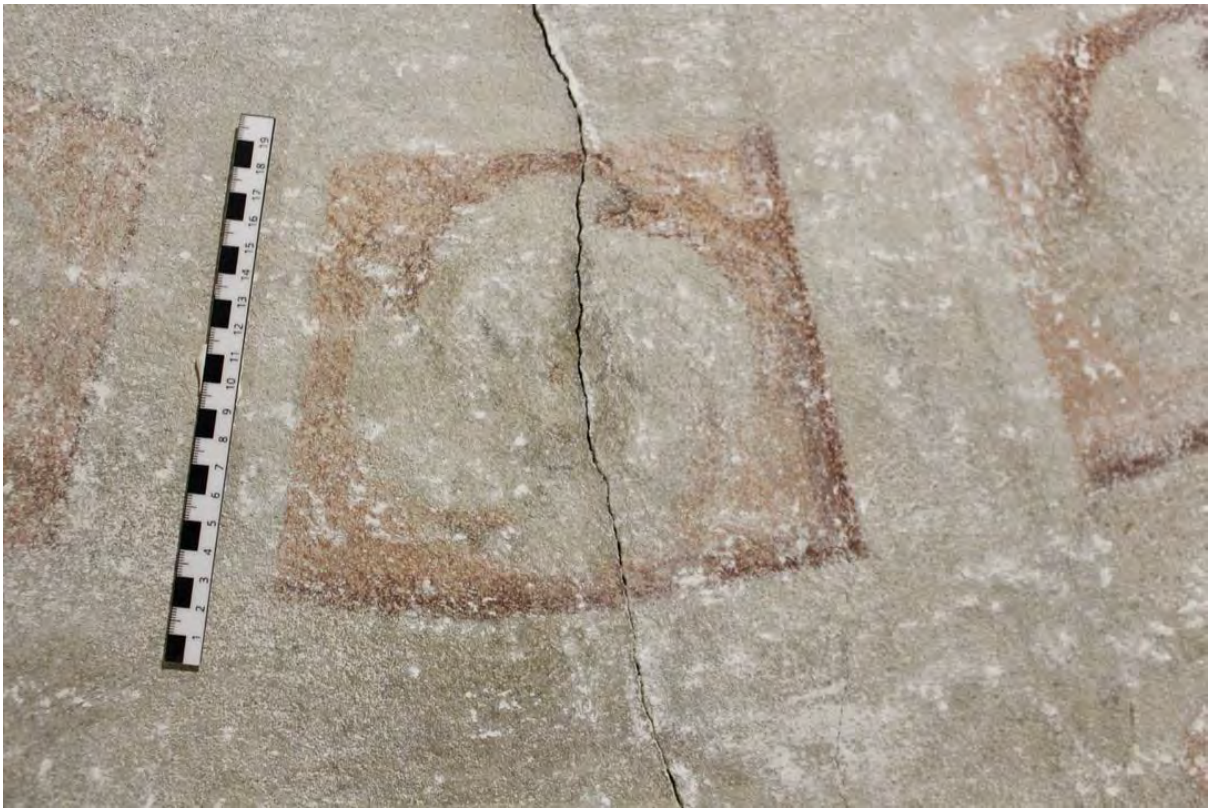

Foto 108. Lähivaade “kupli” sisemises kassettideringis olevast rosetist.

Laekarniis

Ruumi lae ja seinapinna kokkupuutealal on mitmeastmeline karniis, mis on tänaseks (sarnaselt ülejäänud laega) valge lubivärvikihiga kaetud. Uuringute käigus tehtud sondaažid annavad alust oletada, et karniisi katnud algne viimistluskiht oli helehallis/sinakas toonaalsuses. Viimistluskihi peal on hallikates toonides maalingukiht, millel on arvatavasti kujutatud kolmemõõtmelisena mõjuvaid akantuselehti ja munavööti. Seega mõjub karniis klassitsistlikult ning sarnaneb härrastemaja teistes ruumides olevate karniiside dekooriga.

Foto 109. Lähivaade karniisist.

Karniisi keskmisel (horisontaalsel) osal on säilinud jäljed punasest pigmendist, kuid pole selge, kas punakas toon on osa originaalkujundusest või hilisemast ülemaalingust. Esialgsel vaatlusel tundub, et punakas toon kuulub siiski hilisema viimistluse juurde.

Seinapind

Enne Purila mõisa peahoone uuringute algust katsid ruumi seinu mitmed kihid tapeeti. Kihtide eemaldamisel avaldus viimase tapeedikihi alt ajalehtedest aluskiht, millelt tuvastati kaks aastaarvu: 1954 ja 195(8). See annab alust eeldada, et esimene tapeedikiht kanti ruumi seinale mitte varem kui 20. sajandi keskel. Ilmselt värviti ka seinapinnal olevad nišid just tapetseerimise ajal või pärast seda õlivärvidega valgeks (vt alapeatükki “Nišid”).

Fotod 110 ja 111. Lähivaated ajalehtedest tapeedi aluskihil, aastaarvud.

Ajalehtedest viimistluskihi alt avanes kaks rohelistes toonides värvikihti (pealmine ehk hilisem tumerohelist ning alumine heledamat rohelist värvi). Antud kihte on keeruline konkreetse ajaperioodiga seostada, kuid on tõenäoline, et pealmine roheline viimistluskiht pärineb mõisaaja lõpuperioodist - võimalik, et ajast, mil Purila läks Maydellide perekonna kätte (1900. aastal). Sellele dateeringule viitab ka pealmise rohelise viimistluskihiga üheaegne kuldkollastes toonides raamistus maalinguväljade ümber (vt. allpool).

Viimati mainitud kihi all on paiguti säilinud veel kaks viimistluskihti – tumehall kiht ja selle all valge kruntvärvikiht – mille alt oli võimalik avada suures mahus

(eeldatavasti) härrastemaja ehitamise aegne rokokoolikes toonides viimistluskiht. Antud ajaperioodil oli seinapind seega liigendatud Pompei-stiilis maalitud tahvliteks. Tahvlite sisemus on mündiroheline ning seda ümbritseb 12 sentimeetri laiune roosakas raamistus, mis tahvli ülemises osas ümarkaare moodustab. Kummalgi pool roosakat raamistust on veel ka umbes sentimeetrilaiune tumehall värviriba.

On võimalik, et mündirohelistele aladele (üks tahvel on 131 sentimeetrit lai) planeeriti hiljem lisada (näiteks Pompei-stiilis) seinamaalinguid või riputada sinna raamitud maale (portreesid).

Foto 112. Ruumi seinapinna kõige varasem (ehitusaegne) viimistluskiht on rokokoolikult värvikirev: tahvli sisemus on mündiroheline ning seda ümbritseb tumedate joontega raamitud roosakas värviriba.

Foto 113. Roosakas raamistus lõpeb alles puidust põrandaliistu juures.

Foto 114. Raamistuselt leiti ka kolm tumedas toonis horisontaalset joont.

Ainsateks viideteks sellele, et ruumi seinal võis rippuda mõni kunstiteos (või näiteks peegel või krutsifiks), on ukse vastas olevale seinaalale kinnitatud kaks konksu. Ülemine konks võib olla seina esimese viimistluskihiga üheaegne, sest puittüüblilt leiti algse viimistluskihi jälgi. Arvatavasti pidi selle küljes rippunud teosel/objektil olema tugev sümboolne väärtus või sõnum, sest riputussüsteem on kohakuti ruumi sissepääsuga ja lõpetab vaate pikki anfilaadi.

Foto 115. Puidust tüüblilt leiti ruumi esialgse värvikihi jälgi ning seega on riputuskonks suure tõenäosusega hoone ehitusaegne.

Seinapinna seisukord: Uuringute käigus puhastati seinapind hilisematest tapeedikihtidest. Tapeedikihtide all olid niiskes keskkonnas arenenud hallitusseened, nende elutegevusest tekkinud mustad laigud eemaldati pintsliga. Osades piirkondades eemaldati ehitusaegsete malingute kompositsioonist aru saamise eesmärgil hilisemaid viimistluskihte (tumerohelist õlivärvi). Esialgne viimistluskiht on seinapinnal üldiselt hästi säilinud. Kaod on suured vaid seinapinna alumistes tsoonides. Aladele, kus paljandus esimene viimistluskiht, kanti MFK-d (5%).

Seinamaalingud

Kõne all oleva ruumi ehk kõige tähelepanuväärsema osa moodustavad seinapinna ülemises tsoonis asuvad neli oranžikas toonis maalinguvälja. Neist kolm on mõõtmetelt identsed (kõrgus 53 sentimeetrit ja laius 155 sentimeetrit), kuid neljanda, akna kohal oleva maalinguvälja kõrgus on 39 sentimeetrit ja laius 157 sentimeetrit. Arvatavasti on anomaalia põhjuseks aknaava paiknemine selles seinaosas. Kolmel maalinguväljal on kujutatud (ilmselt) antiikmütoloogia-ainelisi figuraalstseene, neljandal maalinguväljal paistab olevat kujutatud antiikarhitektuuri järeleaimavat ehitist.

Uuringute käigus avati täies mahus maalinguväli ruumi siseneva ukse vastasseinas. Muuhulgas õnnestus kindlaks teha ka maalingu antiikeeskuju - see kujutab kuulsat antiikfreskot „Aldobrandini pulm“ (Vatikani muuseumid, Rooma).

Foto 116. Lähivaade uuringute käigus täies mahus avatud seinamaalingust, mis on maalitud teose “Aldobrandini pulm” järgi.

Illustratsioon 1. “Aldobrandini pulm” (fresko), Musei Vaticani.[39]

[39] *Musei Vaticani koduleheküIg.* (i.a). Kasutatud 02.09.2021,

Originaalis on „Aldobrandini pulma“ puhul tegemist 1601. aastal Esquilinuse künkal (üks Rooma seitsmest künkast) Gallienuse triumfikaare lähedal asunud antiiksest majast leitud freskoga. Avastamise järel eemaldati kunstiteos majast[40] ning õige pea sai selle omanikuks kardinal Cinzio Aldobrandini, kelle järgi on fresko ka oma nime saanud („Le Nozze Aldobrandini“). Freskot hinnati kõrgelt juba vahetult peale selle avastamist, kuna toona oli tegemist haruldase näitega hellenistlikust maalikunstist (fresko on dateeritud Augustuse (63 eKr - 14 pKr) valitsusaega). Entusiastlikud kaasaegsed kuulutasid, et seinamaali loonud kunstniku oskused ületasid isegi Raffaeli ja Michelangelo loodu. Seetõttu otsustas paavst Pius VII teose 1818. aastal Aldobrandinide perekonna käest ära osta ning Vatikani hoiule viia. Just Vatikani Muuseumis asub originaal ka täna, kus sellele on pühendatud koguni omaette ruum (*Sala delle Nozze Aldobrandine* või *Sala di Sansone*). Suure kunstiajaloolise ja kultuurloolise väärtuse tõttu on antud freskot kujutatud ka näiteks Giovanni Paolo Panini monumentaalmaalil „Roma Antica“ (1757). Itaalia arheoloog Amedeo Maiuri on kirjutanud, et „Aldobrandini pulma“ fresko muutus niivõrd populaarseks, et seda reprodutseerisid ja kopeerisid kuulsad kunstnikud, nagu Rubens, Van Dyck, Pietro da Cortona ja Poussin (vähemtuntud kunstnikest rääkimata).[41] See võib olla ka põhjuseks, miks Helffreichide perekond just selle fresko oma mõisa interjööri dekoreerimisel üheks eeskujuks võttis.

https://m.museivaticani.va/content/museivaticani-mobile/en/collezioni/musei/sala-delle-nozze-aldobrandine/nozze-aldobrandine.html

[40] Kilpatrick, R. (2002). *Euripides'* Alcestis *and the „Aldobrandini Wedding“.* Kasutatud 02.09.2021, https://classicalstudies.org/sites/default/files/documents/abstracts/KILPATRICK.pdf

[41] Kilpatrick, R. S. (2002). The Early Augustan *Aldobrandini Wedding* Fresco: A Quatercentenary Reappraisal (1601–2001). *Memoirs of the American Academy in Rome, 47,* 19–32.

Illustratsioon 2. "Roma Antica" (1757), Giovanni Paolo Panini. Maali keskel kujutatud põlvitav mees uurib just "Aldobrandini pulma".[42]

Kõne all olev seinamaal on jagatud mõtteliselt kolmeks osaks. Maali keskel on kujutatud voodit, millel istuvad kaks naisterahvast, kellest üks on silmnähtavalt melanhoolses/murelikus meeleolus ning riietatud kogu keha varjavasse rüüsse ning teine näib teda lohutavat või julgustavat. Viimase puhul on ilmselt tegemist mõne Vana-Kreeka mütoloogilise jumalannaga. Kahe naisterahva kõrval naaldub voodile katmata ülakehaga ning peas pärga kandev meesterahvas – arvatavasti on tegemist Hymenaiosega (abielutseremooniate ja pidusöökide jumalusega). Vasakul pool naisterahvaid toetub raskesti identifitseeritav jumalanna postamendile ja valab lõhnaaineid merekarpi. Maali parempoolsel osal on kujutatud kolme naisterahvast, kes näivad läbi viivat ohverdusrituaali. Neist kõige vasakpoolsem hoiab käes kausilaadset anumat, millest kallab (ilmselt) suitsutusrohtu või muud sarnast

[42] *The Metropolitan Museum* kodulehekülg. (i.a). Kasutatud 02.09.2021, https://www.metmuseum.org/art/collection/search/437244.

thymiaterioni (viiruki ja muu taolise põletamiseks mõeldud anumasse). Kõige parempoolsem naine hoiab aga käes seitsmekeelelist lüürat. Maali vasakpoolsel osal on kujutatud samuti kolme inimest. On keeruline öelda, kas ka siinpuhul on tegemist kolme naisega, sest keskmise figuuri sugu on keeruline määrata. Tegelased seisavad postamendile asetatud valamu ümber ning parempoolne naisterahvas kontrollib ühe käega valamus oleva vee temperatuuri ning hoiab teises käes lehvikut. Postamendi baasile toetub nelinurkne tahvel.[43]

Olgugi et maali kultuuriloolises ja kunstiajaloolises väärtuses üldjuhul ei kahelda, on vaidlus freskol kujutatud süžee üle kestnud vahelduva eduga juba sajandeid. 18. sajandil domineerisid kaks peamist tõlgendusteooriat: Johann Joachim Winckelmann (1717–1768) pakkus välja, et tegemist võiks olla stseeniga Vana-Kreeka müütiliste tegelaste Peleuse ja Thetise pulmadest (pruut Thetis on pulmade eel närviline ning jumalanna Aphrodite on teda rahustama tulnud), Louis Dutens (1730–1812) leidis, et kujutatud on aga Makedoonia väepealiku ja valitseja Aleksander Suure ning Roxane'i pulma. 1994. aastal avaldas Frank G. J. M. Müller teooria, et tegemist on hoopis stseeniga Euripidese näidendist „Hippolytos", kuna freskol olev „pruut" (keda Müller peab oma kasupoega armunud ning seetõttu hingepiinadega võitlevaks Phaidraks) on pigem küps naisterahvas kui noor abiellumisealine neiu. Samas on Mülleri teooriast leitud vasturääkivusi, mis tema poolt pakutud lahenduse õigsust murendavad. Seetõttu on hilisemad uurijad pakkunud, et tegemist võiks küll olla stseeniga antiiksest näidendist, kuid siinpuhul mitte Euripidese „Hippolytusest", vaid tema „Alkestisest" (näidendi nimikangelanna on muserdatud meeleolus, kuna teab, et peab varem antud lubaduse tõttu peatselt surema).[44] Kuna kaks viimati mainitud teooriat on Purila mõisa dekoreerimisest oluliselt hiljem välja töötatud, siis on põhjust eeldada, et **Helffreichide perekond nägi antud seinamaalis siiski eelkõige ümberjutustust kas Vana-Kreeka müütilise kangelase või Makedooniast pärit ajaloolise valitseja pulmast. Antud hüpoteesi toetab ka arvamus, et 19. sajandi alguses ehitatud härrastemaja võis**

[43] Kappe, E. (2018). *Aldobrandini Wedding.* Kasutatud 02.09.2021, https://www.tripimprover.com/blog/aldobrandini-wedding

[44] Kilpatrick, R. S. (2002). The Early Augustan *Aldobrandini Wedding* Fresco: A Quatercentenary Reappraisal (1601–2001). *Memoirs of the American Academy in Rome, 47,* 19–32.

valmida mõisa pärija, Fromhold von Helffreichi pulmadeks 1810. aastal: nii näib ka pulmastseeni kujutava seinamaalingu valik igati loogiline olevat.

Ruumis olevatest maalingutest avati uuringute käigus ca 50% ulatuses ka „Aldobrandini pulma“ reproduktsioonist vasakule jääv maaling. Seinamaalingu otsene eeskuju näib olevat Tomasso Bigatti (18. sajandi lõpus ja 19. sajandi algusaastatel tegutsenud kunstniku) poolt loodud teos, mille pealkiri pole aga teada/ säilinud.

Foto 117. Ruumi idapoolsel seinaosal olev (ehk “Aldobrandini pulma” koopiast vasakule jääv) maaling.

Illustratsioon 3. Seistmenda ruumi idapoolsel seinaosal oleva maalingu prototüübiks võis olla just see Tomasso Bigatti teos.[45]

[45] *Sotheby's kodulehekülg.* (i.a). Kasutatud 02.09.2021, https://www.sothebys.com/en/auctions/ecatalogue/2009/paintings-furniture-and-works-of-art-from-the-collection-of-gianni-versace-villa-fontanelle-moltrasio-l09761/lot.345.html.

Foto 118. Lähivaade idapoolsel seinaosal olevast maalingust.

Eeldusel, et Purila mõisa seinal on püütud järele aimata just Bigatti teost, võib järeldada, et ka „Aldobrandini pulma“ eeskujuks on sama kunstniku kätetöö, kuna Bigatti poolt valmistatud seinadekoori sarja kuulub ka viimati mainitud seinamaali reproduktsioon ja dekoratiivne edasiarendus.

Illustratsioon 4. "Aldobrandini pulm" (koos ümbritsevate ehispaneelidega), Tomasso Bigatti.[46]

Nagu varem mainitud, on ruumis veel kaks seinamaalingut, kuid need on suures osas paksu lubivärviga kaetud ning seetõttu on antud hetkel keeruline nendel kujutatud süžeesid/ visuaale kindlaks teha. Mõisas töötanud naisterahva sõnul olid antiikmütoloogia-ainelised maalingud (ning ka efektne laemaaling) nähtavad veel kuni 1960ndate aastateni, kuid hiljem kaeti need kinni. Oletust, et maalingud kaeti kinni Nõukogude perioodil, kinnitab ka see, et neid kattev valge lubivärv paistab olevat hilisem kui varasemalt mainitud seinu katnud sekundaarne tumeroheline värvikiht. Rohelise viimistlusega samaaegne on maalinguväljade ümber veel praegugi kohati nähtav kuldset profileeritud maaliraami imiteeriv maaling. Sarnane lahendus tuvastati ka saalis (ruum 4 paikneva linnavaate puhul). Tõenäoliselt pärines see muudatus mõisaaja lõpuperioodist.

[46] *Artnet koduleheküIg.* (i.a). Kasutatud 02.09.2021, http://www.artnet.com/artists/tommaso-bigatti/a-copy-of-the-roman-fresco-known-as-the-JG5k2H-SvCLAoi1l4EhvpA2.

Foto 119. Ruumi läänepoolsel seinaosal olev maaling. Ilmselt on kujutatud antiikarhitektuuri järele aimavat ehitist.

Foto 120. Ruumi põhjapoolsel seinaosal olev maaling.

Foto 121. Kuldset värvi raam lisati maalingute ümber hiljem, tõenäoliselt 20. sajandi alguses Maydellide ajal. Maalitud raam on stratigraafiliselt üheaegne seinte samblarohelise värvikihiga.

Maalinguväljade-vahelisi alasid katnud rohelise värvikihi alt ilmnes uuringute käigus hall marmoreering, mis kattis seinapinda arvatavasti laekarniisi äärest kuni läheduses asuva niši kollase raamistuseni. Avangud ei ole aga hetkeseisuga piisavalt suured, et midagi kindlalt väita. Marmoreeringu kohal on ligikaudu kümmekond sentimeetrit lai kannelüüre imiteeriv maaling, mille kummaski otsas ja keskel on rosetid. Kannelüürid on maalitud *grisaille*-tehnikas, saavutades nii kolmemõõtmelisuse efekti. Rosettide värvipaletist on keeruline täielikult aru saada, kuid säilinud on kollane värv.

Foto 122. Maalinguväljade vahelist ala kattis esialgu hallikas marmoreering, kuid hiljem kaeti see rohelise värviga (sondaaž on näha foto keskel).

Foto 123. Lähivaade maalinguväljade-vahelisel alal asuvast sondaažist.

Foto 124. Marmoreeringu kohal on ligikaudu 10 sentimeetri laiune dekoratiivne maaling. Kujutatud on kannelüüre ja rosette.

Foto 125. Marmoreeringu kohal olevatel rosettidel on säilinud kollast värvi.

Maalingute seisukord: Üks maalingutest on uuringute järgse seisuga täies ulatuses, teine pooleldi avatud. Ülejäänud kaks seinamaalingut on suures osas hilisemate lubivärvidega kaetud. Maalingute värvikiht on hästi kinnitunud ning pigmendi pulbristumist pole märgata. Uuringute käigus avatud maalingutele ning samuti aknapealse maalingu avatud osadele kanti 5%-list MFK lahust.

Aknapealse silluse krohv on suures osas lahti ning on seetõttu muutunud varisemisohtlikuks, ähvardades nii hävitada ka sellel oleva maalingu.

Aken ja aknaluugid

Antud ruumi valgustab üks kuue ruuduga topeltaken. Akna ees olevad luugid (ruumis sees) paistavad olevat võrdlemisi hilised: luukide sisekülgedele tehtud sondaaži käigus ilmnes vaid neli valget viimistluskihti. Nagu paljude teiste Eesti mõisate puhul, võidi siingi paigaldada akende ette luugid alles pärast talupoegade ja tööliste relvastatud rüüsteretki 1905. aastal.

Foto 126. Vaade ruumi nr 7 aknale.

Foto 127. Vaade seitsmenda ruumi aknale.

Nišid

Seitsmenda ruumi seinapinnal on kokku neli identset nišši. Nišide paiknevad 1,2m kõrgusel põrandast, nende kõrgus on täpselt 1 meeter ja nad paiknevad ruumi keskpunkti suhtes täpselt üksteise vastas.

Viimistluskihtide uuringu käigus selgus, et nišid on värvitud esialgu tumedatesse (ilmselt tumehallidesse) toonidesse. Kokku ilmnesid uuringute käigus järgnevad viimistlus- ja värvikihid:

I kiht – (kõige varasem) tumehall liimvärv
II kiht – heledam hall liimvärv (värv võib olla ka aja jooksul pleekinud ning seega ei saa välistada võimalust, et antud värvikiht oli esialgu samas toonis mis esimene kihtki)
III kiht – kolm-neli hilist valge õlivärvi kihti

Niššide tumedale sisemusele lisasid efektsust ning väljapeetust valgest marmorist plaadid, mis niššide põhja kinnitatud on (plaadid on tänapäevani säilinud). Marmorplaadi pikkus on 47 sentimeetrit. Marmorplaadist allpool oleval seinapinnal on näha 15 sentimeetri laiust hallikat värvi joont. Ülejäänud osa nišist ümbritseb kollakas toonis raamistus, mis on 7,5 sentimeetrit lai.

Foto 128. Vahetult niši all olevalt seinapinnalt ilmnes uuringute käigus 15 cm laiune hallikas värviriba.

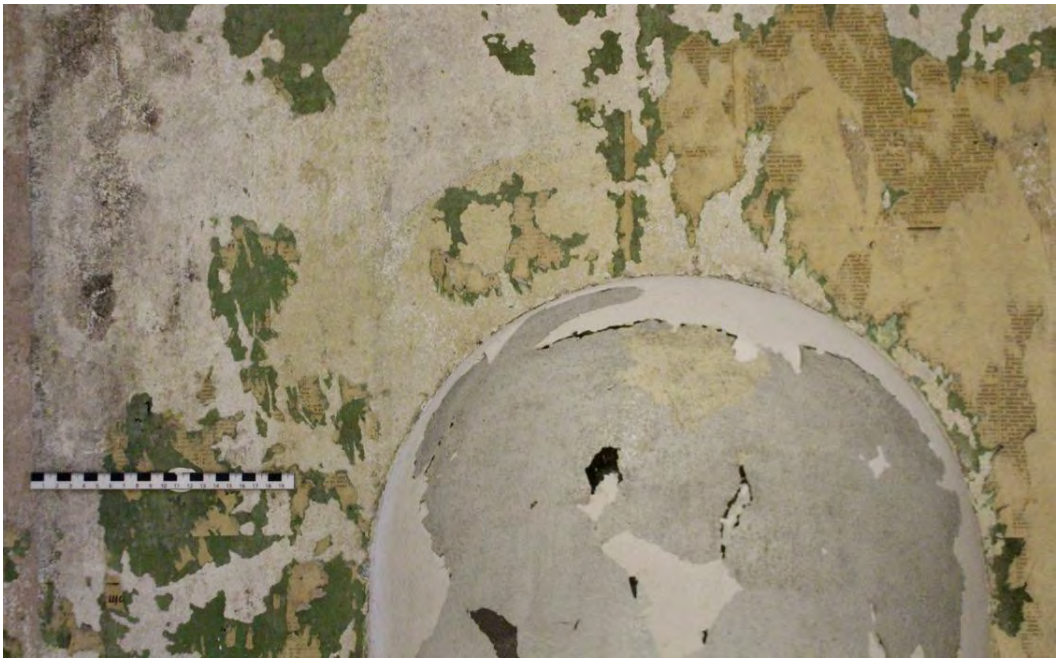

Foto 129. Nišši ümbritseb kollane 7,5cm laiune raamistus.

Soojamüür/ ahi

Ruumi soojendamiseks mõeldud soojamüür (vt foto 104) asub uksest vasakul ning on tänaseks kaetud kreemjaskollase värvikihiga, mis aga paiguti koorub. Uurides kohti, kus pealmine värvikiht on koorumise tagajärjel eemaldunud, ei olnud siiski võimalik varasemaid viimistluskihte tuvastada. Tõenäoliselt aga kattus/ harmoneerus soojamüüri esialgne viimistluskiht kogu ülejäänud ruumi värvilahendusega. Sarnaselt ülejäänud seinapinnaga on ka soojamüüris üks neljast nišist.

Põrand

Seitsmenda ruumi põrand on valmistatud puidust laudadest, mis asetsevad ruumi ukseava suhtes vertikaalselt üksteise kõrval. Põrandat ilmestavad kaks rombikujulist kujundit, mis on moodustatud puitpõrandasse paigaldatud puitplokkidest. Suurema rombi pikem diagonaal on veidi lühem kui põranda diameeter ning väiksema diagonaaliga ristumise kohta on loodud kujult identne, kuid mõõtmetelt kordades väiksem romb. Ruumi seinapinna ja põranda kokkupuute-ala varjab painutatud puitliist, mis võib olla härrastemaja ehitamise aegne (haakub esimese viimistluskihiga).

Foto 130. Vaade ruumi põrandale.

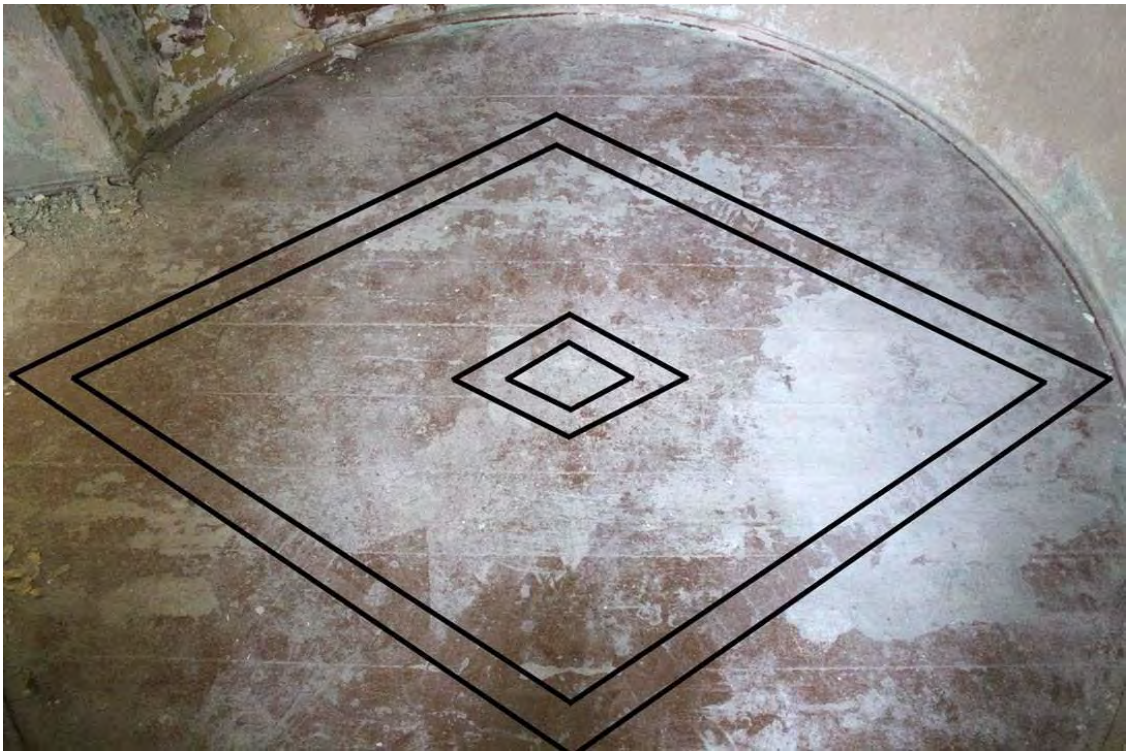

Foto 131. Põrandasse paigaldatud puitplokkidest on moodustatud kaks eri suuruses rombi (markeeritud musta joonega).

Vahetult ruumi akna all oleval põrandaosal tehtud sondaažist selgus, et kokku on puidust pinnal vähemalt viis värvikihti. Põrandat katab hetkel punakaspruun värvitoon, kuid selle all on pruunikas toonis värvikiht ning seejärel (ilmselt nõukogudeaegne) roheline värvikiht. Rohelise värvikihi all on omakorda sinine ning kõige lõpuks pruun värvikiht. Viimane tuvastatud värvikiht annab põhjust eeldada, et põranda värvimisel/ valmistamisel lähtuti (mujalgi mõisas esilekerkivast) biidermeierlikust stiilist. Euroopa metropolides, nagu Peterburg, Berliin, Kopenhaagen ja Viin, oli biidermeieri stiili kõrgajal moes sisustada oma kodu hinnalisest punasest puidust treitud mööbliga. Eesti oludes oli odavam alternatiiv kase- või lepapuit, mis punaseks peitsiti, või naturaalset saarepuud, sest peits kulus siiski kiiresti ning nõudis sagedast värskenduskuuri.[47] Seega ei saa välistada, et antud ruumi põranda esimese (ehk kõige vanema) kihi moodustab tegelikult (punakas) peitsikiht.

Värvikihid põrandal:

I kiht (vanim, kõige varasem) – pruun

II kiht – sinine

III kiht – roheline

IV kiht – pruun

V kiht - punakaspruun

Põranda seisukord: Puitpõrand ja seda raamiv puitliist on hästi säilinud, samuti on võimalik eristada ka puitplokkidest valmistatud rombikujundeid.

[47] Ilustrumm, K. (2009). Biidermeier Eesti ja Liivimaa kodudes. *Õhtuleht,* 25. september.

Foto 132. Ümarsalong 1986. aastal. Allikas: Purila mõisa ajalooline õiend.

Foto 133. Ümarsalong 2009. aastal (foto Kaire Kesküla).

RUUM 9

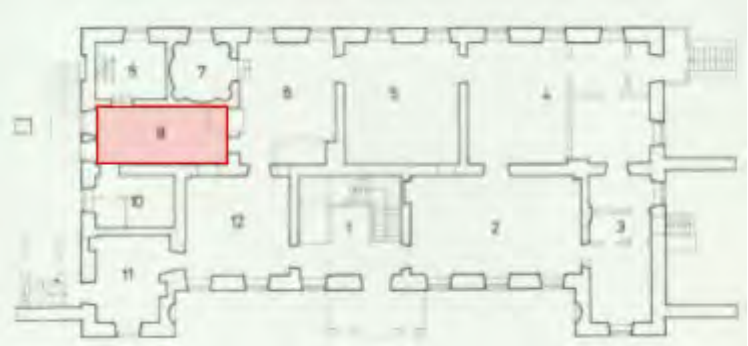

Lagi. Värvitud mitme erineva heleda lubivärvikihiga- viimane kiht on valget värvi. Viimistluskihid on pudenevad, paljastades eelnevad kihid. Lae all on säilinud karniis.

Seinad. Seintel on näha mitmeid erinevaid viimistluskihte - nii ehitusaegseid kui ka 20. sajandi alguse maalinguid, värvikihte ning hilisemaid nõukogudeaegseid tapeedi fragmente.

Põrand. Hilisema ehitusplaadi all on säilinud algne laiadest laudadest puitpõrand. Täiendavaid uuringuid põrandale ei teostatud.

Ruumi üldiseloomustus.

Ruumi lõunaseinas paiknevad aken ja uks. Kui uks on tõenäoliselt ajaloolises avas, siis aken on võrreldes hoone teiste avatäidetega veidi laiem ning sekundaarse aknalauaga. Samuti ei jälgi aken üldist fassaadikujundust. Akna ümbrus on väga halvas seisukorras, esineb varinguid ning vihmavesi sajab tuppa. Samuti on kõik viimistluskihid lõunaseinas äärmiselt haprad ja tugevalt irduvad. Kohe lõunaseina uksest itta jääv uks viib kõrvaltuppa ruumi nr 10 ning sellega paralleelne lääneuks viib ruumi nr 8. Ruumi põhjaseinas paikneb ajalooline madal ukseava ning läänes

asub lammutatud ahi. Terve ruumi ulatuses on kõik viimistluskihid säilinud ebaühtlaselt. Lae all on säilinud karniis.

Foto 134. Vaade ruumi idaseinale.

Foto 135. Vaade ruumi lääneseinale.

Foto 136. Vaade ruumi lõunaseinale.

Lagi

Lagi on värvitud erinevates viimistlusetappides mitme heleda värvikihiga. Terve lae ulatuses on hilisemad viimistluskihid pudenevad, paljastades varasemaid värvilahendusi. Lael on näha lisaks lihtsale valgele värvilahendusele ka rohelist värvi. Kui algselt kahtlustati seal rohevetikat, siis lähemal vaatlusel võib tegemist ikkagi olla ka rohelise lubivärviga (täpsustavaid uuringuid ei teostatud). Selgeid märke laemaalingust siiski ei esmasel vaatlusel ei tuvastatud.

Foto 137. Vaade ruumi laele.

Seinad

Uuringuid tehes tuvastati ruumis nr 9 mitmeid väärtuslike viimistluskihte. Ruumi lõunaseina viletsa seisukorra tõttu pääseb lumi ja vihmavesi kergesti ruumi, mis kahjustab viimistluskihte, seetõttu on värvikihid säilinud väga fragmentaarselt ja hapralt. Kõige paremini loetavad kihistused asuvad idaseinas, kus tehti ka uuringute käigus enim sondaaže.

I viimistluskihti kuulub paks lubikrohvikiht, millele on kantud roosakas lubivärv. Lambriiga seina alaosa toonib hallikas lubivärv. Lambrii ülaserva markeerivad kaks musta ning kaks valget horisontaalset joont (sarnane ruumis nr 6 leituga). Lambriiga sobitub kokku ka lae ülaosas olev ehisriba, millel on tumepruun või -punakas sik-sak muster tumehallil või mustal taustal.

Foto 138. Halli lubivärviga lambrii idaseinal.

Foto 139. Idaseina friis.

Järgmiste viimistluskihtide määramine osutus päris keeruliseks, sest mõnda värvikihti on säilinud väga fragmentaalselt ainult mõnes üksikus kohas. Näiteks arvatavasti teise viimistluskihi türkiisrohelisi jälge leidus ainult paaris kohas, mille järgi ei saa kahjuks oletada, kas see on osa mingist maalingust või suuremat seinapinda katvast osast. Palju selgemalt olid välja loetavad järgmised beeži, tumehalli ja kollase kihid. Kollase kihi peale on värvitud valge värvikiht, millele omakorda maalitud punakaspruunide värvidega trafarettmaaling. Hiljem on trafarettmaaling kaetud mitme viimistluskihiga - helesinine, helehall, sinakasroheline (säilinud jällegi pisikeste fragmentidena), valge ning viimaks roheline õlivärvikiht ning pingupapil tapeedi kihid.

Trafarettmaalingud

Üle terve ruumi on valgele lubivärvikihile maalitud punakaspruunide värvidega trafarettmaaling, mis on arvestades ruumi viletsaid keskonnatingimusi üllatavalt hästi säilinud. Maaling on tõenäoliselt pärit 20. sajandi algusest (1900-1915).

Trafarettmaalingu põhimustri värvikood on S5020Y60R. Maalingu täpid ja peenem horisontaalne joon on S4550Y80R värvikoodiga ning laiema horisontaaljoone värvikood on S6010Y90R.

S 5020-Y60R S 4550-Y80R S 6010-Y90R

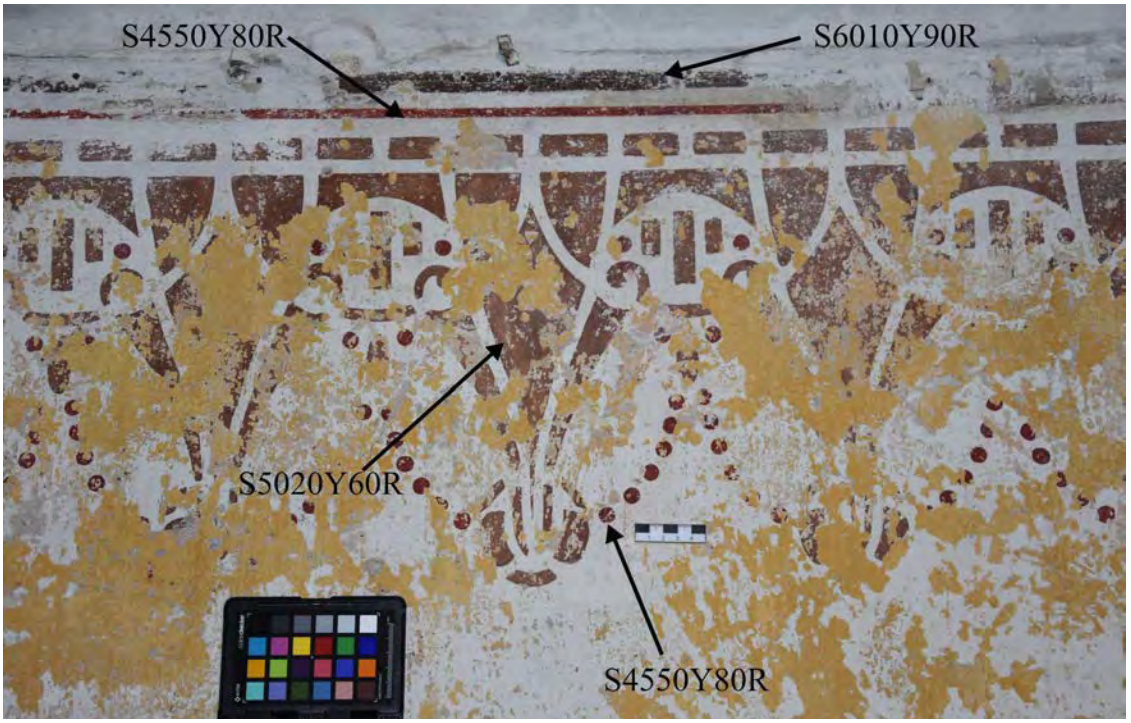

Foto 140. Idaseina trafarettmaaling.

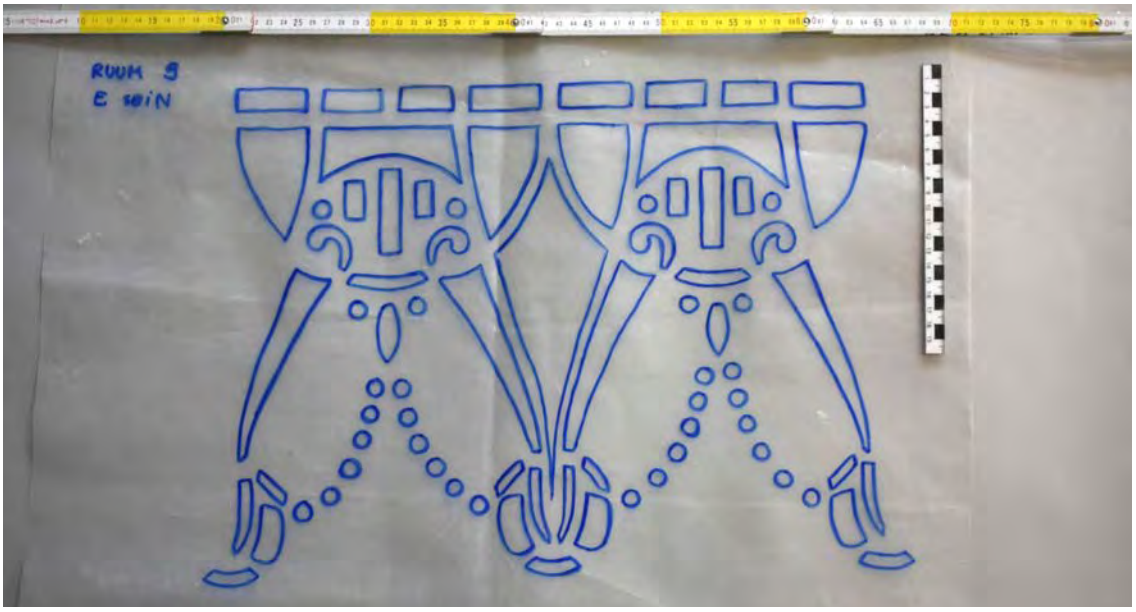

Foto 141. Idaseina trafarettmaalingu kontaktkoopia.

Ruumis nr 9 oli säilinud veel ka teise trafarettmaalingu fragmente. Hoolimata lõunaseina akna viletsast seisundist oli akna kohal säilinud sinakasrohelist värvi taimeornamentikaga friismaaling. Kuna maaling oli niiskuse tõttu väga kergesti pudenev, siis oli viimistluskihtide järjestust väga keeruline selgeks teha. Võimalik, et see on teostatud eelkirjeldatud trafarettmaalinguga samas viimistlusperioodis. Pudenevate viimistluskihtide all on ka väga ilusasti säilinud I viimistluskihist pärit friismaaling, millel on värvid võrreldes idaseinal oleva maalinguga palju erksamalt nähtavad. Arvatavasti jätkub ka seal idaseina ehisriba muster- punakaspruun sik-sak muster mustal taustal.

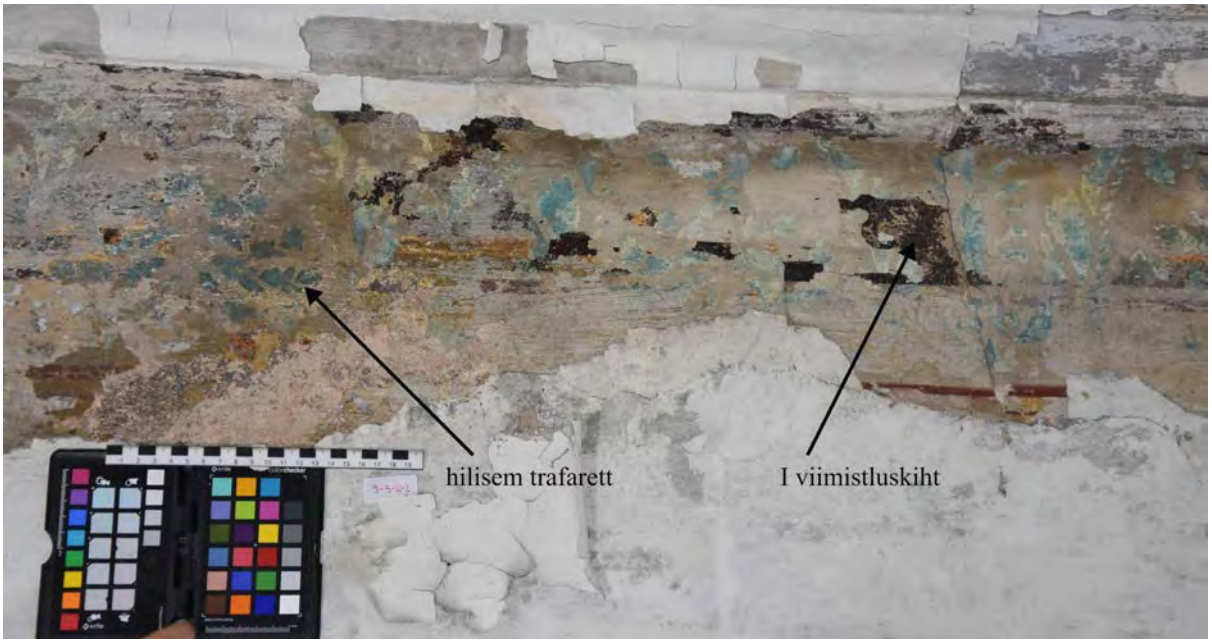

Foto 142. Lõunaseina friis.

Restaureerimis- ja konserveerimisettepanekud

Esmalt tuleks parandada ruumi keskonnatingimusi - parandama peab akna- ja ukseava nii, et lumi ja vihmavesi tuppa ei sajaks ning ei tekitaks niiskuskahjustusi viimistluskihtidele. Viimistluskihtide osalise säilimise tõttu ei saa täielikku rekonstruktsiooni nende põhjal teha. Selle asemel võiks ruumis korraga eksponeerida eri aegade viimistluskihte.

Väärtued, mida võiks säilitada:

- **Trafarettmustrid seinal**: ilus punakates toonides juugendlik viimistlus on säilinud teistest viimistluskihtidest kõige terviklikumalt, mistõttu selle rekonstrukteerimine ei oleks väga keeruline. Kuna see maaling on kõige ulatuslikumalt säilinud, võiks ülejäänud ruumikujundus lähtuda selle värvivalikust.

- **Põrand**: pealtnäha päris heas korras olev laudpõrand vääriks ka säilitamist ja eksponeerimist.

- **Teised viimistluskihid**: trafarettmaalingu kõrvalt võiks mingil määral eksponeerida ka I viimistluskihti (laineline friis, sinine lambrii).

RUUM 12

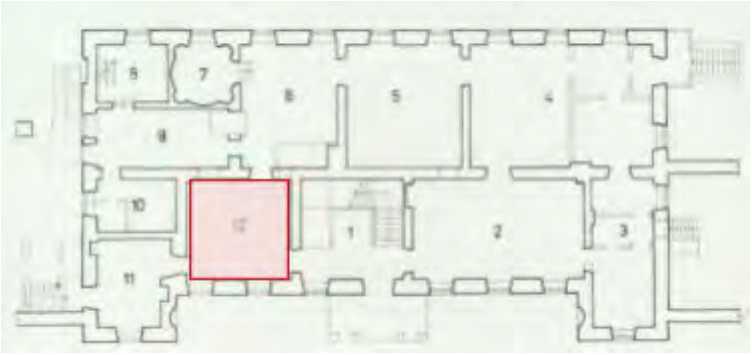

Lagi. Lagi on värvitud valgeks. Pudeneva värvi alt paistab eelnevaid heledaid lubivärvi kihte. Täiendavaid uuringuid laele ei teostatud.

Seinad. Seinu katavad erinevatest viimistlusetappidest pärit fragmentaalsed kihid. Ainuke ühtlane valge viimistluskiht jookseb umbes 1m laiuselt seinte üleval.

Põrand. Hilisema ehitusplaadi all on säilinud arvatavasti mõisaaegne laiadest laudadest puitpõrand.

Ruumi üldiseloomustus.

Ruumi lääneseinas asub ukseava ning seina sisse ehitatud riiul/kapp, uksest paremale jääb veel sissekäik pisikesse sahvri-laadsesse akendeta ruumi. Ruumi idaseinas asuvad kaks akent ning lõunaseinas uks kõrvaltuppa. Põhjaseinas on uksed, mis viivad trepikotta, ning sellest vasakule jääv kinnimüüritud uks viis keldrisse. Ruumi lagi ning karniis on värvitud valgeks. Seintel on fragmentaalselt säilinud erinevate viimistlusetappide kihistused.

Foto 143. Ruumi vaade lõunaseinale.

Foto 144. Ruumi vaade lääneseinale.

Foto 145. Ruumi vaade põhjaseinale.

Foto 146. Ruumi vaade idaseinale.

Seinad

Sondaaže tehti ruumi kõikidel seintel, kuid kõige põhjalikumad ruumi põhja- ja lääneseinal.

I viimistluskiht

Ehitusaegseks kujunduseks on ruumis olnud hallil taustal graniitkivi imiteeriv seinamaaling ning umbes 40 cm laiuselt on põranda ääres olnud ka pruunil taustal graniitkivi imiteering. Neid kahte imiteeringut eraldab tumepruun kvaadrijoon.

Fotod 147 ja 148. Vasakul - põhjaseina graniitkivi imitatsiooni; paremal - graniitkivi imiteeriv maaling pruunil ja sinisel taustal.

Hilisemad viimistluskihid

Graniitkivi imiteering on kaetud umbes 1 cm paksuse silekrohvi kihiga, millel on omakorda vähemalt kuus viimistluskihti. Värvikihid alates teiselt krohvipinnalt on

järgmised – valge, hall, ookerpruun, beež (trafaretiga), helehall ja valge. Seejärel on taas õhuke krohvikiht, mis on viimistletud halli ja valge värviga. Põhjaukse kohal on pisut vähem viimistluskihte - peale krohvipinda on sinine, helepruun ning kaks valget värvikihti.

Trafarettmaalingud

Esimene trafarettmaaling kuulub kokku ookerpruuni viimistluskihiga. Sealne pruunikates toonides muster on väga fragmentaarne ning halvasti loetav. Kui ülejäänud ruum tolles viimistlusetapis oli värvitud sama värviga siis põhjaukse kohal oli erandina kasutatud lihtsalt sinist koloriiti ilma maalinguta. Järgmine juugendlik trafarettmaaling kuulub kokku seina beeži põhitooniga. Tumelilla ja rohelisega abstraktseid kujundeid tehti arvatavasti üle terve toa ulatuse, sest nende fragmente leiti ka teistelt seinadelt.

Viimistluskihid ruumi nr 12 seintel:

0 - lubikrohv
1 - graniitkivi imitatsioon (hall sein madala pruunikas punase lambriiga)
2 - lubikrohv
3 - valge lubivärv
4 - hall lubivärv
5 - ookerpruun lubivärv (esimene pruunikates värvides trafarettmaaling)
6 - beež lubivärv (tumelilla ja roheline juugendlik trafarettmaaling)
7 - helehall lubivärv
8 - valge lubivärv
9 - õhuke krohvikiht
10 - valge ja hall kiht

Foto 149. Lääneukse kohal teostatud viimistluskihtide sondaaž. Vasakul pruunikal taustal on esimene trafarettmaaling ning paremal tumelilla ja rohelisega hilisem maaling.

Põrand

Uuringute käigus eemaldati ruumi keskelt hilisem ehitusplaat, mille all oli säilinud algne laiadest laudadest puitpõrand. Väikese sondaaži tulemusel tehti kindlaks, et varasemalt pole seal mingeid opaakse värvi kihte olnud. Tõenäoliselt oli põrand algselt peitsitud. Hilisematel viimistlusetappidel on põrand kaetud nelja pruuni värvikihiga.

Foto 150. Põrand.

Restaureerimisettepanekud

Viimistluskihtide fragmentaarse säilimise tõttu ei saa täielikku rekonstruktsiooni maalingutest teha, mistõttu saab eri aegadest pärit viimistluskihte eksponeerida korraga.

- **Põrand**: pealtnäha on ilusatest laiadest laudadest põrand on väga hästi säilinud, mida võiks kindlasti eksponeerida.

- **Graniitkivi imitatsioon**: nii pruunil kui ka sinisel taustal graniitkivi imitatsioon annabki sellele mõisaruumile omapärase mulje. Seda viimistluski võiks välja puhastada nii palju kui võimalik, ning ülejäänud ruumi kujundus lähtuks sellest värvitemaatikast.

Uuringute tulemused. II korrus

Purila mõisahoone 2. korruse ruumides teostati eeluuringute raames sondaaže seintel ja lael, et selgitada välja, kas ja milliseid maalinguid ruumides esineb. Tegemist on eeluuringuga, millele peaksid järgnema põhjalikumad viimistlusuuringud, et dokumenteerida maalingute tegelik säilivus, määrata värvitoonid ning koostada vajadusel maalinguskeemide rekonstruktsioonid.

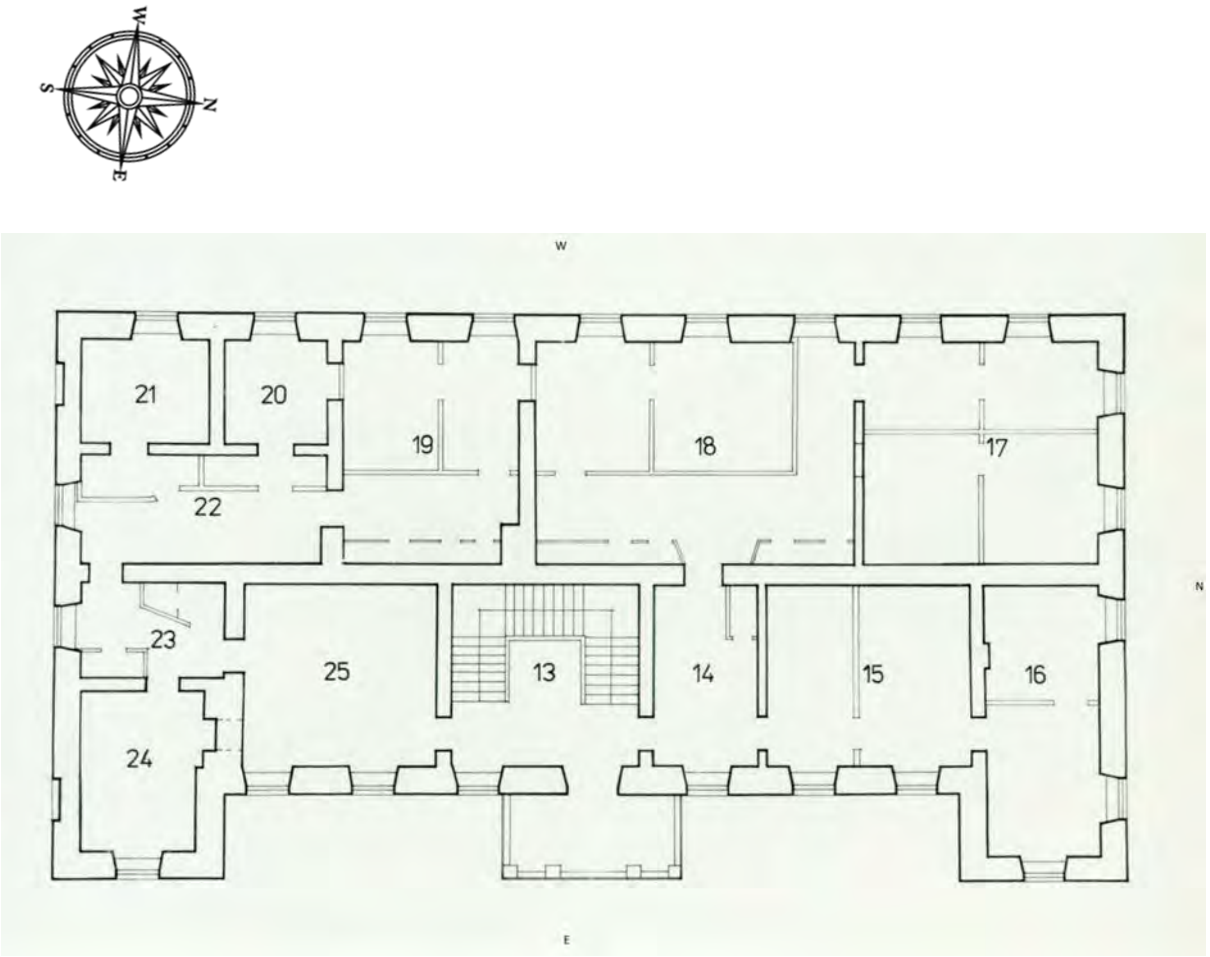

Joonis 12. Teise korruse põhiplaan. Allikas: Purila mõisa ajalooline õiend, lisa 2.

Viimistluskihid jagunevad ruumide lõikes periooditi järgmiselt:

- **19. sajandi algus**: esimeses viimistluskihi lae ülaosas on friisil maalinguriba, lael trafarettmustritega ornamendid, mis erinevates ruumides jagunevad kas skeemideks ja/või on lae keskosast kaunistatud maalitud rosetiga. Stilistiliselt jagunevad maalingud üldjoontes kaheks: geomeetrilise kujundusega trafarettmustritega ääristatud maalingud ning vaba käega tehtud figuraalsete lopsakate ornamentidega maalingud.

Geomeetrilisemad maalingud loovad ruumi rangema ja korrapärasema, ehk isegi meheliku meeleolu, seevastu lopsakad vaba käega maalitud ornamendid on rõhutatult romantilised ja naiselikumad.

Maalingute kujundikeel on klassitsistlikku laadi: kasutatud motiivid on meander, palmett ja anteemion, jooksev koer, hammasmuster, munavööt jne. Seina üleminekul laele on olnud profileeritud karniis (sellele osutab krohvi sirge lõpetatus seina- ja laekrohvil) nagu esimeselgi korrusel.

- **20. sajandi algus**: teine selgem viimistluskiht on juugendliku kujundikeelega trafarettmaalingud (tõenäoliselt 1900.–1915. aastad, mil mõis oli läinud Maydellidele), samast perioodist pärinevad ka peegelvõlvid seina üleminekul laele.

- **20. sajandi keskpaik ja II pool**: teise viimistluskihi peal on mitu kihti hilisemaid lubivärve, s.h rullmustrid seinte allosas. Kõige hilisem viimistlus on tumedam tihke õlivärv tõenäoliselt nõukogude perioodist.

Üldised konserveerimisettepanekud

Teise korruse ruumide olukord on suures osas avariiline ning vajab esmalt konstruktsioonide parandusi – eeskätt lagede osas. Väärtuslikumad varasemate kihtide maalingud on säilinud osaliselt, ent kujundusskeem on siiski suures osas jälgitav ja rekonstrueeritav. Värvikihid on enamikes ruumides pudedad ning vajavad kiiresti kinnitamist ja konserveerimist. Ruumide kõrge õhuniiskuse tõttu on maalingud hävimisohus ning nende säilimiseks tuleks kiiresti ette võtta avariitööd üldise olukorra parandamiseks.

Fotod 151 ja 152. II korruse esimese viimistluskihi iseloomulikud maalingulaadid. Vasakul - ruumi 19 viimistlus seina ülaosas kuulub lopsakamate ja romantilisemat laadi ornamentide hulka; paremal - ruumi 20 laeviimistlus kuulub selgema joonega ja geomeetrilist laadi ornamentide hulka.

RUUM 14

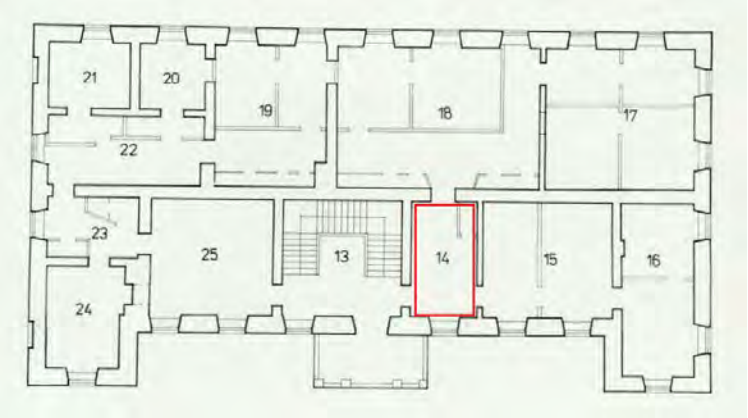

Lagi. Valge. 20. sajandi algusest pärit peegelvõlvidega krohvitud lagi.

Seinad. Seinu katab praegu 20. sajandi II poolest roheline õlivärvi kiht ning seinte ülaosa valge lubivärvi kiht, mis kattub laevärviga.

Põrand. Täiendavaid uuringuid põrandale ei teostatud.

Ruumi üldiseloomustus

Ruumi seinad on kaetud 20. sajandil rohelise värvikihiga. Lagi, seina karniisi osa ning peegelvõlv on värvitud valgeks. Ruumi loodenurgas asub arvatavasti hiljem ehitatud tualett, mille ukse ees on põrand ohtlikult lagunenud. Põrand on kaetud laia puitlaudisega.

Foto 153. Vaade ruumi lääneseinale.

Foto 154. Vaade ruumi idaseinale.

Seinad

Sondaaže ja avanguid tehti ruumi kõikidel seintel, kuid põhjalikumalt lõunaseinal. Tõenäoliselt on vanim säilinud (I kiht) viimistluskiht kantud roosa lubivärviga otse krohvile. Sama roosa värvikihi peale on maalitud ka punakasoranž maaling. Täpselt lae alla jääv ornamendiriba on väga fragmentaarne - õrnalt on näha mingisugust taimeornamentikat. Maalingust ülespoole jäävaid värvikihte katab hiljem lisatud peegelvõlvi krohvikiht, esimene viimistluskiht kulges sirgelt laeni, karniis on olnud alguses kõrgemal. Sellest maalingust pisut allapoole ukse kohale jääv teine ornamendiriba on samuti väga halvasti loetav. Arvatavasti järgmine viimistluskiht (II kiht) on õhuke valge lubivärvi kiht, millele järgneb (III kiht) helesinine lubivärvi kiht. Varasemaid viimistluskihte katavad nõukogudeaegsed kihistused- sinine ning sellele järgnev roheline värvikiht.

Foto 155. Lõunaukse kohale jäävad maalitud ornamendiread.

Lagi ja peegelvõlv

Ruumis on peegelvõlvidega lagi. Sondaaži tulemusena selgus, et lae peegelvõlv on hilisem, sest võlvi krohvikihi alt tuli välja varasem maaling. Võimalik, et peegelvõlvid ehitati 20. sajandi alguses, sest teiste ruumide viimistluskihid viitavad selle ajalist kokkukuuluvust peegelvõlviga. Laemaalingu esimene värvikiht on kantud otse krohvile roosaka lubivärviga. Antud maaling on pisut paremini loetav kui seinamaaling, kuid ikkagi fragmentaarne. Laemaalingut katab paar (üks või kaks) kihti heledat lubivärvikihti, mis on arvatavasti samaaegsed peegelvõlviga.

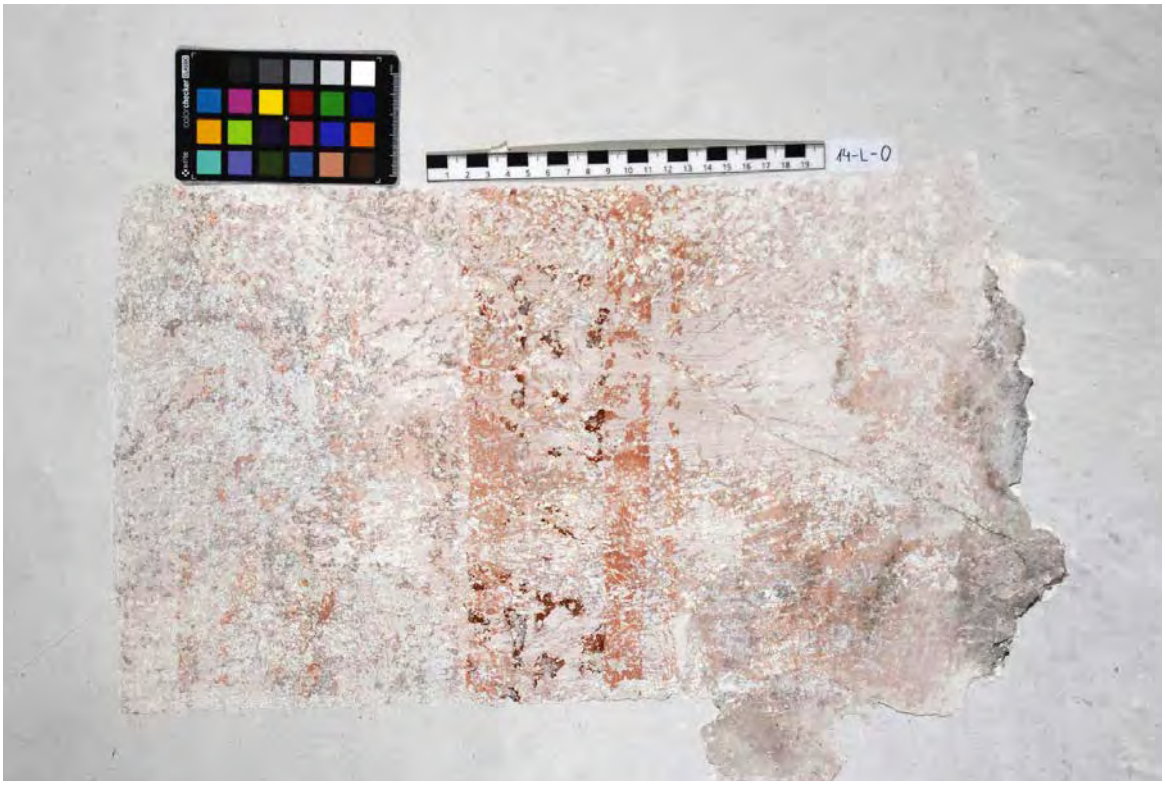

Foto 156. Laemaaling.

Restaureerimisettepanekud

Kuna ruumi viimistluskihid on säilinud osaliselt ning on terve ruumi ulatuses mitme hilisema viimistluskihi all, siis nende rekonstrukteerimine saab olema kaunis keerukas. Sellegipoolest võiks neid osaliselt välja puhastada ja eksponeerida.

- **Laemaaling**: kuigi roosakates ning punakates õrn ornamendiriba on säilinud väga heledates toonides ning fragmentaarselt, on rekonstruktsioon soovi korral siiski võimalik. Siiski tuleks seda teha koos maksimaalses ulatuses välja puhastatud originaaliga. Ornamendiriba rekonstrukteerimine lisaks väiksele vaheruumile mõisalikku suursugusust. Ülejäänud ruumikujundus peaks lähtuma selle mustri värvitoonidest.

RUUM 15

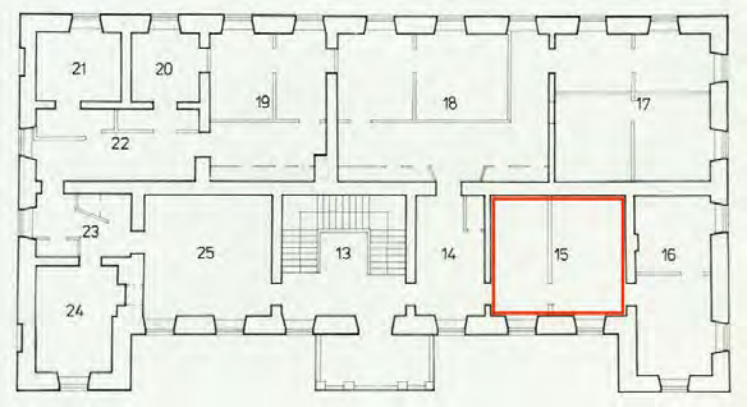

Foto 157. Ruumi 15 lõunasein. Seina ülaosas on näha esimest, maalinguga viimistluskihti.

Foto 158. Ruumi 15 põhjasein. Seina ülaosas on näha teist, trafarettmaalinguga viimistluskihti.

Ruumis võib üldjoontes eristada kolme perioodi viimistlusi:

I periood (varaseim)

Seinad: esimene viimistluskiht ruumi seintel on olnud beežil taustal pruunikate toonidega figuraalne maaling seina ülaosas. See kujutab väänlevaid taimevääte, mis painduvad ringiks, ringi keskel on tütarlapse (?) nägu. Teostus on peen ja oskuslik. Maaling asub seina ülaosas, on ülevalt kaetud hilisema peegelvõlvi krohviga, mistõttu ei ole seinaviimistluse ülemine osa säilinud. Maaling on säilinud fragmentidena, ornament on aimatav, ent tõenäoliselt siiski mitte rekonstrueeritav.

Suurem sondaaž avati ruumi lõunaseinal, kontrollsondaažid tehti ka teistel seintel.

Lagi: ruumi lage raamistavad äärtest klassitsistliku ornamendiga trafaretiga tehtud ehisvöödid, mis moodustavad lae kujundusskeemi: ääres laiem mustririba, keskel hapram lootosõie motiiviga vööt. Värvidest on kasutatud taustana helebeeži,

ornamendil pruunikaid ning punakaid toone. Seina üleminek laele on selle viimistluskihi ajal tõenäoliselt olnud astmelise karniisiga (nagu ruumis 20, 21, 22, 24, 25 ja hoone esimesel korrusel).

Viimistluskiht pärineb ilmselt 19. sajandi algusest.

Foto 158. Ruumi 15 seina varaseima kihi viimistlus lõunaseina ülaosas. (Foto: Peeter Säre)

Foto 160. Ruumi 15 varaseim viimistluskiht. Väänleva taime motiivi keskel on tütarlapse (?) nägu.

Fotod 161 ja 162. Ruumi 15 seina varaseima kihi viimistlus seina ülaosas. Detail.

II periood

Seinad: seina ülaosas on sinistes toonides juugendlik geomeetrilise ornamendiga trafarettmuster. Helesinisel taustal on tumedama sinisega ornament. Seina alumine osa on värvitud helesiniseks.

Lagi: tõenäoliselt on selle viimistlusega samal ajal ehitatud ruumi (ja kogu korrusele) peegelvõlvlagi. Lae värv on olnud valge.

II perioodi viimistluskiht pärineb ilmselt 20. sajandi algusest.

Foto 163. Ruumi 15 lae viimistluskihid. Pruunikate-punaste toonidega kiht on varaseim viimistluskiht.

Foto 164. Ruumi 15 lae varaseim viimistluskiht.

Foto . Ruumi 15 trafarettmaaling põhjaseina ülaosas. (Foto: Peeter Säre)

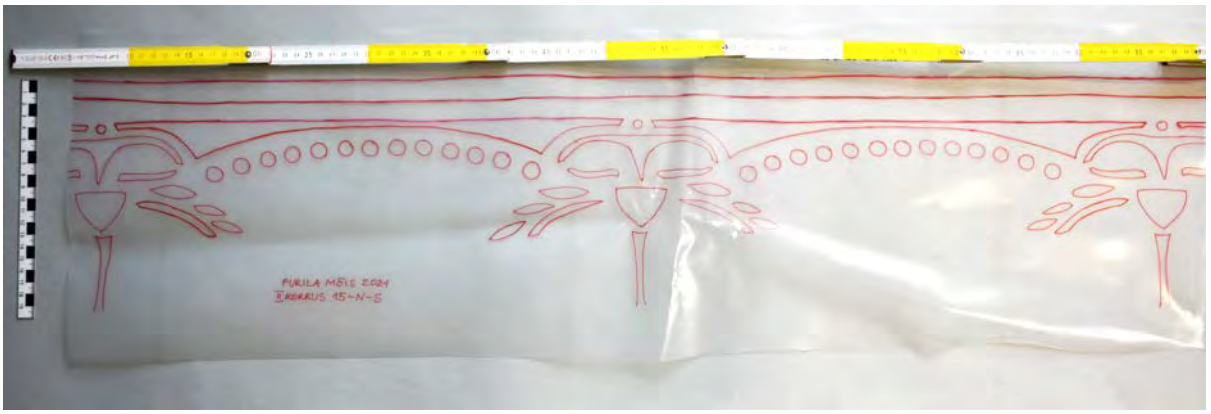

Foto 165. Ruumi 15 trafarettmaalingu kontaktkoopia.

III periood

Seinad: seintel on mitu kihti erinevaid lubivärve ja tapeet. Seina allosas on ühel kihil värvitud kaltsumuster.

Lagi: on olnud kaetud helehalli või valge lubivärviga.

Viimistlused pärinevad 20. sajandi keskpaigast ja hilisemast ajast.

Konserveerimis- ja restaureerimisettepanekud

Seinad: varaseima kihi seinamaalingu kõrge kunstiline tase teeb sellest omanäolise ja ainulaadse viimistluskihi, mis tuleks kindlasti eksponeerida. Viimistluskiht on säilinud fragmentaarsena, vajab kiiresti kinnitamist ja konserveerimist.

Lagi: kogu lae seisund on avariiline ja vajab kiiresti parandamist.

RUUM 16

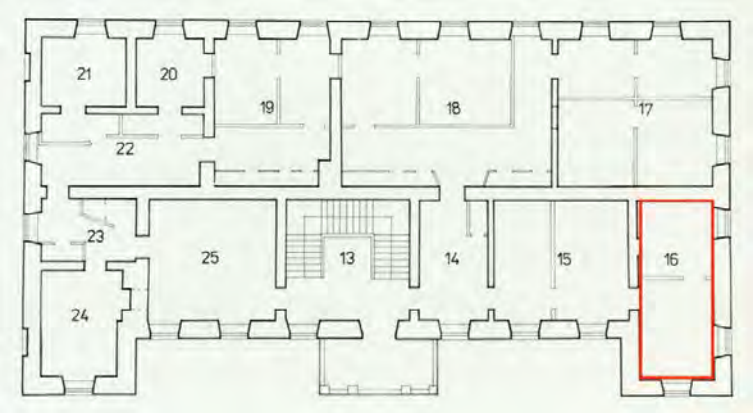

Ruumis puudub teistes ruumides esinev varaseim, maalingutega (friisil ja lael) viimistluskiht. Viimistlused algavad 20. sajandi alguse kihiga.

I periood

Seinad: seina ülaosas on kaks sinist triipu, allpool on sein hall, ülaltpoolt helehall.

Lagi: selle viimistluskihi ajal on ehitatud seinte üleminekul lagedele peegelvõlvid. Lagi on olnud helehalli värvi.

Foto 166. Ruumi 16 varaseim viimistluskiht seina ülaosas.

II periood

Seinad: seintel on mitu kihti erinevaid lubivärve, s.h rullmuster, kus helehallile taustale on tehtud sinisega muster. Esineb ka tapeedifragmente.

Lagi: on olnud helehall või valge.

Viimistlused pärinevad 20. sajandi keskpaigast ja hilisemast ajast.

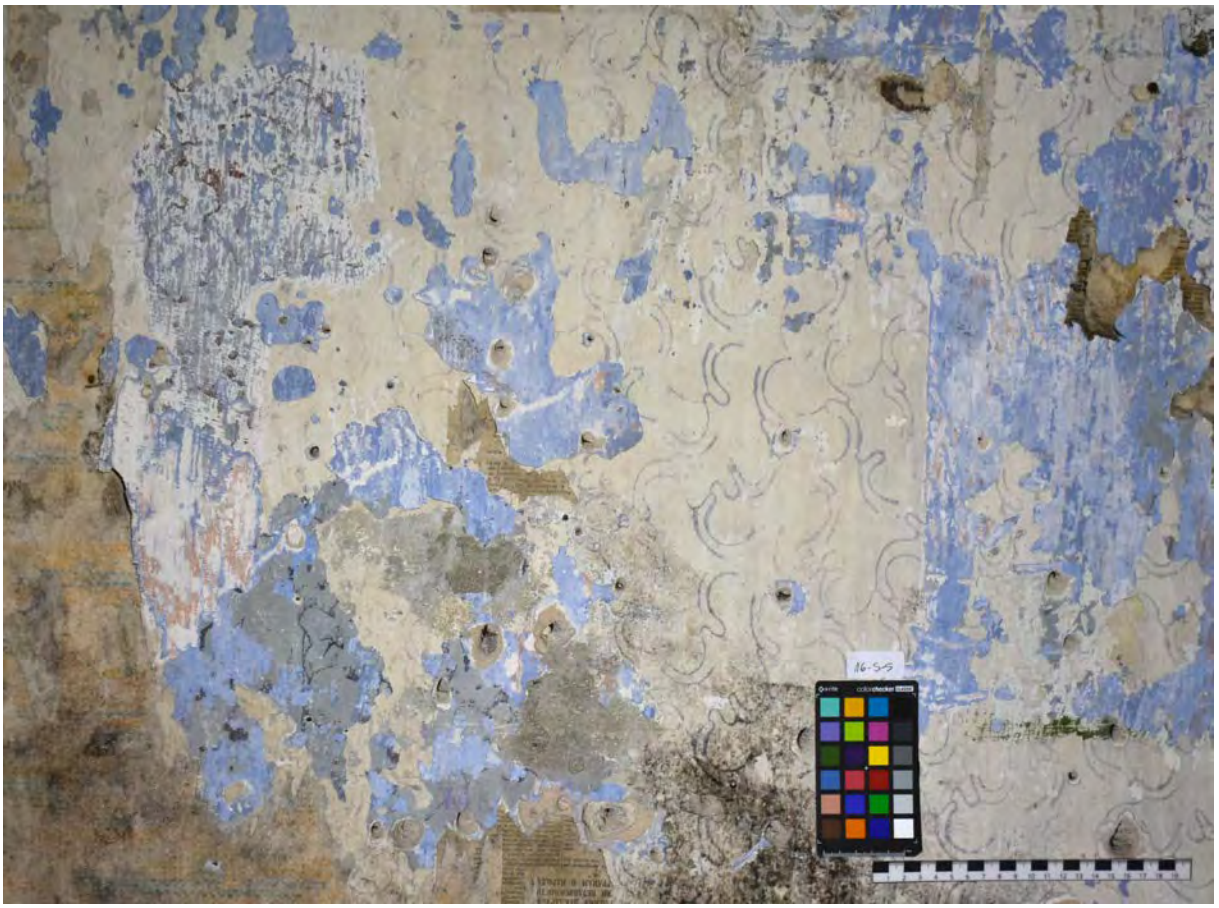

Foto 167. Ruumi 16 rullmuster seinal.

Foto 168. Ruumi 16 lõunasein. Vasakul all on näha rullmustrit.

Konserveerimis- ja restaureerimisettepanekud

Ruumi seisukord on suure niiskuse tõttu halb, värvikihid pudedad ja kooruvad, mistõttu on isegi sondaažide eksponeerimine keeruline.

Ruumi kujundamisel on soovitatav lähtuda hoone (teiste ruumide) üldisest sisekujundusest.

RUUM 17

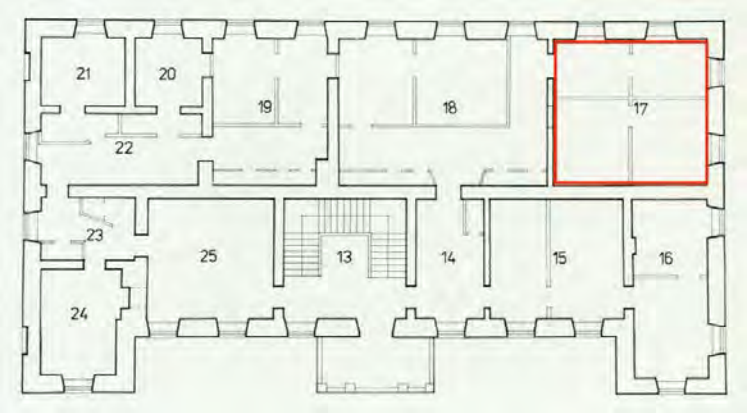

Foto 169. Ruumi 17 lõunasein. Fotol on näha sondaažide (1. kiht) asukohad ja maalitud rosett laes.

Ruumis võib üldjoontes eristada kolme perioodi viimistlusi:

I periood (varaseim)

Seinad: esimesel viimistluskihil on seina ülaosas olnud sinisel ribal maaling (pole säilinud), selle all helehallil taustal ülalt sakiline hammasvöö, selle all kollane joon ja laiem helekollane riba. Altpoolt on sein olnud heleroheline.

Suurem sondaaž avati ruumi lõuna- ja idaseinal, kontrollsondaažid tehti ka teistel seintel.

Lagi: lae keskosas on säilinud suur maalitud rosett: keskel õie motiiv, selle ümber sinises taevas valged pilved. Rosetti ääristab maalitud munavööt.

Seina üleminek laele on selle viimistluskihi ajal tõenäoliselt olnud astmelise karniisiga nagu ruumides 20, 21, 22, 24, 25) ja hoone esimesel korrusel.

Viimistluskiht pärineb tõenäoliselt 19. sajandi algusest.

Foto 170. Ruumi 17 seina varaseima kihi viimistlus seina ülaosas.

Foto 171. Ruumi 17 seina varaseima kihi viimistluse maalitud rosett laes (foto: Peeter Säre).

Foto 172. Ruumi 17 seina varaseima kihi viimistluse maalitud laeroseti keskel olev õiemotiiv (foto: Peeter Säre).

II periood

Seinad: seina ülaosas jookseb helesinisel taustal sinine geomeetrilise joonega trafarettmuster, mida ääristab nii ülevalt kui alt sinine triip. Sein on altpoolt olnud helesinine.

Lagi: tõenäoliselt on selle viimistlusega samal ajal ehitatud ruumi (ja kogu korrusele) peegelvõlvlagi. Lae värv on olnud valge või helehall.

II perioodi viimistluskiht pärineb ilmselt 20. sajandi algusest.

Foto 173. Ruumi 17 seina II perioodi trafarettmaaling seina ülaosas.

III periood

Seinad: seintel on mitu kihti erinevaid lubi- ja õlivärve, s.h rullmuster, kus helekollasele taustale on tehtud pruuni värviga muster. Muster on sarnane ruumi 16 omaga.

Lagi on olnud helehall või valge. Viimistlused pärinevad 20. sajandi keskpaigast ja hilisemast ajast.

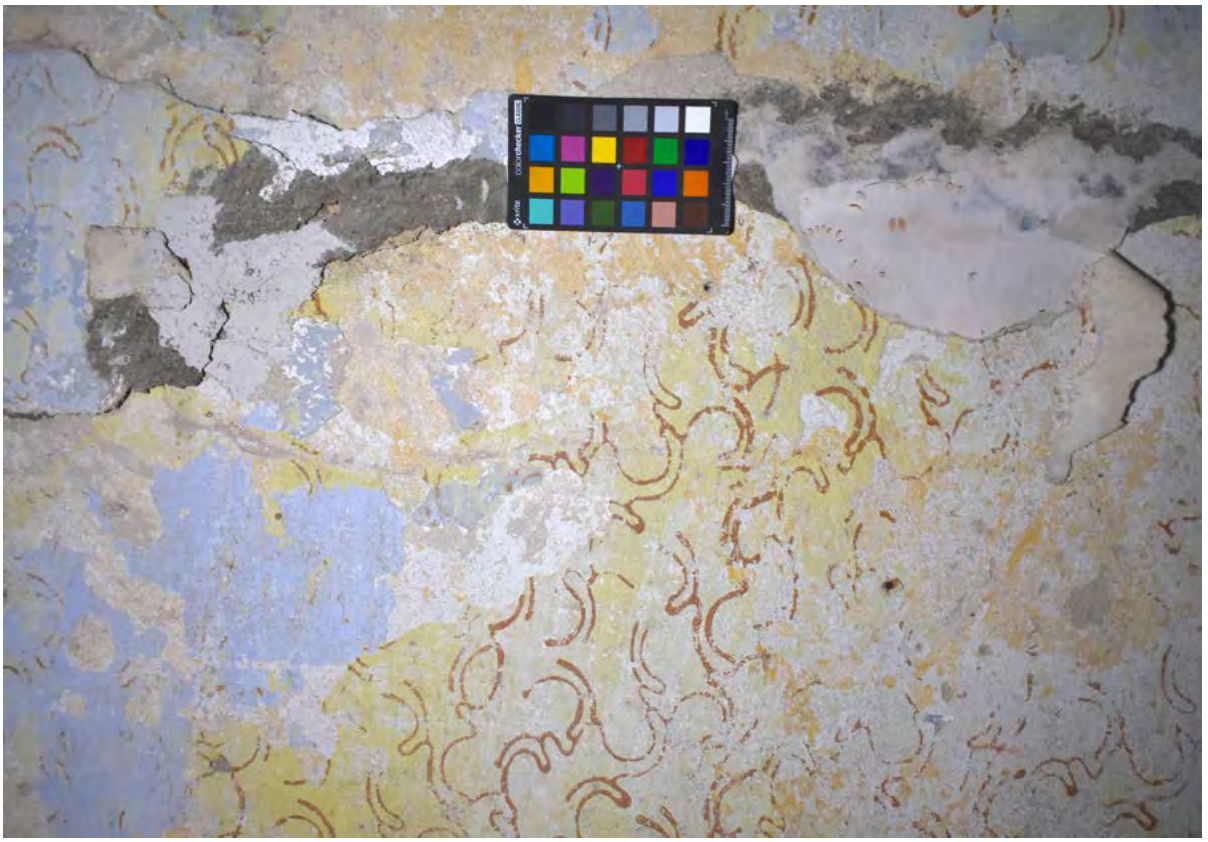

Foto 174. Ruumi 17 seinal olev rullmuster.

Konserveerimis- ja restaureerimisettepanekud

Seinad: kuna seina ülaosas olev maalinguriba ei ole rekonstrueeritav, tuleb säilitada ja konserveerida maalingukihi sondaažid. Üldisel ruumikujundusel on soovitatav lähtuda kokkusobivusest ajalooliste viimistlustega.

Lagi: maalitud rosett tuleb välja puhastada, konserveerida ja eksponeerida.

RUUM 18. II korruse saal

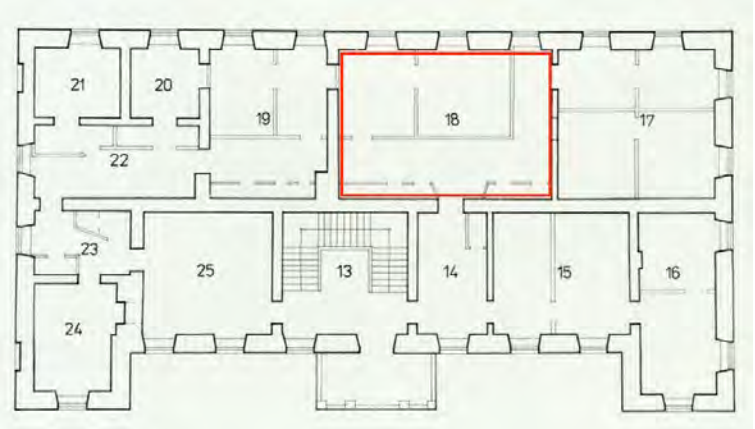

Foto 175. Ruumi 18 idasein. Fotol on näha sondaažide (1. kiht) asukohad ja lae avariiline seisund.

Ruumis võib üldjoontes eristada kolme perioodi viimistlusi:

I periood (varaseim)

Seinad: esimesel viimistluskihil on seina ülaosas olnud tumehallil ribal värviliste lilledega maaling, mida ääristab alt munavööt. Sellest allapoole jääb heleroheline seinapind, kaunistatud friisi piirab altpoolt jooksva koera ornament. Seinapind allpool kaunistatud friisi on olnud heleroheline.

Suurem sondaaž avati ruumi idaseinal, kontrollsondaažid tehti ka teistel seintel.

Lagi: lae ääres jookseb põimitud lehemotiiviga ornament. Lae üldtoon on helehall, ornament helepruun. Seina üleminek laele on selle viimistluskihi ajal tõenäoliselt olnud astmelise karniisiga (nagu ruumis 20, 21, 22, 24, 25 ja hoone esimesel korrusel on säilinud), sellele viitab maalinguga kihi sirge lõpetatus. Lae täielik viimistlus ei ole selle halva säilivuse ja avariilise seisukorra tõttu teada.

Viimistluskiht pärineb tõenäoliselt 19. sajandi algusest.

Foto 176. Ruumi 18 seina varaseima kihi viimistlus seina ülaosas. (Foto: P. Säre)

Foto 177. Ruumi 18 lae varaseima viimistluskihi ornament.

II periood

Seinad: seina ülaosas on helekollasel taustal pruun trafarettornament. Värvitud seinaosa piirab ülevalt pruuni värvi joon.

Lagi: lagi on olnud valget värvi. Tõenäoliselt selle viimistluse ajal ehitati ruumi peegelvõlvid.

II perioodi viimistluskiht pärineb ilmselt 20. sajandi algusest.

Foto 178. Ruumi 18 seinal olev trafarettmuster (II periood). Munavööt trafareti üleval kuulub varasema viimistluskihi juurde.

III periood

Seinad: seintel on mitu kihti erinevaid lubi- ja õlivärve.

Lagi on olnud helehall või valge.

Viimistlused pärinevad 20. sajandi keskpaigast ja hilisemast ajast.

Konserveerimis- ja restaureerimisettepanekud

Seinad: teha veel ruumi teistel seintel esimese viimistluskihi sondaaže, et selgitada välja, millises ulatuses oleks varaseim õite ornamendiga maalinguriba eksponeeritav / rekonstrueeritav. Sondaažid tuleb säilitada ja konserveerida.

Lagi: sondaažid tuleb säilitada ja konserveerida, lae viimistlusel lähtuda esimese viimistluskihi kujundusest. Ruumi lae seisund on avariiline ja vajab kiiresti parandamist.

RUUM 19

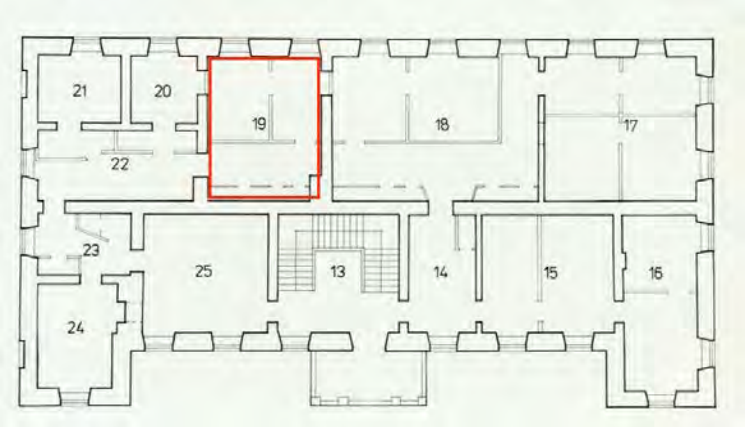

Ruumis võib üldjoontes eristada kolme perioodi viimistlusi:

I periood (varaseim)

Seinad: esimesel viimistluskihil on seina ülaosas beežikal taustal helepruuniga lopsakas figuraalne vaasiga ornament. Sein altpool friisi on tõenäoliselt olnud monokroonselt beež.

Suurem sondaaž avati ruumi põhjaseinal, kontrollsondaažid tehti ka teistel seintel.

Lagi: heleda taustaga lage raamib äärtest punakaspruun laiem joon, sellest sissepoole jääb ornamendiriba palmettide ja anteemionitega. Ornamendiribast lae keskosa poole jäävad kaartena jaotatud kaunistatud alad, ent fragmentaarse säilivuse tõttu ei ole see kujundusskeem rekonstrueeritav.

Seina üleminek laele on selle viimistluskihi ajal olnud ilmselt astmelise karniisiga (nagu ruumis 20, 21, 22, 24, 25 ja hoone esimesel korrusel on säilinud).

Viimistluskiht pärineb tõenäoliselt 19. sajandi algusest.

Foto 179. Ruumi 1 seina varaseima kihi viimistlus seina ülaosas.

Foto 180. Ruumi 19 lae varaseima kihi viimistlus ruumi loodenurgas.

Foto 181. Ruumi 19 lae varaseima viimistluskihi fragmentaarselt säilinud ornament: kaarteks jaotatud laepind ja mustririba selle ääres.

II periood

Seinad: varaseima viimistluskihi kaunistatud friisi peal on olnud ilmselt veel üks maalinguga kiht – sellele osutavad järgmises viimistluskihis esinevad pigmendilaigud. Ent kuna värvikiht oli äärmiselt pude, ei olnud selle kihi ornament välja loetav.

Lagi: lagi on olnud valget värvi. Tõenäoliselt selle viimistluse ajal ehitati ruumi peegelvõlvid.

III periood

Seinad: seintel on mitu kihti erinevaid lubi- ja õlivärve ning tapeeti.

Lagi on olnud valge.

Viimistlused pärinevad 20. sajandi keskpaigast ja hilisemast ajast.

Konserveerimis- ja restaureerimisettepanekud

Seinad: avada suuremas mahus esimese kihi maalingut, et soovi korral teostada selle põhjal rekonstruktsioon. Sondaažid tuleb säilitada. Ruumi kujundamisel lähtuda esimesest viimistluskihist.

Lagi: sondaažid tuleb säilitada. Kaaluda tasub osa ornamendiribade rekonstrueerimist. Lae seisund on avariiline ja vajab kiiresti parandamist.

Foto 182. Ruumi 19 põhjasein. Fotol on näha sondaažide (1. kiht) asukohad.

RUUM 20

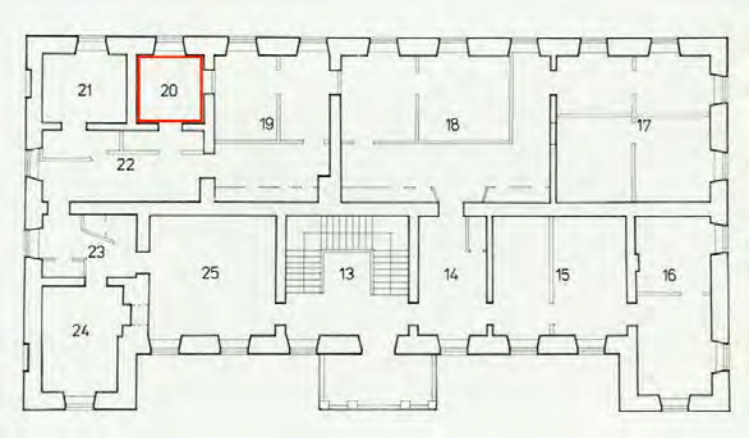

Ruumis võib üldjoontes eristada kahe perioodi viimistlusi:

I periood (varaseim)

Seinad: esimene viimistluskiht ruumi seintel on friisil olev beeži taustaga kollane trafarettmuster palmeti ja anteemioni motiiviga. Maalingukiht on halvasti säilinud, ornament vaevu jälgitav.

Suurem sondaaž avati ruumi lõunaseinal, kontrollsondaaž tehti ka teistel seintel.

Lagi: ruumi lage raamistab äärest klassitsistlik meanderornament. Seina üleminek laele on säilinud algsel kujul – astmelise (profileeritud) karniisiga.

Viimistluskiht pärineb ilmselt 19. Sajandi algusest.

Foto 183. Ruumi 20 seina varaseima kihi viimistlus lõunaseina ülaosas.

Foto 184. Ruumi 20 lae varaseima kihi viimistlus: meanderornament.

II periood

Seinad: teiste ruumidega sarnane 20. sajandi alguse viimistluskiht, mis oleks seostatav peegelvõlvi ehitamisega, aga mis siin ruumis puudub. Esimest viimistluskihti katab mitu kihti (lubi)värve, mis paigutuvad ajaliselt vahemikku kuni 20. saj keskpaik.

Lagi: esimest viimistluskihti katab mitu kihti (lubi)värve.

II perioodi viimistluskiht pärineb ilmselt 20. sajandist.

Konserveerimis- ja restaureerimisettepanekud

Seinad: sondaažiga selgus, et seintel olev maaling on halvasti säilinud, kuid siiski tuleks seda sondaažina eksponeerida. Ruumi viimistlemisel lähtuda lae viimistlusest.

Lagi: avada ja eksponeerida maksimaalses ulatuses laes olev meanderornament, ülejäänud lae viimistlemisel lähtuda esimesest (varaseimast) viimistluskihist.

Fotod 185. Ruumi 20 seina varaseima kihi viimistlus seina ülaosas. Vaade lõunaseinale.

RUUM 21

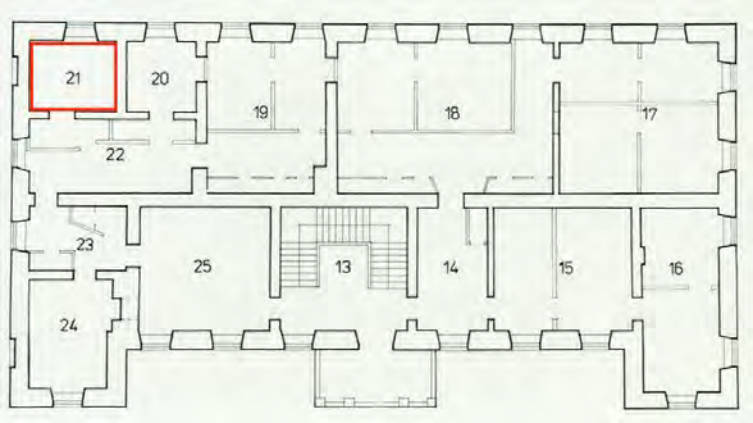

Erinevalt teistest ruumidest puuduvad ruumis 21 maalingud. Sondaaže teostati ruumi kõikidel seintel ja lael. Seinu ja lage katavad mitu värvikihti ja fragmendid tapeedist ning ajalehtedest. Laekarniis on säilinud algsel kujul.

Konserveerimis- ja restaureerimisettepanekud

Ruumi kujundamisel on soovitatav lähtuda hoone (teiste ruumide) üldisest sisekujundusest.

Foto 186. Ruumi 21 kagunurk.

Foto 187. Ruumi 21 läänesein.

RUUM 22

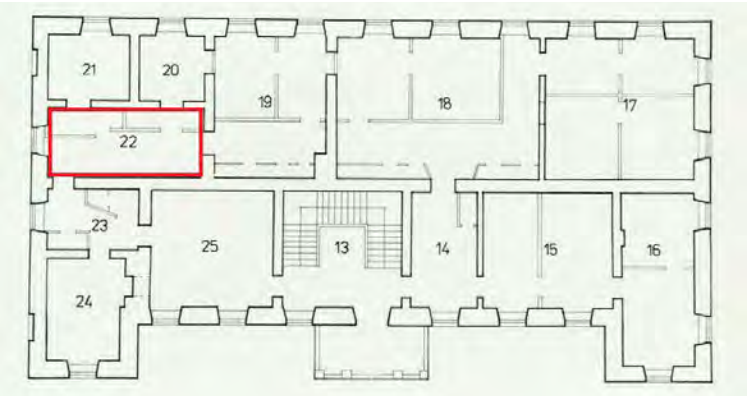

Lagi. Lagi on värvitud mõne heleda värvikihiga - hiliseim kiht on valget värvi. Viimistluskihid on mõnes kohas päris pudenevad, paljastades eelnevad viimistluskihid. Lae all on säilinud ka karniis. Laes on näha veel nõukogude ajal ehitatud vaheseinte jälgi, mis annavad aimdust kunagistest juurdeehitistest.

Seinad. Osati katab seinu praegu 20. sajandi II poolest roheline õlivärvi kiht ning seinte ülaosa terve toa ulatuses valge lubivärvi kiht, mis kattub laevärviga. Samuti on ruumi osad seinad väga kirjud - kindel viimistluskiht puudub, fragmentaalsed kihid erinevatest viimistlusetappidest.

Põrand. Uuringuid põrandale ei teostatud.

Ruumi üldiseloomustus

Ruum nr 22 ainuke aken asub lõunaseinas, millest täpselt kõrval lääneseinas asub uks kõrvalruumi. Idaseinas asub kaks ust kõrvaldubadesse ning lõunapoolsest uksest paremale jääb hiljem juurde lammutatud uksekõrgune ava. Põhjaseinas on veel üks uks kõrvalruumi ning ruumi loodenurgas asub küttekolle. Ülemine seinaosa on terve toa ulatuses värvitud valgeks. Seinte viimistluse seisukohalt on tuba justkui jagatud pooleks - ida- ja põhjaseinas on selgelt näha kõige hilisemat viimistluskihti

(roheline õlivärv), kuid pisut üle poole lõunaseinast ning terve läänesein on säilinud raskesti loetavate fragmentaarsete viimistluskihtidega.

Foto 188. Ruumi vaade lõunaseinale.

Foto 189. Ruumi vaade lääneseinale.

Foto 190. Ruumi vaade põhjaseinale.

Lagi

Ruum nr 22 lae esimene õrn beešikas lubivärvikiht on kantud otse krohvile. Esimese viimistluskihi peale on kantud helepruuni värviga taimornamendiga trafarettmuster. Järgmised viimistluskihid on värvitud umbes kolme erineva heleda värvikihiga. Lae all on säilinud ka karniis. Ruumi ehitusliku poole pealt on laes näha nõukogude ajal ehitatud vaheseinte jälgi, mis annavad ettekujutuse kunagisest korteriaegsest koridorist ja lisaruumist.

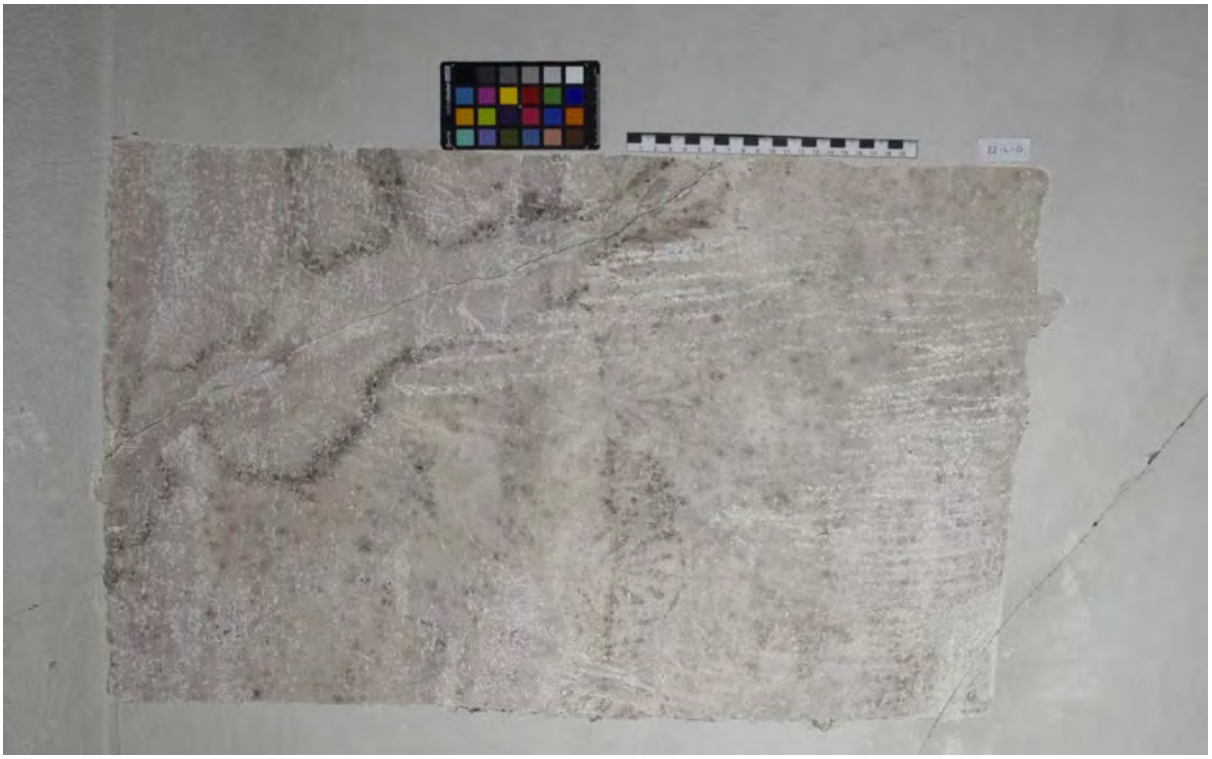

Foto 191. Lae viimistluskihtide sondaaž.

Seinad

Idaseinal teostatud sondaaži tulemusel leiti esimese viimistluskihi pealt punakasoranži maalingu. Otse krohvile värvitud valge lubivärvi kihi pealt joonistub fragmentaarselt välja kaarjas või ringikujuline taimornament. Maaling jätkub ka

sellest pisut allapoole, kus on näha üksikuid taimekujutisi. Maalingut katab mitu hilisemat viimistluskihti: hallikaspruun kiht, roosa kiht, mille peal on mõnes kohas näha kollase värvi fragmente, peale neid on veel helehall ning hiliseim valge lubivärvi kiht.

Sarnaselt laele on ka seintel näha nõukogudeaegset juurdeehituse jälgi, mis toob nähtavale seinte alumise osa esimese viimistluskihi. Kui algselt oli seina ülemine osa kaetud valge värvi ja maalingutega, siis praegust rohelist värvi asendas sinine lubivärvi kiht.

Foto 192. Seina viimistluskihtide sondaaž.

Foto 193. Sondaaži paremas alumises nurgas on näha algset sinist värvi.

Foto 194. Lähivaade lõunaseina akna all olevast vaheseina jäljest, kus on näha algse sinise värvi jälgi (foto keskosas).

Restaureerimisettepanekud

Kuna ruumi olulisemad viimistluskihid (maalingud) on säilinud väga fragmentaarselt, siis ei ole võimalik saada piisavat informatsiooni terviklikust viimistluspildist. Seetõttu võiks maalingud eksponeerida üksikute sondaažidena.

RUUM 23

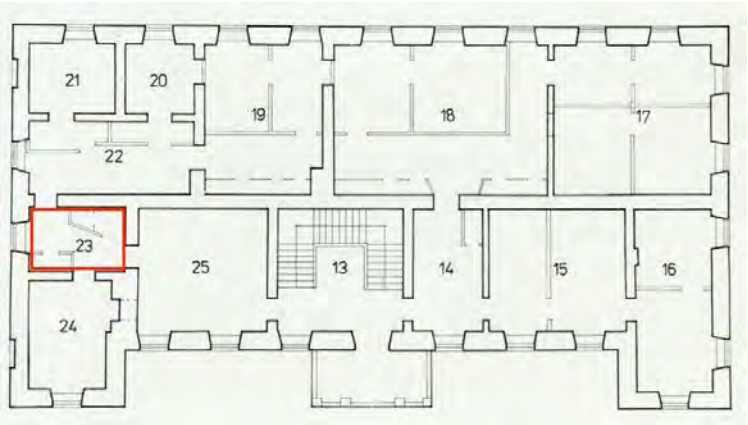

Tegemist on väga kitsa ja pimeda ruumiga, kus maalingute olemasolu oli uurijatele üllatuseks – näib, et tegemist on olnud mõisahoone mõne majandusruumiga.

Ruumis võib üldjoontes eristada kahe perioodi viimistlusi:

I periood (varaseim)

Seinad: esimene viimistluskiht ruumi seintel on beeži taustaga lopsakas musta värvi trafarettmuster seina ülaosas, friisi ääristavad ülevalt punane ja hall joon. Halva säilivuse tõttu ei ole maalingu muster tervikuna välja loetav.

Suurem sondaaž avati ruumi lõunaseinal, kontrollsondaažid tehti ka teistel seintel.

Lagi: säilinud on algne profiiliga karniis.

Viimistluskiht pärineb tõenäoliselt 19. sajandist.

Foto 195. Ruumi 23 seina varaseima kihi viimistlus lõunaseina ülaosas.

II periood

Seinad: mitu kihti (lubi)värve.

Lagi: esimest viimistluskihti katab mitu kihti (lubi)värve.

II perioodi viimistluskiht pärineb ilmselt 20. sajandist.

Konserveerimis- ja restaureerimisettepanekud

Seinad: sondaažiga selgus, et seintel olev maaling on halvasti säilinud. Sondaažid tuleb konserveerida ja eksponeerida. Teostada lisasondaaže hilisemate vaheseinte juurest.

Lagi: teostada lisasondaaže hilisemate vaheseinte juurest, et selgitada välja võimalik lae kujundusskeem.

Foto 196. Vaade ruumi 23 lõunaseinale. Tegemist on väga kitsa ja väikese ruumiga, mis hiljem veel vaheseintega väiksemateks ruumideks jagatud.

RUUM 24

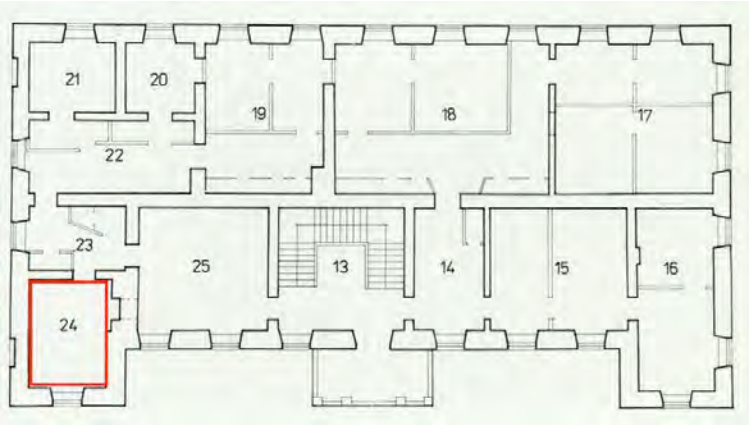

Ruumis võib üldjoontes eristada nelja perioodi viimistlusi:

I periood (varaseim)

Seinad: esimesel viimistluskihil on seina ülaosas sinisel taustal hele- ja tumehalliga muster, mis on väljaloetamatu. Viimistluskiht on säilinud fragmentaarselt, seina alumise osa viimistlus ei ole teada. Ruumi põhjaseinas on ülevalt ümar nišš, mis on tõenäoliselt olnud dekoreeritud (võimalik, et seal asus mõni skulptuur vms). Nišš on millalgi 20. sajandil seinakapiks ümber ehitatud ja tsementkrohviga seestpoolt üle krohvitud, mistõttu pole algne viimistlus enam jälgitav.

Suurem sondaaž avati ruumi põhjaseinal, kontrollsondaažid tehti ka teistel seintel.

Foto 197. Ruumi 24 põhjasein. Fotol on näha sondaažide (1. kiht) asukoht. Parempoolse ukse taga asub ümarkaarne seinanišš.

Lagi: heleda taustaga lage raamib äärest punakates toonides joon, millest sissepoole jääb trafarettmustri riba. Ruumi nurkadest on jooned nürinurkadeks lõigatud, moodustades nii lael oktagoni kujutise. Fragmentaarse säilivuse tõttu ei ole kogu lae kujundusskeem loetav.

Säilinud on algne karniisiga seina üleminek laele.

Viimistluskiht pärineb tõenäoliselt 19. sajandi algusest.

Foto 198. Ruumi 24 seina varaseima kihi viimistlus põhjaseina ülaosas.

Foto 199. Ruumi 24 lae varaseima viimistluskihi fragmentaarselt säilinud viimistlus.

I-2 periood

Seinad: varaseima viimistluskihi peal on friisil olnud veel kaks maalinguga kihti. Neist esimene (kokkuvõttes 2. viimistluskiht) on klassitsistliku ornamendiga roosal taustal

trafarettmustririba, milles vahelduvad palmett ja anteemion. Maalinguriba ääristab ülevalt hall triip. Kiht on äärmiselt pude ja halvasti säilinud, kuid ornament on aimatav.

Märkus: ruumi 24 järjestikku paiknevad maalingud sarnanevad kõik teistes ruumides olevatele maalingutele, kuid üheski teises ruumis ei asu kaks esimest kihti järjestikku üksteise peal, vaid on sondaažide põhjal esimese kihi maalingud. Võimalik, et teistes ruumides on üks või teine kiht hävinenud ning ainsana ruumis 24 korraga säilinud või siis on maalingukihid suhteliselt lühikese ajavahemikuga maalitud ning siin ruumis jõuti ainsana kaks kihti korraga teha, teistes ruumides üks või teine kiht.

Lagi: kuna teine maalingukiht on väga halvasti säilinud, ei ole teada, milline oli sama perioodi lae viimistlus. Esimest, maalinguga laeskeemi katab esimese kihina hall värv – võimalik, et see kuulub antud perioodi viimistluse juurde või siis jäeti nähtavale eelmise viimistluskihi oktagonikujuline laeskeem.

Viimistluskiht pärineb tõenäoliselt 19. sajandist.

II periood

Seinad: kolmas maalingukiht seina ülaosas on väiksem trafarettmuster, mis sarnaneb mõõtudelt ja stilistiliselt teistele väiksemõõtmelistele trafarettmustritele hoone 2. korrusel (nt ruumis 18 II perioodi maalingud). Oranžil taustal on tumepunasega õiemotiivid. Maaling on säilinud väikeste fragmentidena, ornamendi tervik ei ole halva säilivuse tõttu välja loetav.

Lagi on olnud valge.

Viimistlused pärinevad tõenäoliselt 20. sajandi algusest.

III periood

Seinad: seintel on mitu kihti erinevaid lubi- ja õlivärve ning tapeeti.

Lagi on olnud valge.

Viimistlused pärinevad 20. sajandi keskpaigast ja hilisemast ajast.

Konserveerimis- ja restaureerimisettepanekud

Seinad: Sondaažid tuleb säilitada. Ruumi kujundamisel lähtuda ajaloolistest viimistluskihtidest või kõrvalruumide viimistlusest (milliseid kihte on neis eksponeeritud ja kasutatud).

Lagi: sondaažid tuleb säilitada. Ruumi kujundamisel lähtuda esimesest viimistluskihist.

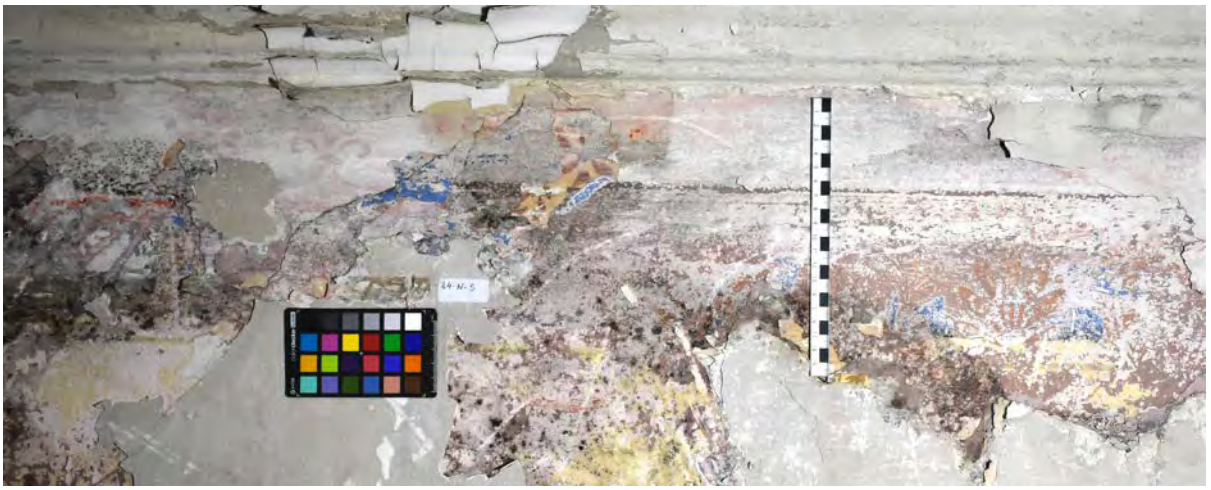

Foto 200. Ruumi 24 erinevad viimistluskihid seina ülaosas: sinised laigud on varaseimast viimistluskihist, roosal taustal palmeti motiiv teisest kihist, ülevapool joont väike fragment kolmandast maalingukihist.

RUUM 25

Ruumis võib üldjoontes eristada kolme perioodi viimistlusi:

I periood (varaseim)

Seinad: esimesel viimistluskihil on seina ülaosas laiem hall riba, millel on ilmselt olnud helehalli ja musta värviga mingi ornament, kuid see ei ole säilinud. Riba all jookseb peenike helepruun joon, sein altpoolt on beež.

Lagi: pigmendilaikude järgi on näha, et lael on olnud maalingud: erinevat värvi ribad ja jooned lae äärtes ning maalitud rosett keskel, kuid lae halva seisukorra tõttu ei ole tervikviimistlus välja loetav.

Seina üleminekul laele on säilinud algne karniis.

Viimistluskiht pärineb tõenäoliselt 19. sajandist.

Foto 201. Ruumi 25 seina varaseima kihi viimistlus seina ülaosas.

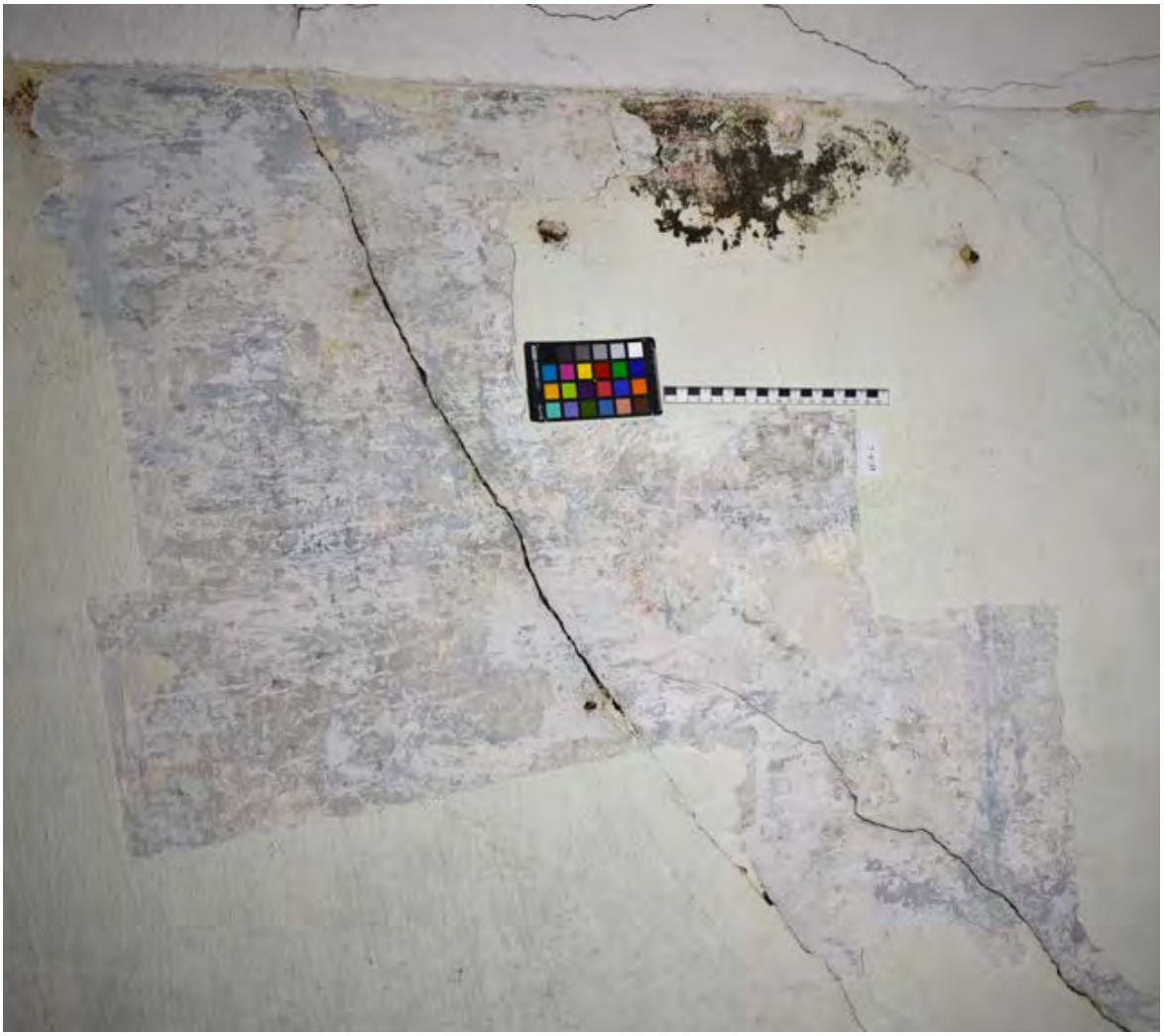

Foto 202. Ruumi 25 lae varaseima viimistluskihi fragmentaarselt säilinud skeem.

II periood

Seinad: seina ülaosas on olnud hall riba, altpoolt on sein olnud triibutatud vertikaalsete hallide ja tumekollaste triipudega.

Lagi: karniis ja lagi on olnud helehallid.

Viimistluskiht pärineb tõenäoliselt 20. sajandi algusest.

Foto 203. Ruumi 25 lõunaseina triibuline viimistluskiht (II periood).

III periood

Seinad: seintel on mitu kihti erinevaid lubi- ja õlivärve ning tapeeti.

Lagi on olnud valge.

Viimistlused pärinevad 20. sajandi keskpaigast ja hilisemast ajast.

Konserveerimis- ja restaureerimisettepanekud

Seinad: kuna II perioodi viimistlus on kõige paremini näha, on soovituslik jätta mõnel seinal sondaažiaken vana viimistlusega ning ülejäänud seintel soovi korral triibuline viimistlus rekonstrueerida.

Lagi: lähtuda II perioodi viimistluskihist.

Uuringute kokkuvõte

Eesti Kunstiakadeemia üliõpilastega viidi 2021. aasta augustis läbi Purila mõisa peahoones siseviimistlusuuringud. Selgus, et hästi on säilinud nii hoone mõisaaegne ruumijaotus kui paljud interjöörielemendid (peatrepp, siseuksed ja uksepiirded, sisemised aknaluugid jne). Kuigi fragmentselt, oli siiski hästi loetavad ka enamike ruumide ajaloolised viimistluskihid. Purilas avanesid **Eesti mõisaarhitektuuri kontekstis harukordselt rikkalikult maalitud interjöörid**. Juba 1980. aastatel tuntuks saanud linna- ja maastikuvaadet kujutav Purila seinamaal ei seisa üksinda - taolisi kõrgetasemelisi maalinguid on hoones veelgi. **Silmapaistev on just interjöörimaalingute kogu hoonet haarav tervikkomposistsioon, mis on siiani hästi jälgitav.**

Foto 204. Tagafassaadi vaade uuringute ajal (aug. 2021). Foto: P. Säre.

Uuringute põhjal joonistub välja kaks selgelt eristuvat viimistlusetappi, mida lahutab üksteisest sadakond aastat ja mida võib hoone omanike järgi nimetada tinglikult Helffreichide ja Maydellide kihtideks.

I (ehitusaegne) viimistlusetapp (ca 1800–1810): Selgelt joonistus välja esimene ehitusaegne viimistluskiht. Kõige esinduslikum on olnud anfilaaditelg hoone tagaküljel (ruumid 4 kuni 7). Purilale on iseloomulik oskuslike viimistlusvõtete kaudu loodud ruumikujunduslik vaheldusrikkus. Saalis (ruum 4) olid seinad kaetud suuremõõtmeliste maalinguväljedega, mis jättis ruumis olijale mulje viibimisest sammastikuga lodžal, kust avanesid vaated ümbritsevatele maastikele ja ehitistele. Järgmises ruumis (5) valitses antiigiteema, millest annavad tunnistust kõrgetasemelised on uksepealsed lünettimaalingud paraaduste kohal, mis aimavad oma stiililt ja koloriidilt järele antiikkreeka vaasimaale. Edasi liikudes (ruum 6) sattus vaataja looduse keskele - peen rohekates toonides taimornament nii laefriisi all, lae keskosas kui supraportedel. Anfilaadi telje lõpetas (ruum 7) antiigiteemaliste seinamaalingute ja kuplit loova illusoorse laemaalinguga väike, kuid peaaegu et sakraalse ruumimõjuga ümarsalong.

Ehitusaegseid maalinguid leidus enamikes ruumides. Seda mitte ainult esinduskorrusel, mis oli Purilas esimene korrus, vaid ka suhteliselt madalal ja väikeste akendega teisel korrusel. Pigem üllatusena tulid ka seal mitmetes ruumides välja silmapaistvalt ulatuslikud ja kõrgetasemelised maalingud. Huvitav on, et stilistiliselt jagunevad teise korruse maalingud üsna selgepiiriliselt kahte rühma: geomeetrilise kujundusega trafarettmustritega ääristatud maalingud ning vaba käega tehtud figuraalsete lopsakate ornamentidega maalingud. Geomeetrilisemad maalingud loovad ruumi rangema ja korrapärasema, ehk isegi meheliku meeleolu, seevastu lopsakad vaba käega maalitud ornamendid on rõhutatult romantilised ja naiselikumad. Kas tegu võiks olla härra ja proua poolega, mille eristus peegeldus nii selgelt ka ehitusaegses ruumikujunduses?

Uuringute käigus leiti viheid, et nö Helffreichide kihistuse maalingute puhul võiks tegu olla Hamburgist pärit Tallinna meistri **Paridom Jacob Neus**i (1764/66–1829) ja

tema abiliste tööga. Nimelt on Purilas olulisi ühisjooni nii Hõreda kui Vääna mõisahoone interjöörimaalingutega, kus P. J. Neus Purila valmimisega lähedasel ajal tegutses. Nagu Hõredal ja Väänal, nii on ka Purila interjöörimaalingutele iseloomulikud **kõrgetasemeliselt teostatud *trompe-l'oeil* efektid** - illusoorselt lodžialt parki avanevad vaated saalis, ruumiliseks maalitud laefriiside ja uksefrontoonide stukkdekoor (ruumid 4 kuni 7), kasseteeritud "kuppel" (ruum 7) jne. Peaaegu üks-ühele kordab 1811. aastal valminud Hõreda maalinguid vähemalt üks antiigiteemaline supraporte motiiv Purila mõisa saalis. Edaspidi vajab see hüpoteetiline seos meister Neusiga maalinguleidusi võrreldes ja kaasates ka arhiivimaterjale põhjalikumat uurimist.

Lisaks maalingutele on Purilas säilinud veel teisigi hoone ehitusajast pärinevaid ruumidetaile. Huvitavad on esimesel korrusel säilinud sepistatud **riputuskonksud,** mis võiksid viidata tahvelmaalide asukohtadele. Edaspidi vajaks riputuskonksude süsteem mõisainterjööride seinamaalingute ja tahvelmaali koosmängu võtmes lähemat uurimist. Säilinud on suur hulk **siseuksi ja uste piirdelaudu**. Paljudes ruumides on säilinud ka kaunilt mustrisse laotud tõenäoliselt ehitusaegsed laud**põrandad** (suhteliselt heas seisukorras ruumides 6 ja 7). Uuringute käigus õnnestus kindlaks teha kadunuks peetud mõisahoone väärtusliku **peaukse** asukoht.

II ruumikujundulik etapp (ca 1900–1910): Kuigi mitmeid interjööritöid toimus ka 19. sajandil, siis uuringute käigus joonistus selgepiirilisemalt välja vaid üks suurem mõisaaegne sekundaarne viimistlusetapp. See on tõenäoliselt seostatav omanikevahetusega 1900. aastal, mil mõis läks Helffreichide perekonnalt Maydellide kätte; või siis 1905. aasta rüüstamiste järgse uuenduskuuriga. Sellesse kihistusse kuuluvad paljudes ruumides paljandunud **juugendlikud trafarettmustrid**. Samuti pärineb sellest ajast **peatrepp** oma tänasel kujul (ilmselt on kasutatud varasema trepi osasid) ning trepikoja kvaadermaaling ning aaderdatud puidupinnad. Sellest perioodist pärinevad ka tõenäoliselt esimese korruse **aknaluugid**.

Eesti Vabariigi sõjaeelsest perioodist, mil hoones tegutses karjatalitajate kool, olulisemaid väärtuslikke viimistlusdetaile ja -kihte ei leitud. Järgmised suuremad

muudatused toimusid alles nõukogude perioodil, kuid need kihistused on suuresti kas juba koos sekundaarsete vaheseintega välja lammutatud või maha koorunud.

Käesolevate uuringute eesmärgiks oli dokumenteerida ajalooliselt väärtuslikud viimistluskihid ning nende seisukord. **Väärtuslikke interjöörimaalinguid ohustab hoone üldine avariiline seisukord ja vähene järelvalve.** Vandalismi ärahoidmiseks on oluline, et hoone välisuksed ja aknad oleksid kindlalt suletud. Hoonet kahjustab oluliselt katkine vihmaveerenn hoone lõunapoolsel otsafassaadil, mis juhib vihmavee otse müüritisele ja siseruumidesse. Ümarsalongis (ruum 7), kus muidu on väärtuslik ehitusaegne viimistluskiht peaaegu perfektselt säilinud, ripub lahtisel krohvil olev aknapealse maalinguvälja alumine serv nö juuksekarva otsas.

Foto 205. Uuringute tööprotsess mõisa saalis.

Pidades silmas Purila suurt kultuuri- ja kunstiajaloolist väärtust, mille loob koosmõju küllaltki algupäraselt säilinud mõisahoone põhikehandi ja ruumilahenduse, välisfassaadide dekoori ja rikkalike interjöörimaalingute vahel, on oluline hoone säilimise probleemidega koheselt tegeleda. Purila on oluline Eesti varaklassitsistliku mõisainterjööri stiiliajalooline dokument.

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE:	15.-19.08 2021	1 - S - N- 1

OBJEKT
Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
1	HOONE PEATREPI PÕHJA-KÜLJE SEINA TASAPINNAL

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

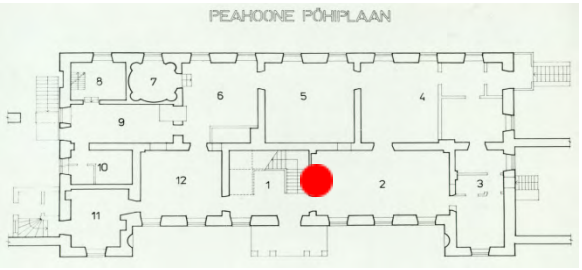

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	Krohv	
1	Pahtlikiht	
2	Kreemjas kollaneS 1030-Y10R	
3A	Tumesinine trafarett S 4020-R90B	
3B	Õrnalt beežikas valge trafarett S 0505- G70Y	
4	Pahtlikiht	
5	Helesinine kaltsumuster S 2030-B10G	
6	Pahtlikiht	
7	Priiskav sinine S 3030-B10G	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

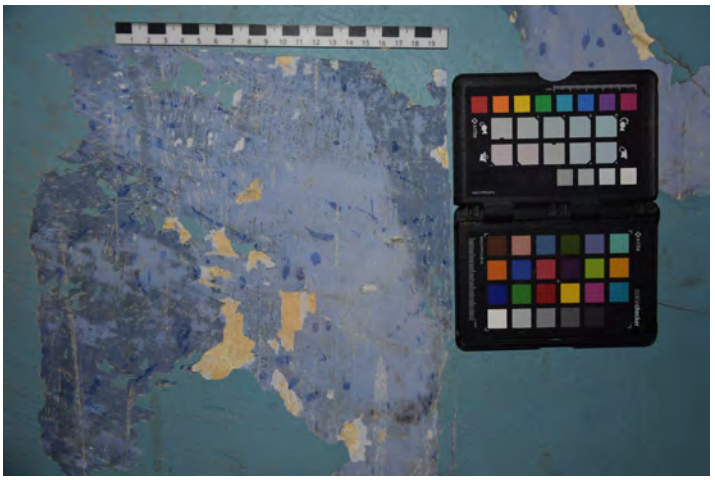

Trepikoda interjöör on maalitud kirgaste toonidega. Maalingutega on ääristatud treppi. Trafarettmaalingud on hapras seisus ning värv koorub kergesti. Kihid avanesid raskesti mitmes tükis.

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: LEA TALL	15.-19.08 2021	1-L-N-1

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

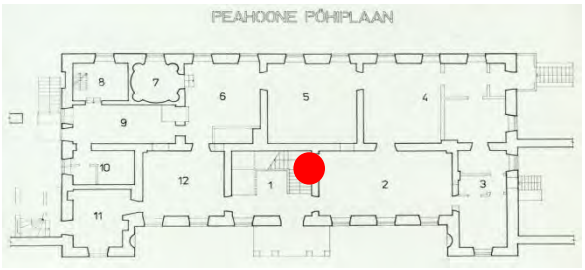

OBJEKT
Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
1	TREPIKOJA 1. KORRUSE PÕHJASEINA LAEKARNIIS JA LAGI

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	Kips?	
1	Kreemjas kollane siena S 1030-Y10R	
2	Helehallikas	
3	Kreemikasvalge S 0804-G60Y	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

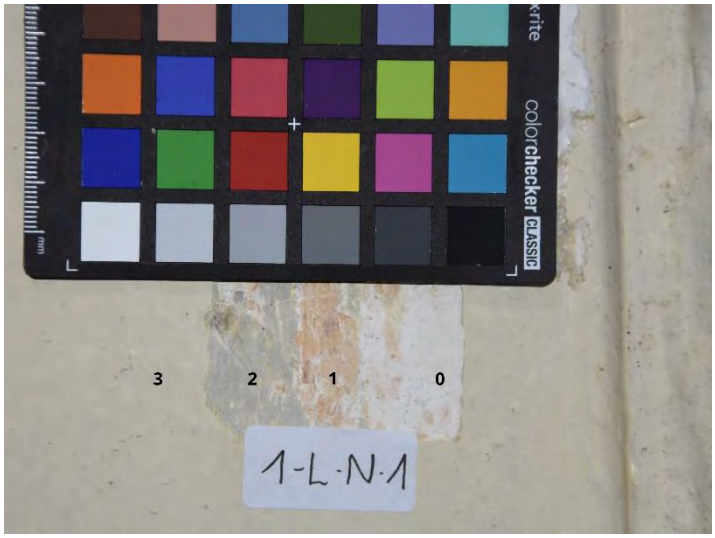

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: RIINA LII PARVE	15.-19.08 2021	1-N-T-1

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

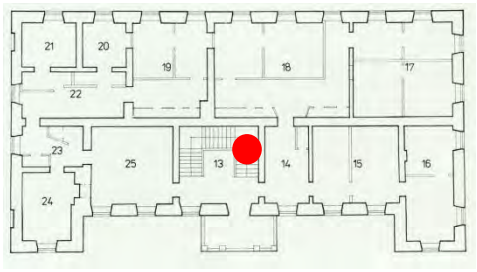

OBJEKT
Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
13	TREPI KÄSIPUU VÄRVIKIHID

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	puit	
1a	Roosakas beež, arvatav aaderduse aluskiht	
1b	Sondeeritavas kohas ei leitud aaderduse aluskihti ei leitud	
2a	taevasinine	
2b	tumehall	
3a	sinakasmust	
3b	helehall	
3c	erksinine	
3d	rohekassinine	
4a	tumepunane	
4b	helesinine	
4c	helesinine	
4d	tumesinine	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

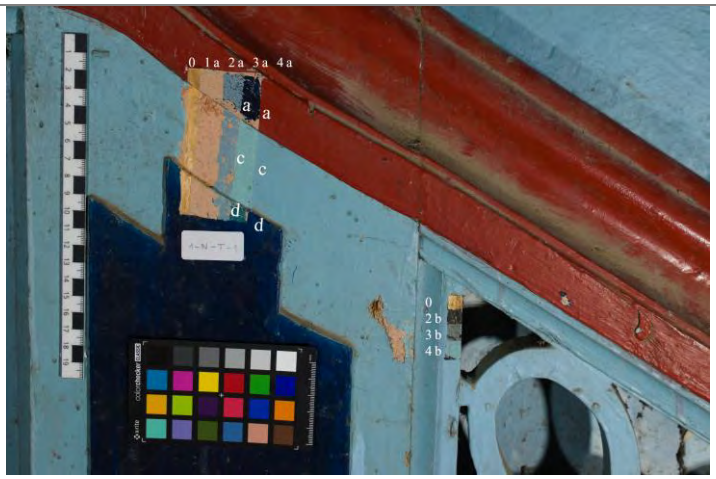

Kiht number üks on arvatavasti 20. sajandi alguse aaderduse aluskiht, sest sama värvi alustooniga aaderdus leiti trepikoja tamburist.
Balustraadilt leiti ainult ühes kohas aaderduse aluskihti.
Edaspidised kihid on arvatavasti nõukogude perioodist.

Suurendused fotost:

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: LEA TALL	15.-19.08 2021	1-S-N-3

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

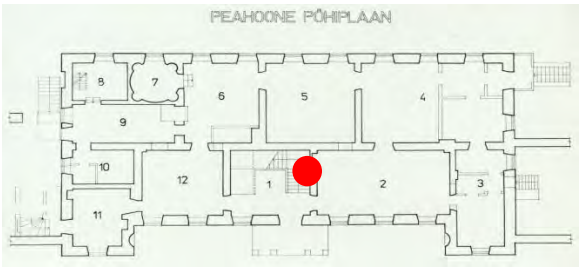

OBJEKT
Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR. 1	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS TREPIKOJA 1. KORRUSE PÕHJASEINA ÜLAOSA JA LAEKARNIIS

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	Krohv	
1	Pahtlikiht	
2	Kreemjas kollane siena S 1030-Y10R	
3	Pahtlikiht?	
4	Beežikas valge S 0505- G70Y	
5	Pahtlikiht	
6	Helesinine	
7	Helehallikas/pahtlikiht ?	
8	Sinine S 3030-B10G	
	Karniisil	
0	Kips	
1A	Kreemjas kollane siena S 1030-Y10R	
1B	Pruunikas siena	
2	Helehallikas	
3	Kreemikasvalge NCS S 0804-G60Y	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

Kihid olid laiguti väga lahti, kuid kohati tugevalt kinni ja eraldusid koos alumise(te) kihiga. Raske oli tuvastada, kas kogu seina ülaosas on kõik kihid ühtlaselt säilinud.

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: SIIRI-LIIS HUTTUNEN	15.-19.08 2021	1-U-N-1

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

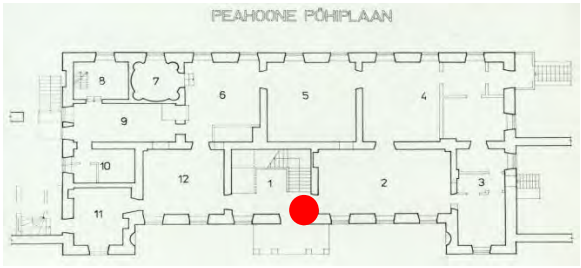

OBJEKT

Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
1	KAHEPOOLSE UKSE PAREMA POOLE ÜLEMISEST TAHVLIST UKSERAAMINI

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID		FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED
0	Puit		
1	Beebiroosa aaderduse kruntkiht NCS S 0515-Y80R		
2	Aaderduse umbkaudne toon NCS S 3560-Y50R		
3	Salvei roheline NCS S 4024-G70Y		
4	Sõjaväe roheline NCS S 7010-G90Y		
5	Pruunikaspunane NCS S 3560-Y80R		

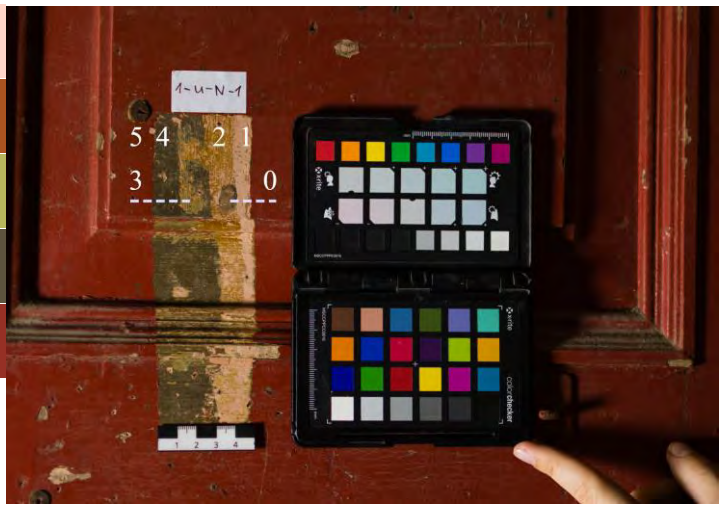

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: MARIA LEEMET	15.-19.08 2021	1-U-S-1

OBJEKT
Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
1	PAREMPOOLSE UKSE RAAMIST ÜLEMISE TAHVLINI.

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

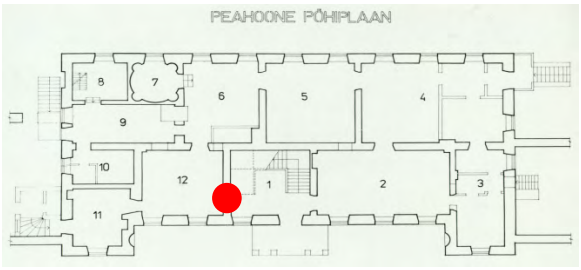

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID
0	Puit.
1	Vana-roosa. NCS S 1515-Y60R
2	Tume pruun, kohati oranžika kattega. NCS S 7010-Y10R
3A	Helepruun. Tahvel ja Raampuu. NCS S 4020-Y30R
3B	Punakas-pruun. Tahvli ja Raampuu vaheline osa. NCS S 6020-Y60R
4	Sinakas-hall NCS S 1002-G
5	Beež. NCS S 1005-Y20R
6	Hallikas-valge. NCS S 1002-Y
7	Elevandiluu. NCS S 1002-Y

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

2. Kiht on väga halvasti säilinud ning kõvasti 3. Kihi küljes kinni. Lisaks olid 2. Kihi peal säilinud oranži värvi jäljed.

Kuna sama toa teisel uksel tehtud sondaažilt tuli välja roosa värvi pealt aaderdus, võib see leid viidata sellele, et ka sellel uksel võis Roosa kiht olla aaderduse aluskiht.

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: RIINA LII PARVE	15.-19.08 2021	2-U-S-1

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

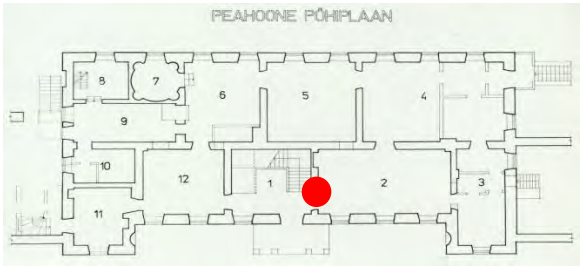

OBJEKT
Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
2	SONDAAŽIRIBAD KAHEPOOLSE UKSE PAREMA POOLE KESKMISEST TAHVLIST UKSERAAMINI

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	puit	
1	Kreemjasvalge NCS S 2010-Y	
2	Mõranenud valge NCS S 0804-G60Y	
3	Roheline NCS S 4040-G60Y	
4	Punakaspruun 4030-Y60R	
5	Kollane NCS S 2040-Y10R	
6	Beežikas roosa NCS S 2030-Y40R	
7	Roosakaspruun 3040 Y60R	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

Kommentaarid:
3. ja 4. kihistus ning 5. ja 6. on tugevasti teineteise küljes kinni. Neid eraldades kipub alumine kiht ukselt lahti tulema. Teipe eemaldades tuli kõige pealmine kiht suures ulatuses lahti, mistõttu tekkis “raam”.

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR 2-U-S-2
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: LEA TALL	15.-19.08 2021	SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

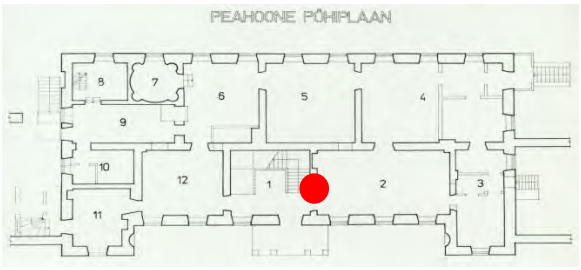

OBJEKT	
Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa	
RUUMI NR. 2	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS SÖÖGISAALI LÕUNAOSA UKSEPIIDA ÜLAOSA VASAK SERV

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	Puit	
1	Kreemikasvalge NCS S 2010-Y	
2	Valge NCS S 0804-G60Y	
3	Oliivroheline NCS S 4040- G60Y	
4	Tumepruun NCS S 4030-Y60R	
5	Ookerkollane NCS S 2040-Y10R	
6	Helepruun NCS S 2030-Y40R	
7	Pruun NCS S 3040 Y60R	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

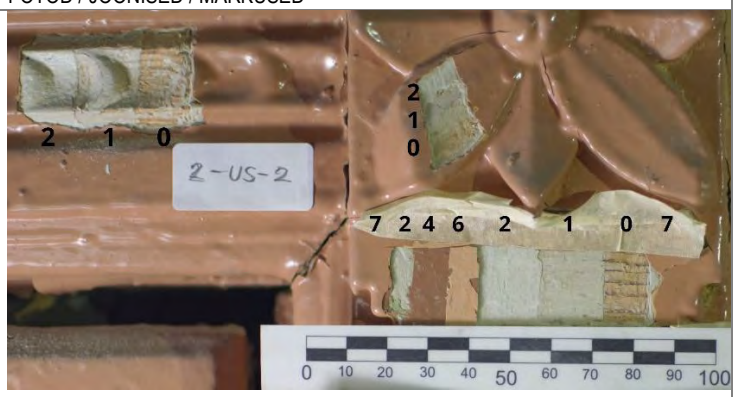

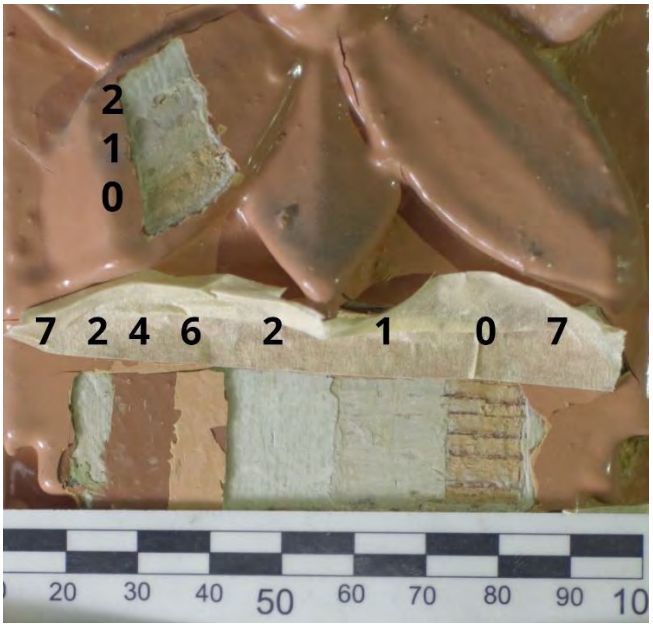

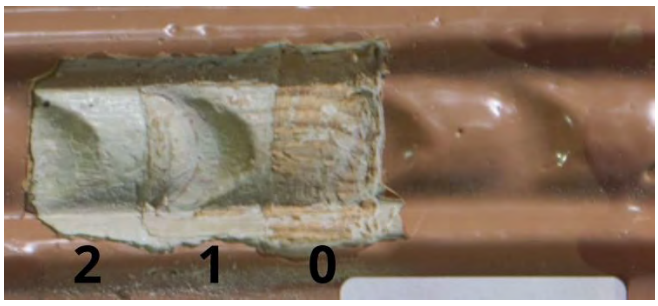

Nõukogudeaegsed värvikihid kihi nr 2 peal olid lahti ja eraldusid sondaazi tehes suurte tükkidena.

Ülemistel sondaazidel uurisin vaid alumisi värvikihte otsimaks detailidel ülejäänud piidast erinevaid toone, mida ei leidnud.

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: SIIRI-LIIS HUTTUNEN	15.-19.08 2021	3.2-S-W-1

OBJEKT
Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
3	KOLMANDA RUUMI KÕIGE LÄÄNEPOOLSEMA UKSE KOHAL

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

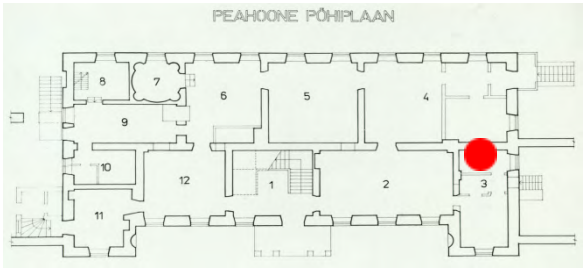

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	LUBIKROHV	
1	HALL NCS S 3005-R20B	
2A	PUNANE NCS S 1080-Y80R	
2B	ROOSA NCS S 1510-R	
3	HALL NCS S 3005-R50B	
4	HALL NCS S 2005-R80B	
5	PRUUN NCS S 7020-Y40R	
6	HELESININE NCS S 0505-R80B	
7	VALGE	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

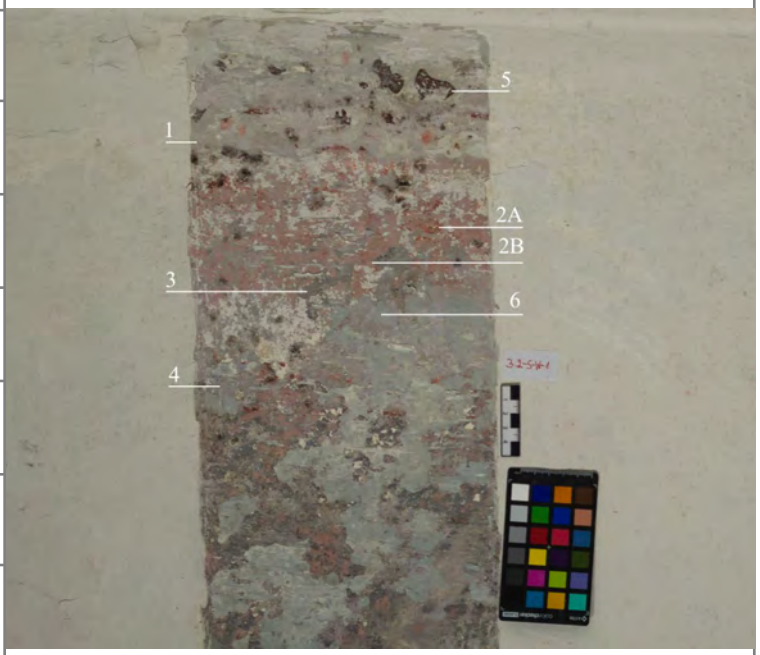

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: SIIRI PANK	15.-19.08 2021	4-U-S-1

OBJEKT
Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
4	RUUM NR 4, LÕUNASEINA UKS, VASAK POOL, KESKMINE TAHVEL

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

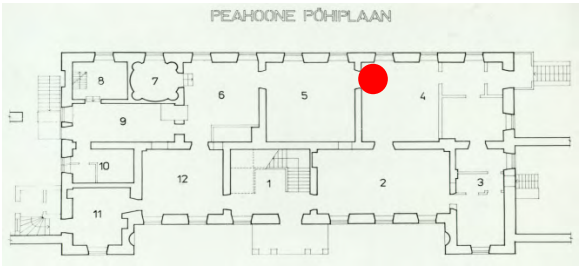

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	puit	
1	Hallikas roheline S 2005-G80Y	
2	Vana valge S 1005-Y	
3	Helehall S 1505-G80Y	
4	Valge S 0502-G50Y	
5	Rohekas hall S1505-Y	
6	Hele kollakas S1010-Y20R	
7	Hele hall S2502-B	
8	Tume hall S 4000-N	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

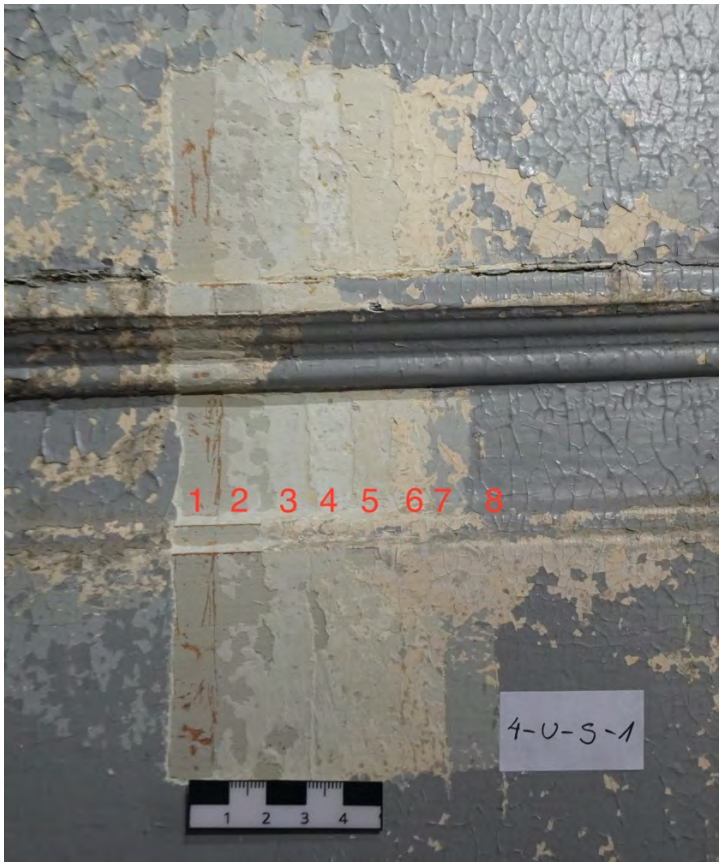

Värvikihid 8 ja 7 lahti ja kergesti eralduvad ning pudenevad.
Värvikihid 6-1 üksteisest raskesti eraldatavad.

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: NATALI KÄSK	15.-19.08 2021	5-U-N-1

OBJEKT
Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
5	SONDAAŽ PAIKNEB PAREMPOOLSE PAARISUKSE KESKMISEL TAHVLIL

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

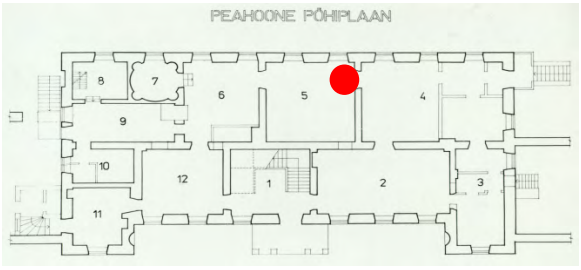

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	Puit	
1	Sinakasvalge kruntvärv	
2	Kreemikasvalge S 1510 – Y10R	
3	Rohekasvalge S 1510- G60Y	
4	Hele vanaroosa S 2020- Y30R	
5	Sinepikollane S 2040 – Y10R	
6	Sinakashall S 2005 - Y	
7	Kreem tumeroosa S 2020 – Y50R	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: HANNA SIMONA ALLAS (TÜ)	15.-19.08 2021	6_U_N_1

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

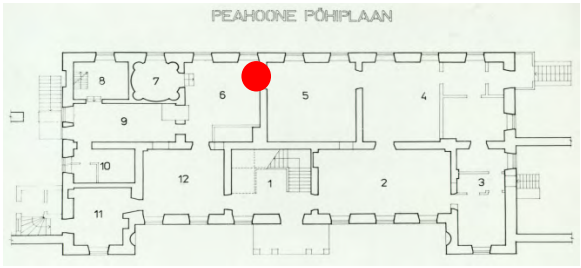

OBJEKT

Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
6	6. RUUMI PÕHJAPOOLSEL UKSEL UMBES 1,2 MEETRI KÕRGUSEL PÕRANDAST

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	Puit	
1	Sinakashall S 1005 – B20G	
1A	Helepruun lisakiht raampuul S 2030 – Y10R	
2	Mitut kihti valge (pealmine kiht: S 0507- Y)	
3	Karamellipruun S 3030 – Y30R	
4	Laimiroheline S 0550 – G50Y	
5	Helehall S 2502 - Y	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: Eliis Otti	15.-19.08 2021	7-U-N-1

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

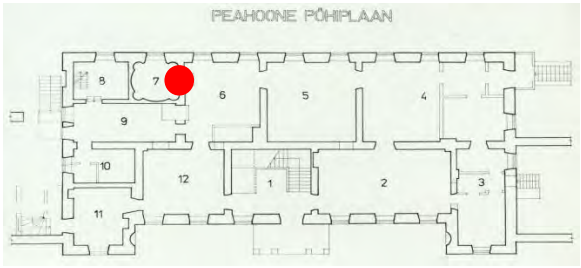

OBJEKT

Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
7	Ruumi nr 7 vasakpoolne uks, keskmine tahvel

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	puit	
1	hall, S 2005-G20Y	
2	heleroheline, S 2010-G50Y	
3	helesinine, S 1005-B	
4	hallikaskollane, S 1015-G80Y	
5	helekollane, S 0515-G90Y	
6	tumehall, S 2502-Y	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: LIIS-MAREL AAK	15.-19.08 2021	9-U-O-1

OBJEKT

Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
9	IDASEINA UKS, ÜLEMISE TAHVLI PAREMPOOLSELT SERVALT KUNI RAAMINI.

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

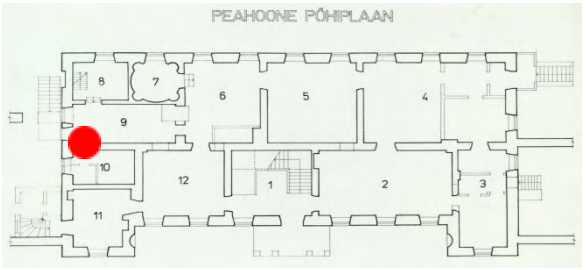

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	puit	
1	hallikassinine S 3010-R90B	
2	I helepruun S 5030-Y20R	
3a	II helepruun (raam ja tahvel) S 5020-Y20R	
3b	tumepruun (raami ja tahvli vahel) S 7020-Y60R	
4	beež S 2010-Y30R	
5	heleroheline S 1005-G	
6	kreemikas valge S 0907-G90Y	
7	kollane S 1030-Y10R	
8	vana roosa S 3020-Y80R	
9	heleroheline S 2020-G80Y	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

1.kiht oli raskesti puidult eemaldatav.

Kihid 4, 5 ja 6 olid väga õhukesed ning raskesti üksteiselt eemaldatavad.

8.kiht oli väga õhuke ning pudenes kergesti.

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: BERIT BURMANN	15.-19.08 2021	9 – U – W - 1

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

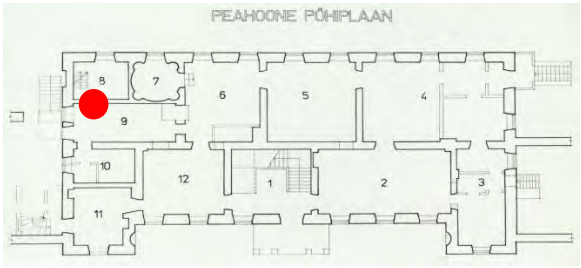

OBJEKT	
Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa	
RUUMI NR. 9	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS TAHVELUKSE ALUMISES OSAS

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID
0	Puit
1	Oliiviroheline ja natuke läbikumav S 2005 – G80Y
2	Heledam pruun S 4030 – Y30R
3	Heledam rohekas hallikas S 2010 – G70Y
4	Heledam sinine, kumab natukene rohelist läbi S 0804 – G20Y
5	Heledam beež S 0907 – Y30R
6	Tuhmim kollakas S 1040 – Y10R
7	Hallikas beež S 3010 – Y10R
8	Nõuka roheline S 3010 – G50Y

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

Niiskuskahjustuse tõttu oli uks halvas seisus ja värv pudenes väga kergelt maha. Kihid 5, 6 ja 7 olid omavahel väga tugevalt koos ja viiendat kihti ei olnudki võimalik eraldi avada.

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: JETTE PAAT	15.-19.08 2021	12 - U - N - 1

OBJEKT

Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa

RUUMI NR.	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS
12	SONDAAŽ UKSE ALUMISES TAHVLIS. LINDINA PUHASTATUD VÄLJA RAAMPUUST TAHVLINI.

SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL

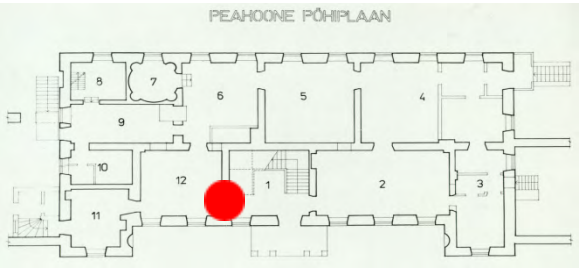

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID	
0	puit	
1	Sinine S 3010-B	
2A	Beežikas-pruun (poolmatt) S 5020-Y30R	
2B	Lillakas-pruun S 7020-Y70R	
3	Beež/kollakas S 1015-Y10R	
4	Rohekas-sinine S 1005-G70Y	
5	Beežikas-valge S 0505-Y20R	

FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED

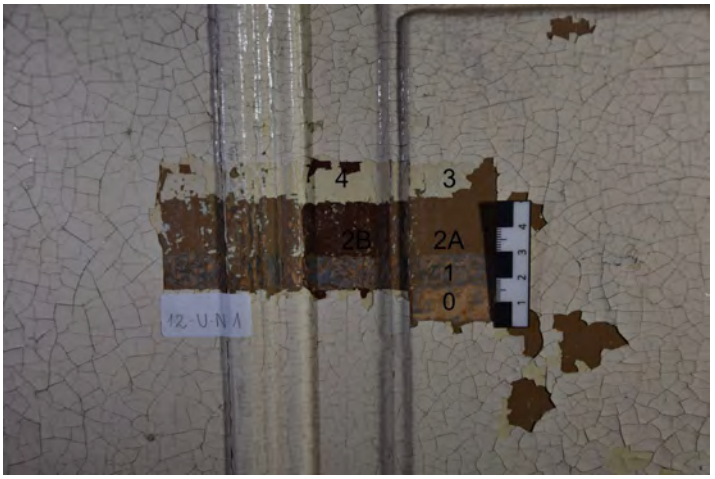

Ajaloolist ust on korduvalt aja jooksul üle värvitud. Ukse tahvlil on näha rohekat/sinist värvikihti, mida oli raske avada ja tõuseb fotol esile halvasti.

UURINGU TEOSTAJA	KUUPÄEV	KAART NR 15-N-S
EESTI KUNSTIAKADEEMIA Muinsuskaitse ja konserveerimise osakond ÜLIÕPILANE: LEA TALL	15.-19.08 2021	SONDAAŽI PAIKNEMINE PLAANIL 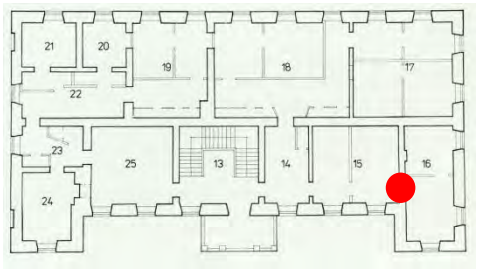
OBJEKT Purila mõis, Rapla vald, Raplamaa		
RUUMI NR. 15	SONDAAŽI ASUKOHA KIRJELDUS PÕHJASEINA IDAPOOLSE UKSE KOHAL JA KÕRVAL	

JRK NR	VIIMISTLUSKIHID		FOTOD / JOONISED / MÄRKUSED
0	Krohv		
1A	Kollakas ooker taust		
1B	Punane ooker maaling		
2A	Helesinine taust		
2B	Tumesinine maaling		
3	Tapeet		
4 A	Helesinine taust		
4B	Tumesinine kaltsutrükk		
5, 6A	Hilisemad valged värvikihid ülal		
5,6B	Hilisemad tapeedikihid all		

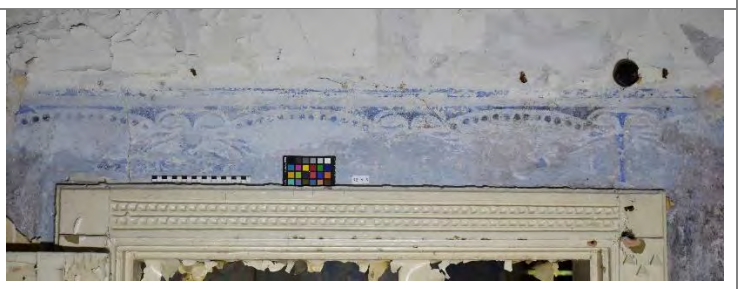

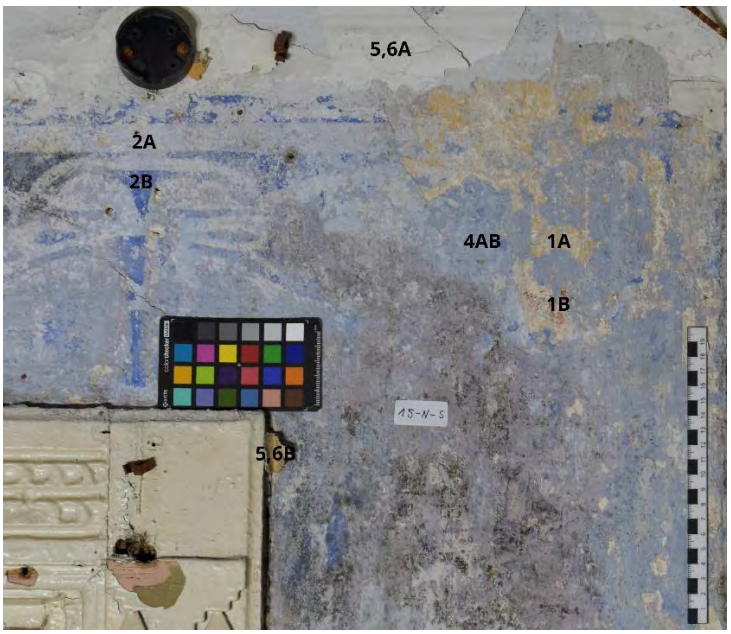

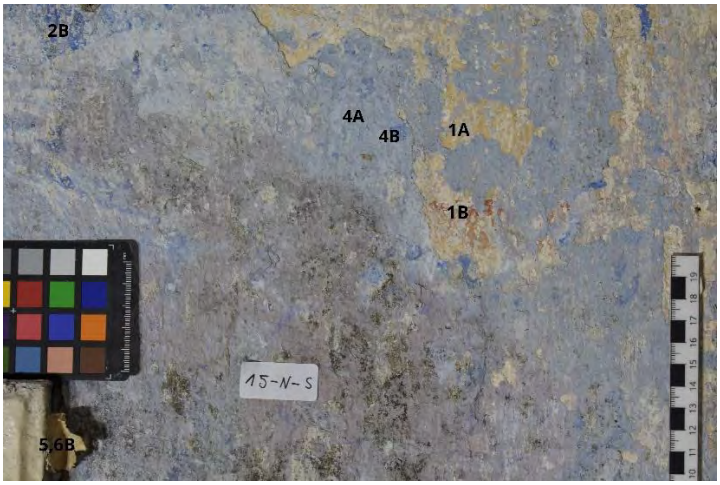

Alumised värvikihid olid lahti ja pudedad. Tapeedikihtide all on kohati hallitus, mis on kahjustanud 2B kihi maalingut